

ØF-rapport nr. 16/2004

Levende Skog prosessen

– fortid, nåtid og framtid.

En evaluering.

Tor Arnesen - Østlandsforskning

Trude Hella Eide - Østlandsforskning

Jørund Aasetre – Nord-Trøndelagsforskning

Østlandsforskning

er et forskningsinstitutt som ble etablert i 1984 med Oppland, Hedmark og Buskerud fylkeskommuner samt Kommunaldepartementet som stiftere, og har i dag 29 ansatte.

Østlandsforskning er lokalisert i høgskolemiljøet på Lillehammer. Instituttet driver anvendt, tverrfaglig og problemorientert forskning og utvikling.

Østlandsforskning er orientert mot en bred og sammensatt gruppe brukere. Den faglige virksomheten er konsentrert om to områder:

Regional- og næringsforskning

Offentlig forvaltning og tjenesteyting

Østlandsforsknings viktigste oppdragsgivere er departement, fylkeskommuner, kommuner, statlige etater, råd og utvalg, Norges forskningsråd, næringslivet og bransjeorganisasjoner.

Østlandsforskning har samarbeidsavtaler med Høgskolen i Lillehammer, Høgskolen i Hedmark og Norsk institutt for naturforskning. Denne kunnskapsressursen utnyttes til beste for alle parter

ØF-rapport nr. 16/2004

Levende Skog prosessen
– fortid, nåtid og framtid.

En evaluering.

Tor Arnesen - Østlandsforskning

Trude Hella Eide - Østlandsforskning

Jørund Aasetre – Nord-Trøndelagsforskning

Tittel:	Levende Skog prosessen – fortid, nåtid og framtid. En evaluering.	
Forfattere:	Tor Arnesen og Trude Hella Eide - Østlandsforskning, Jørund Aasetre - Nord-Trøndelagsforskning	
ØF-rapport nr.:	16/2004	
ISBN nr.:	82-7356-550-5	
Prosjektnummer :	K208	
Prosjektnavn:	Evaluering av Levende Skog	
Oppdragsgiver:	Norges skogeierforbund	
Prosjektleder:	Tor Arnesen	
Sammendrag:	<p>Levende Skog ble etablert i 1995 som. Bakgrunnen for etableringen av prosjektet var økt internasjonal fokus på skog- og miljøspørsmål også i omsetningsleddene og markedet. Norsk skogbruk ble i økende grad konfrontert med krav om å drive langsiktig og ansvarlig skogforvaltning. Levende Skog ble et initiativ hvor skognæringa møtte friluftsliv, natur og miljøorganisasjoner, forbrukerorganisasjoner og myndigheter for å håndtere denne utfordringen. Partene hadde delt ansvar for konsensus og med delt beslutningsmyndighet i en frivillig prosess som i en egen arbeidsgruppe (DP2) i 1998 ledet fram til avtale om et sett standarder for norsk skogbruk. Etter etablering av standardene har det ikke vært konsensus mellom partene om implementering av standardene. Avtalen fra 1998 fastlegger at standardene skal revideres etter fem år. Denne evalueringen inngår som et ledd i en prosess hvor partene – alle eller noen - skal legge rammer for en revidering av standardene. Evalueringen peker på at Levende Skog representerer et bemerkelsesverdig nybrottsarbeide som samarbeidsform. Evalueringen konkluderer med at Levende Skog prosjektet fra 1995 til 1998 var vellykket. Etter enighet om standardene var det ingen systematisk kontakt mellom partene, og uenighet om implementering utviklet seg. Evalueringen peker på at standardene bør oppfattes som en institusjon som bør videreutvikles, og at det etableres et fast kontaktforum.</p>	
Emneord:	Levende Skog, evaluering, prosess, naturressursforvaltning	
Key words:	Levende Skog, assessment, process, collaboration, compliance	
Dato:	Desember 2004	
Antall sider:	112	
Pris:	Kr 140,-	
Utgiver:	Østlandsforskning Serviceboks 2626 Lillehammer Telefon 61 26 57 00 e-mail: post@ostforsk.no http://www.ostforsk.no	Dette eksemplar er fremstilt etter KOPINOR, Stenergate 1 0050 Oslo 1. Eksemplarfremstilling i strid med åndsverkloven er straffbart og kan medføre erstatningsansvar.

Forord

Denne evalueringen av prosjektet Levende Skog behandler prosessen med å utarbeide Levende Skog standardene i delprosjekt 2 – eller DP2 som er etablert sjargong – og prosessen og situasjonen mellom partene i etterkant. DP2 hadde sitt virke i perioden 1995 – 1998. I skrivende stund arbeider partene med spørsmålet om, og eventuelt hvordan, avtalen om å revidere standardene kan følges opp.

Et ordtak sier: *Pacta sunt servanda* – en avtale må respekteres. Det at en avtale foreligger er i seg selv et uttrykk for at et stykke arbeid er tilbakelagt. I neste omgang er det hvordan partene kan innfri et krav om konsistens i handling – gitt avtalen i DP2 og hendelser, handlinger og hensyn i tiden etterpå – som krever kløkt og vilje. Levende Skog var et bemerkelsesverdig prosjekt, og det er viktig for skogen og skogbruket i Norge hvordan partene velger kursen fra dette stadium.

Evaluatorene vil takke alle som har bidratt til dette arbeidet gjennom intervjuer og samtaler, drøftinger og kommentarer. Så vel rapportens struktur som utvalg av perspektiver og de vurderinger som er gjort er fullt ut evaluatorenes ansvar innenfor det gitte mandatet for evalueringen.

Tor Arnesen
Prosjektleder

Ståle Størdal
Forskningsleder

Innhold

1	Evaluering av Levende Skog	7
1.1	Levende Skog – innledende refleksjoner	7
1.1.1	Et bemerkelsesverdig prosjekt	7
1.1.2	Skog og usikkerhet	8
1.1.3	Revisjonsbehov	9
1.2	Levende Skog – kort beskrivelse og utvikling	9
1.2.1	Hovedprosjektet og styringsutvalget	9
1.2.2	Sekretariat	10
1.2.3	Rådgivende Organ	10
1.2.4	Samlet organisasjonsstruktur	11
1.2.5	DP2: Standardiseringsutvalget	11
1.2.6	Vitenskapskomiteen	13
1.2.7	FoU-prosjekter	13
1.2.8	Levende Skog standardene	14
1.2.9	Sertifiseringsutvalget	14
1.2.10	Perioden 1998 - 2000	15
1.2.11	Studiehåndboka i 1999	16
1.2.12	"Presiseringsutvalget" opprettet i 2000	16
1.2.13	Revidering av LS-standardene	16
1.3	Evaluering av prosessen før eventuell revisjon	17
2	Metode	19
2.1	Kvalitative intervjuer	19
2.2	Drøfting av natursyn	21
2.3	Sammenholde utsagn	21
2.4	Dokumentstudier	22
2.5	En reservasjon	22
3	Om evalueringsoppdraget og valg av perspektiv	23
3.1	Målet med "Prosessevalueringen" - en av tre delevauleringer	23
3.2	Sentrale begrep i prosjekt-analyse. Prosessen bak prosjektet.	24
3.2.1	Et tankeeksperiment	24
3.2.2	Tid	26
3.2.3	Format	26
3.2.4	Prosessen bak prosjektet og kontekststrategi	27
3.2.5	Gruppering av aktører	28
3.2.6	Representasjonsfunksjonen	29
3.2.7	Om forskjellige natursyn	30
3.3	Sentrale begrep i prosjektet	31
3.3.1	Målsetning	31
3.3.2	Sekretariat og kompetanse	32
3.3.3	Problemstillinger / spørsmål til aktørene	32
3.4	Forholdet til oppdragsgiver	33
4	Natursyn i Levende Skog	35

4.1	Resultater; analyse av natursyn.....	37
4.1.1	Miljø- og friluftslivsinteressene	37
4.1.2	Skognæringen.....	38
4.1.3	Myndighetene.....	39
5	Resultat fra intervjuer	41
5.1	Innledning	41
5.2	Intervjuer med de enkelte grupperingene.	41
5.2.1	Naturvern, miljøvern og friluftslivsgrupperingen	42
5.2.1.1	Hvem har gjort hva i LS, og hvor lenge har de forskjellige vært med. Hvordan er representasjonen sikret bakover i rekkene.	42
5.2.1.2	For(for)ståelse av mål og innhold bak Levende Skog-prosjektet.....	45
5.2.1.3	Samarbeidet i LS-prosjektet ¹⁹⁹⁵⁻¹⁹⁹⁸	48
5.2.1.4	Forståelsen av resultatet – og spørsmålet om sertifisering, indikatorer osv.....	52
5.2.1.5	Spørsmålet om videreføring	54
5.2.2	Skognæringa – arbeidstakerorganisasjon inklusive	58
5.2.2.1	For(for)ståelse av mål og innhold bak Levende Skog-prosjektet.....	58
5.2.2.2	Om samarbeidet i prosjektgruppa og bakover i egne rekker	59
5.2.2.3	Om praktiseringen av standardene.....	60
5.2.2.4	Om revisjon av LS	62
5.2.3	Departementene	63
5.2.3.1	Miljøverndepartementet.....	63
5.2.3.2	Landbruksdepartementet.....	67
5.3	Om konfrontasjoner i utsagn.....	69
5.3.1	Skognæringen konfronteres med miljøsidens oppfatninger.	70
5.3.1.1	Utsagn 1	70
5.3.1.2	Utsagn 2	71
5.3.1.3	Utsagn 3.....	71
5.3.1.4	Utsagn 4	71
5.3.1.5	Utsagn 5.....	72
5.3.1.6	Utsagn 6	72
5.3.1.7	Utsagn 7.....	72
5.3.1.8	Utsagn 8	73
5.3.1.9	Utsagn 9.....	73
5.3.1.10	Utsagn 10	73
5.3.1.11	Utsagn 11	74
5.3.2	Forholdet forvaltning til skognæring og miljøsidens	74
5.3.2.1	Utsagn 12	74
5.3.2.2	Utsagn 13	75
5.4	Om natursyn	75
5.4.1	"Economic man" betraktninger på aktørene:	75
5.4.2	Aktørene og natursyn:.....	77
6	Konklusjoner	81
6.1	Bemerkelsesverdig	81
6.2	LS-prosjektet ¹⁹⁹⁵⁻¹⁹⁹⁸ bør vurderes som en suksess.....	82
6.3	Problemene: hva er egentlig skapt i LS-prosjektet?	82
6.4	Prosjektet og prosessen bak prosjektet	84

6.5	Sertifisering og Levende Skog	84
6.6	Problematisk og ikke-adressert glideflukt i kontekststrategier	85
6.7	Lærestykker fra 1995 til eventuell videreføring	85
7	Referanser	89
8	Vedlegg 1: Møter i LS-prosjektet¹⁹⁹⁵⁻¹⁹⁹⁸	91
9	Vedlegg 2: Intervjuguider.....	99
9.1	Intervjuguide - Natur- og friluftslivgrupperingen	99
9.2	Intervjuguide gruppeintervju med skog-organisasjonene.....	101
9.3	Intervjuguide gruppeintervju med forvaltningsaktørene	104

1 Evaluering av Levende Skog

Levende Skog, som opprinnelig ble kalt Bransjeprosjektet for skog og miljø, ble etablert i 1995 som et bredt sammensatt prosjekt med tre års varighet. De konkrete forberedelsene startet i 1994 og ble finansiert av næringen. Bakgrunnen for etableringen av prosjektet var økt internasjonal fokus på skog- og miljøspørsmål også i omsetningsleddene og markedet. Norsk skogbruk ble i økende grad konfrontert med krav om å drive langsiktig og ansvarlig skogforvaltning, og Levende Skog ble et initiativ hvor en rekke parter møttes for å håndtere denne utfordringen¹. Prosjektet ble avsluttet i 1998. Det hadde en budsjetttramme på 30 mill. kroner, hvor skogeiersiden og skogindustrien har dekket 25% hver, mens myndighetene (Landbruksdepartementet, Miljøverndepartementet, Statens Landbruksbank, Statens Nærings- og Distriktsutviklingsfond og Norges Forskningsråd - Skogprogrammet) til sammen har dekket 50%.

1.1 Levende Skog – innledende refleksjoner

Vi skal i denne rapporten avstå fra en omfattende beskrivelse av Levende Skog. Levende Skog er beskrevet i flere andre sammenhenger og vi tar som utgangspunkt at prosjektet i grove trekk er kjent for leseren. I den grad vi gir en beskrivelse så er den vevet inn i selve vurderingen av prosjektet. Dette gjøres likevel på en slik måte at det går klart fram hva som er beskrivende og hva som er våre perspektiver og vurderinger. Vår oppgave er å presentere ett perspektiv på Levende Skog, bestående av beskrivelser som framhever utvalgte forhold for å forstå prosess i og utfall av samarbeidet, og drøftinger som problematiserer og vurderer prosjektet og situasjoner. Denne evalueringen har som intensjon å gi en plattform for partenes videre drøftinger. En plattform som bringer diskusjonen og kanskje prosessen videre i kraft av å levere en ekstern observasjon og kritikk.

1.1.1 Et bemerkelsesverdig prosjekt

Levende Skog var et komplekst, bemerkelsesverdig og ambisiøst prosjekt med en rekke aktører i uvanlige konstellasjoner. Det bemerkelsesverdige i prosjektet er at de tre partene naturvern- og friluftslivsinteresser, nærings- og industriinteresser og politikk og forvaltningsinteresser går sammen om et av delprosjektene – kanskje det viktigste

¹ Sanness 2003

delprosjektet som skal definere eller normere hva som er en forsvarlig bruk av skogen. Oss bekjent er dette enestående i sin konstellasjon, kompleksitet og ambisjon².

Om det utvikler seg som en positiv kvalitet eller et problematisk forhold ved prosjektet er ikke gitt uten videre. Et slikt nybrottsarbeide som prosjektet påtar seg, krever ressurser i tillegg til vilje og evne – og det er noen vi kommer tilbake til. Men i tillegg til det gir prosjektets bemerkelsesverdige natur oss en anledning til å reflektere over selve det innovative ved prosjektet, og på den måten finne fram til en rimelig skalering av forventninger til slikt arbeide. Prosjektet er innovativt, ambisjonsnivået betydelig og ressurser til rådighet er begrensede. Prosjektet ble da også etablert som et eksplorativt prosjekt, hvor partene brukte mye tid innledningsvis til å forme en prosess som munnet ut i forhandlinger.

1.1.2 Skog og usikkerhet

Kompleksiteten i prosjektet gjelder både konstellasjonen av aktører, og det prosjektet til syvende og sist skal regulere: skog. Konstellasjonen av aktører kommer vi tilbake til under. Men også begrepet 'skog' er komplisert. Skog betyr ulike ting for ulike aktører. Skog som kommersiell skog er skog vurdert som – i sin ytterste konsekvens – en fiber- "åker". Det er uttrykk for et en monokultur-interesse (eller i alle fall et dyrkingsperspektiv hvor et fåtall produkter skal maksimeres). Det er noe annet enn skog i friluftssammenheng, hvor tilrettelegging for ymse aktiviteter står i fokus. Dette er igjen et annen betydning enn "skog" som økosystem og særlig "skog" som "gammelskog" og / eller "urskog". Alle disse betydningene av begrepet skog skal håndteres i en slik prosess.

Skog er som økologisk system komplisert, og det vil alltid være betydelig usikkerhet knyttet til hvordan en økosystemforvaltning skal legges opp. Denne usikkerheten gjør at partene som skal beslutte hvordan et tilstrekkelig reguleringsregime skal utformes i mange sammenhenger ikke kan støtte seg på fakta og rimelig sikker kunnskap. Prinsipper som "føre var" og "møtes på midten" må komme til anvendelse i henholdsvis en avveining

² Når det er sagt, har det de siste årene internasjonalt vært en økende oppmerksomhet omkring samarbeidsprosesser innenfor natur- og miljørelaterte problemstillinger. Levende Skog representerer en type samarbeid som internasjonalt har vært kritisert for å representere en abdikasjon fra myndighetenes side, for å være et forsøk på å omgå lovverket, for å føre til minste felles multiplum løsninger, for ikke å være etterrettelige og transparente for allmennheten, for ikke å være åpne for en vitenskapelig etterprøving og for å være udemokratiske (Coggins 1996; 2001). Nå er slikt samarbeid som det Levende Skog representerer ikke en beslutningsprosess som er fastlagt og lovmessig definert som offentlig. Det interessante med den type samarbeid Levende Skog representerer er de muligheter det skaper for å utvikle en oppfatning av delt eierforhold til slike store og svært komplekse problemer som forvaltning av skog representerer. Tradisjonelle beslutningsprosesser i naturressursforvaltningen – basert på overholdelse av lover og føylighet for forordninger og forskrifter i sentrum-periferi-organiserte hierarkier – synes ikke å makte å skape en slik oppfatning av delt eierforhold til problemer og utfordringer (Wondolleck og Jaffee 2000).

og forhandlingssituasjon hvor fakta og naturfaglig kunnskap bare leder en et stykke på vei.

1.1.3 Revisjonsbehov

Usikkerheten gjør det også nødvendig å nærme seg løsninger som gjøres til gjenstand for revisjon ettersom det høstes erfaringer. Det betyr i sin tur at et reguleringsregime må bygges opp slik at erfaringer i felten bearbeides løpende og omsettes til revisjonsprosesser for reguleringsregimet.

Prosessen i etterkant av Levende Skog befinner seg nå på dette punktet – og evalueringen må ses i lys av det. Bakgrunnen for evalueringen er en uenighet mellom partene om forventninger og resultat som har betydning for et eventuelt revisjonsarbeide. Det er naturlig at en analyse som denne munner ut i en drøfting av etablerte og eventuelle behov for nye "kjøreregler" i et eventuelt revisjonsarbeide. Spørsmålet om det er behovet for en revisjon sett fra et naturfaglig ståsted eller et næringsmessig ståsted faller utenfor denne evalueringens område.

1.2 Levende Skog – kort beskrivelse og utvikling

1.2.1 Hovedprosjektet og styringsutvalget

Prosjektet Levende Skog startet opp i 1995 og ble avsluttet sommeren 1998 – "LS-prosjektet¹⁹⁹⁵⁻¹⁹⁹⁸".

Det ble etablert et Styringsutvalg med deltakere "på adm dir nivå"³ fra finansierende organisasjoner i LS-prosjektet¹⁹⁹⁵⁻¹⁹⁹⁸ :

- Norges Skogeierforbund (NSF)
- Norsk Skogbruksforening (NORSKOG)
- Treindustriens Landsforening (TL) (tidligere Trelastindustriens Landsforening)
- Treforedlingsindustriens Bransjeforening (TFB)
- Statskog SF
- Fellesforbundet
- Landbruksdepartementet (LD)
- Miljøverndepartementet (MD)

³ Sitat fra brosjyre fra Levende Skog – se <http://www.levendeskog.no/4-sider.htm>

Som vi ser besto styringsutvalget bare av representanter fra skognæringen og forvaltningen. Styringsgruppen inneholdt ikke representanter fra naturvern- og friluftslivs- "leiren". Disse ble heller ikke invitert inn i styringsutvalget på noe tidspunkt senere i prosjektet. På denne måten beholdt næringen det overordnede styringsmessige grepet på LS-prosjektet¹⁹⁹⁵⁻¹⁹⁹⁸ og må alene stå ansvarlig for de disposisjoner som hører til styringsgruppens ansvarsområde.

Det var styringsutvalget som utformet hovedstrukturen i prosjektet. Prosjektet bestod av fire delprosjekter: DP1 Marked, DP2 Kriterier og dokumentasjon, DP3 Kompetanseoppbygging og DP4 Informasjon. Ikke alle disse delprosjektene ble avsluttet samtidig, og det kan være betydelige forskjeller i både arbeidsform, aktivitet og bidrag til den samlede prosessen. I denne evalueringen er det bare DP2 som behandles.

1.2.2 Sekretariat

Prosjektorganisasjonen til Levende Skog har omfattet nærmere 90 personer, som har sittet i styringsutvalg, delprosjektgrupper, vitenskapskomitè, sertifiseringsutvalg, markedsforum, ad hoc-utvalg og prosjektsekretariat⁴.

På det meste har 12 personer vært hel- eller deltidsengasjert i sekretariatet, sentralt og i forsøksområdene.

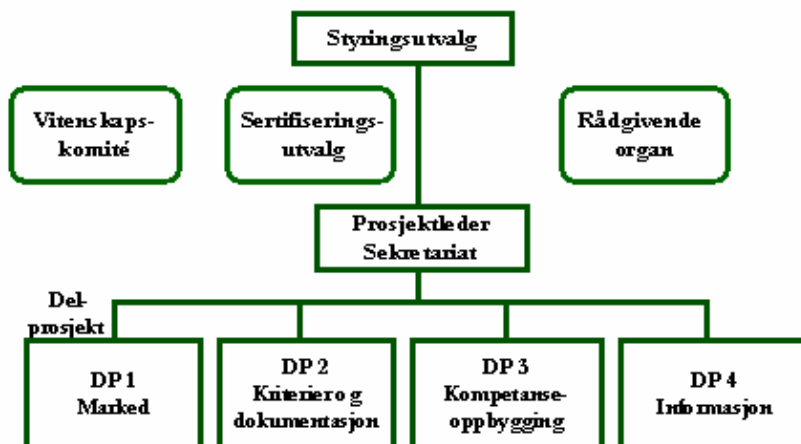
1.2.3 Rådgivende Organ

Under styringsutvalget ble det opprettet et "**Rådgivende Organ**" som blant annet ble brukt i åpne høringer knyttet til arbeidet i DP2 (se under). Rådgivende organ hadde representanter for ca. 200 organisasjoner, forvaltningsorganer og institusjoner innenfor skog og miljø. Det Rådgivende organet har vært invitert til møte 1-2 ganger pr. år for å bli holdt orientert om utviklingen i prosjektet og for å bidra med innspill underveis.

⁴ Prosjektleder har vært forstkandidat Berit Sanness, se for øvrig Sanness 2003.

1.2.4 Samlet organisasjonsstruktur

Figuren under viser organisasjonsstrukturen i LS-prosjektet¹⁹⁹⁵⁻¹⁹⁹⁸ :

Det er DP2 som er gjenstand for evaluering i denne rapporten.

1.2.5 DP2: Standardiseringsutvalget

Til DP2 ble det invitert inn representanter fra forvaltning og fra naturvern- og friluftslivs- "leiren":

- Norges Naturvernforbund,
- WWF Verdens Naturfond,
- Friluftslivets Fellesorganisasjon,
- Friluftsrådenes Landsforbund,
- Forbrukerrådet .

DP2 var det mest omfattende delprosjektet, og skulle utarbeide forslag til kriterier, indikatorer og standarder for skogbehandlingen i Norge. Formålet med dette oppdraget er å drøfte de forhold som vedrører DP2 og tolkningen av de resultater som dette delprosjektet kom fram til.

Strukturen med en styringsgruppe for hele LS-prosjektet¹⁹⁹⁵⁻¹⁹⁹⁸

som "la løpet" medførte at rammen for delprosjektene ble lagt før prosjektene ble bemannet. Særlig for DP2 betyr det at når partsinteressene fra forvaltning og fra naturvern- og friluftslivs-"leiren" ble invitert inn, kom de på mange måter til "duk og dekket bord". De ble ikke gitt anledning til å reformulere eller justere rammene for prosjektet – det

være seg målformuleringer, ressursinnsats, sekretariatsorganisering og lignende – ved inntreden. På den annen side hadde DP2 nok et ambisjonsnivå som lå fast – næring mente vel å vise at norsk skogbruk faktisk var bærekraftig mens naturvern- og friluftslivssiden mente å definere standarder som ledet i retning bærekraft - men var ellers åpent mht arbeidsmåte og hva man faktisk skulle fram til som endelig resultat. Vi kommer tilbake til dette.

Hovedutfordringen for DP2 – heretter ”**standardiseringsutvalget**”⁵ - var å fastlegge standarder for hva et bærekraftig skogbruk i Norge. Arbeidet ble gjennomført i en prosess hvor i en gruppe bestående av representanter fra skogeiere, skogindustri, arbeidstakere i skognæringer, miljø- og naturvernssiden, friluftslivet, forbrukerne og forvaltningen ved departementer.

Tabellen under viser hvilke organisasjoner og personer fra disse som deltok i Standardiseringsutvalget. DP2 har hatt en del utskiftninger i representasjonen underveis, men hadde i den såkalte forhandlingsfasen (se Vedlegg 1 – side 91) hatt følgende sammensetning:

Norges Skogeierforbund:	Nils Bøhn (leder)
Norsk Skogbruksforening:	Erling Bergsaker
Treforedlingsindustriens Bransjeforening:	Kjell Myhrer
Trelastindustriens Landsforening:	Rolf Hatlinghus
Statskog SF:	Torkell Vindegg
Fellesforbundet:	Kjell Martinsen
Landbruksdepartementet:	Steinar Bø
Miljøverndepartementet:	Knut Simenstad
Norges Naturvernforbund:	Thor Midteng
WWF Verdens Naturfond:	Arnodd Håpnes
Friluftslivets Fellesorganisasjon:	Øystein Dahle
Friluftsrådernes Landsforbund:	Morten Dåsnes
Forbrukerrådet:	Stiftelsen Miljømerking v/Hilde Jervan

De øvrige prosjektene under LS-prosjektet¹⁹⁹⁵⁻¹⁹⁹⁸ er ikke gjenstand for behandling her, med unntak av noe omtale av det såkalte sertifiseringsutvalget (se senere).

⁵ Vi tar dette i en fotnote. Arbeidet i DP2 var innledningsvis organisert slik at det var et eget utskutt arbeidsutvalg – et ”standardgruppa” - som arbeidet med standardarbeidet. Denne arbeidsformen ble avviklet i august 1997, slik at DP2 direkte behandlet standardiseringsprosjektene.

1.2.6 Vitenskapskomiteen

Det faglige arbeidet knyttet til utvikling av standarder og kriterier / indikatorer ble løpende kommentert av en egen rådgivende vitenskapskomite. Vitenskapskomiteen ble ledet av Norsk Institutt for Naturforskning⁶, og ble opprettet våren 1996. Komiteen ble sammensatt av 10 ledende forskere, som særlig dekket de biologiske og skogøkologiske fagområdene.

Denne gjorde grunnlagsutredninger for standariseringsarbeidet som dannet grunnlag for Standardiseringsutvalget sitt arbeid. Standariseringsutvalget hadde i tillegg en selvstendig faglig rolle i kraft av den kompetansen som var samlet i dette utvalget.

1.2.7 FoU-prosjekter

DP2 utarbeidet utkast til retningslinjer for skogbehandlingen som ble testet i forsøksområdene Bærum, Brøttum, Lindås og Grane i 1996. Forut for dette ble det foretatt spesielle registreringer av miljøelementer (nøkkelbiotoper) i områdene. Registreringer og virksomhet i forsøksområdene ble deretter evaluert⁷.

De brukerstyrte FoU-prosjektene

- «Nøkkelbiotoper i Norge»⁸,
- «Sammenhengen mellom rødlistearter og nøkkelbiotoper»⁸
- «Økonomiske konsekvenser av tiltak for et bærekraftig skogbruk»⁹

FoU-prosjektene var delfinansiert av og gjennomført på Levende Skogs initiativ. Prosjektene har også vært delfinansiert av Norges forskningsråds Skogprogram. De ble avsluttet i 1997. I 1998 utgis en flere rapporter med resultater fra forskningsprosjektene¹⁰.

Resultatene fra FoU-prosjektene ble fortløpende innarbeidet i Levende Skogs arbeid med å utrede standarder for et bærekraftig skogbruk.

⁶ Komiteleder var Erik Framstad fra Norsk Institutt for Naturforskning

⁷ Resultatene er gjengitt i Levende Skogs Rapport 5 og 7

⁸ prosjektleder: Jørund Rolstad hos NISK

⁹ Prosjektleder var Hans Fredrik Hoen hos NLH

¹⁰ Rapport 4 fra Levende Skog oppsummerer temamøte i Rådgivende organ om nøkkelbiotop-prosjektene, mens resultatene av «Økonomiske konsekvenser av tiltak for et bærekraftig skogbruk» er sammenfattet i Levende Skogs Rapport 10.

1.2.8 Levende Skog standardene

Det ble etter hvert i og av DP2 konkretisert og forhandlet 27. mars 1998 fram et sett med 23 standarder som til sammen kunne danne et grunnlag for praktisering og vurdering av bærekraft i skogbruket (heretter: "**LS-Standardene**¹⁹⁹⁸").

I begynnelsen av juni 1998 avsluttet DP2 formelt sitt arbeidet sitt og avga en enstemmig sluttrapport¹¹, som oppsummerer utgangspunkt og mål for Levende Skogs standarder for et bærekraftig norsk skogbruk, og gjengir de 23 Levende Skog-standardene, 6 kriteriene og 95 indikatorene som man var kommet fram til¹². De vedtatte kriteriene er:

- Kriterium 1: Bevaring og utvikling av skogressursene og deres bidrag til den globale karbonbalansen
- Kriterium 2: Bevaring av økosystemets sunnhet og vitalitet
- Kriterium 3: Bevaring og utvikling av produktivitet (tømmer og andre produkter)
- Kriterium 4: Bevaring, vern og utvikling av det biologiske mangfoldet i skogøkosystemene
- Kriterium 5: Bevaring og utvikling av skogens beskyttende funksjoner
- Kriterium 6: Bevaring av skogens andre økonomiske og sosiale funksjoner og forhold

LS-standardene¹⁹⁹⁸ fastslo at standardene skulle revideres etter 5 år.

1.2.9 Sertifiseringsutvalget

I slutfasen av denne arbeidsgruppens arbeid ble det etablert en delvis utskutt, men selvstendig arbeidende arbeidsgruppe - **sertifiseringsutvalget**" - som utredet problemstillinger knyttet til sertifisering i skogbruket. Utvalget skulle utrede praktiske løsninger for sertifisering av skogbruk i Norge, men ikke angi forslag til type sertifiseringssystem. Sertifiseringsutvalgets rapport forelå sammen med LS-standardene¹⁹⁹⁸, men er ikke direkte koblet til disse¹³.

«Sertifiseringsutvalget» ble oppnevnt av Levende Skogs styringsutvalg i samråd med miljø- og friluftsansjoner som sommeren 1997. Utvalget skulle foreslå de praktiske løsningene for sertifisering av miljøvennlig skogbruk i Norge, slik at de kan brukes både i

¹¹ Levende Skog Rapport 11

¹² De endelige standardutredningene er utgitt i Levende Skog Rapport 9 a-d

¹³ For litteratur om sertifiseringsproblematikken, se Sanness 2003 og Mäntyranta 2002, i tillegg til Rapport 12 fra Levende Skog. I denne evalueringen er ikke sertifiseringsproblematikken direkte adressert. I den grad det henvises til denne – inklusive begreper og forskjellige sertifiseringsordninger, henvises til Sanness 2003 for en meget grundig gjennomgang.

tilknytning til ISO`s miljøstyringssystem og til FSC-sertifisering. Om mulig skulle utvalget også anvisse kombinasjoner av disse systemene. Sertifiseringsutvalgets enstemmige sluttrapport ble avgitt 30. juni 1998¹⁴. Sertifiseringsutvalget hadde følgende representasjon:

- Norges Skogeierforbund: Nils Bøhn
- NORSKOG/Trelastindustriens Landsforening: Erling Bergsaker (Rolf Hatlinghus før 1.05)
- Treforedlingsindustriens Bransjeforening: Sverre Thoresen
- Norges Naturvernforbund: Thor Midteng
- WWF Verdens Naturfond: Stig Hvoslef (Delvis vikar: Arnodd Håpnes)
- Samarbeidsrådet for Biologisk Mangfold (SABIMA): Marit Helene Lie
- FRIFO/Friluftsrådenes Landsforbund: Oddvar Rolstad
- Fellesforbundet: Svein Erik Stryken
- Forbrukerrådet: Stiftelsen Miljømerking i Norge v/Hilde Jervan

Fra 1.04.98 ledet landbruksdirektør Jens Risvand utvalget. Før denne dato var miljøvernleder Leif Krosshaug leder. Rune Nordrum, Landbruksdepartementet, og Tone Solhaug, Miljøverndepartementet, var observatører i utvalget.

Innledningsvis gir sluttrapporten fra Sertifiseringsutvalget en oversikt over de alternative sertifiseringssystemene. En vesentlig del av utvalgets arbeid synes å ha vært å finne løsninger på gruppesertifisering – noe som på et senere stadium – etter at LS-prosjektet¹⁹⁹⁵⁻¹⁹⁹⁸ var avsluttet var opphav til konflikt med partene. Utvalget presenterer alternative modeller for hvordan dette kan gjøres, og beskriver hvordan Levende Skogstandardene kan benyttes ved sertifisering enten man velger det ene eller det andre systemet.

Sertifiseringsutvalget kom fram til at hovedmålene med sertifisering av skogbruket i Norge er å bidra til å oppnå bærekraftig skogbruk og å bedre markedsadgangen for produkter fra norsk skogindustri. Samtidig ble understreket at sertifisering er et markedsverktøy.

1.2.10 Perioden 1998 - 2000

Etter etablering av LS-standardene¹⁹⁹⁸ fulgte en fase hvor partene ikke hadde organisert kontakt som gruppe. Fra skog-siden ble det arbeidet med å bruke LS-standardene¹⁹⁹⁸ som grunnlag for en sertifiseringsordning. I dette arbeidet ble LS-standardene¹⁹⁹⁸ delvis revidert og tilpasset det man fra skog-siden mente var påkrevet for å danne det faglige

¹⁴ Rapport 12 fra Levende Skog

grunnlaget for en sertifiseringsordning slik denne parten ønsket det. En sertifiseringsordning ble etablert og etter hvert også satt i drift.

Dette arbeidet ble i sin helhet gjennomført av skog-siden, i stor grad av industrien lokalt. Denne parten eller grupperingen kan ikke påberope seg enighet om prosess for å utforme de løsninger som ble valgt for å bygge LS-standardene¹⁹⁹⁸ inn i en sertifiseringsordning – i dette tilfelle inn i ISO-håndbøker. I denne fasen oppsto konflikter mellom i første rekke næringa og miljø- og naturverngrupperingen.

1.2.11 Studiehåndboka i 1999

Norges Skogeierforbund utarbeidet en studiehåndbok¹⁵ første gang publisert i 1999 basert på LS-standardene¹⁹⁹⁸. Denne var sentral i et meget omfattende kurs- og informasjonsopplegg som skogsiden utformet og gjennomførte. Aktører innenfor natur- og miljøverngrupperingen kritiserte studiehåndboka for å inneholde feil og unøyaktigheter i forhold til LS-standardene¹⁹⁹⁸. Det ble avholdt ett møte mellom partene for å avklare feil og unøyaktigheter, og foreslå revisjon for senere opplag¹⁶. Møtet ble senere fulgt opp med konkrete endingsforslag¹⁷, som det var enighet om skulle innarbeides fra og med 2. opplag.

1.2.12 "Presiseringsutvalget" opprettet i 2000

I 2000 ble det opprettet en arbeidsgruppe bestående av de samme partene med unntak for departementene og forbruker-respresentasjon – "**presiseringsutvalget**" - for å sikre enhetlig forståelse av LS-standardene¹⁹⁹⁸. I 2001 ble det i presiseringsutvalget enighet om å anbefale presiseringer i seks standarder til et nytt sett LS-standardene^{1998, pres. 2002}.

1.2.13 Revidering av LS-standardene

Det ble våren 2003 tatt initiativ til å forberede oppstart av revisjon. Partene bak LS-standardene¹⁹⁹⁸ ble medio juni 2003 enige om mandat for arbeidet.

Etter oppstart meddelte Norges Naturvernforbund at de likevel ikke vil delta i revisjonsarbeidet. Landsstyret i NNV fattet i møte primo september 2003 følgende vedtak

¹⁵ Levende Skog 1999 (og senere opplag) "Standarder for et bærekraftig norsk skogbruk", Landbruksforlaget, Oslo.

¹⁶ Referat fra møte om studiehåndboka "Standarder for et bærekraftig norsk skogbruk" datert 07.06 1999, og

¹⁷ Brev fra Norges Skogeierforbund til flere adressater "Levende skog – 2. opplag av studiehåndboka "Standarder for et bærekraftig norsk skogbruk", datert 26.11 1999.

om ikke å delta "...blant annet fordi forventningene til resultatet er for dårlige." (Vedtak i Landsstyret NNV møte 6. og 7. september 2003).

1.3 Evaluering av prosessen før eventuell revisjon

Partene bak Levende Skog møttes ultimo september 2003 for å diskutere videre arbeid med revisjonen. På møtet ble det fremmet forslag om å evaluere erfaringene med Levende Skog fram til i dag. Alle partene ble enige om å gjennomføre en evaluering før en starter revisjonsarbeidet.

Det ble dannet en styringsgruppe for evalueringen, bestående av:

- Torkel Vindegg, leder – Statskog sf
- Sverre Thoresen - Treforedlingsindustriens Bransjeforening
- Erling Bergsaker - NORSKOG
- Morten Dåsnes – Friluftsrådenes fellesorganisasjon
- Erik Solheim – Norges Naturvernforbund
- Arnodd Håpnes - WWF

Styringsgruppa sitt mandat er:

- utarbeide oppdrags- beskrivelse for evalueringen (denne er behandlet i kapittel 3.1, side 23)
- Foreslå omfang og finansiering og velge utførende institusjoner
- Fungere som styringsgruppe i forhold til oppdragstakere

Det er så opp til partene på nytt å bekrefte om en vil delta i revisjonsarbeidet etter at evalueringene foreligger.

2 Metode

Evalueringen baserer seg i hovedsak på intervjuer og dokumentstudier.

2.1 Kvalitative intervjuer

Kvalitative intervjuer er mest brukt i de prosjektene hvor det ikke finnes et avgrenset felt, et eget miljø å gå inn i som skal studeres. I motsetning til i spørreskjema der en følger en oppsatt liste med spørsmål og forhåndsdefinerte svarkategorier, så følger en i kvalitative intervjuer vanligvis ikke noe detaljert skjema. I et kvalitativt intervju opererer vi med intervjuguiden, som er relativt løst satt opp spørsmålmessig, ofte kun med overskrifter eller temaer som vi ber de vi intervjuer om å belyse og reflektere over. Intervjuet har mer preg av en samtale enn et klassisk spørsmål-svar-intervju, og den intervjuede (informanten) blir alltid oppfordret til å utdype og begrunne sine svar. Intervjuet styres på mange måter av informantens egne forståelser av et tema eller et problemområde og av hva som er viktige eller betydningsfulle sammenhenger, i informantens øyne. Det å forstå informantens egen referanseramme er viktig for tolkningen av vedkommendes utsagn – det er en del av den konteksten som forskeren trenger. Kontekstforståelse får en både ved å forholde seg til andre sider ved individenes situasjon, men også ved bruk av annenhånds informasjon, for eksempel andre studier av tilsvarende miljøer eller av samme yrkesgruppe.

Intervjuet som forskningsmetode, omfatter mange typer av intervju, og vi har i denne evalueringen basert oss på *individuelle intervjuer* og *gruppeintervjuer*. Totalt er det gjennomført to gruppeintervjuer og sju individuelle intervjuer. Vi har også mottatt innspill pr e-post fra en informant som fikk skriftlig kommentere spørsmålene i intervjuguiden. Intervjuguidene finnes som vedlegg til rapporten.

Gruppeintervjuer er en metode som egner seg best der hvor en har relativt homogene deltakere i den forstand at de har en felles referanseramme og noenlunde lik status. Dersom deltakerne i tillegg kjenner hverandre fra før og er trygge, kan gruppeintervjuene lettere avdekke reelle holdninger enn det vi får til i individuelle intervjuer. Det er også slik at en gjennom gruppeintervjuer får tilgang til ”fyldigere informasjon” ved at samtalen får en egendynamikk der det den ene sier blir fulgt opp av en annen og nyansert av en tredje.

Ulempene ved bruk av gruppeintervjuer er at holdninger og utsagn kan overdrives og/eller forsterkes ved at "det ene ordet tar det andre". Dersom informantene ikke kjenner og er trygge på hverandre kan det også være en fare at kun det "offisielle" synet presenteres.

I vår evaluering av LS-prosjektet har vi valgt å behandle de involverte aktørene etter en gruppering som tar utgangspunkt i den felles referanserammen de har i at de ivaretar en del felles interesser. Det sentrale skillet vi her har gjort er mellom:

- Aktører som ivaretar kommersielle interesser – skogeiere og skogindustri
- Arbeidstaker- og forbrukerinteresser
- Friluftslivs-, natur- og miljøverninteresser
- Forvaltningsinteresser

Gruppeintervjuene er gjennomført med utgangspunkt i en slik gruppering av de involverte aktørene.

Vi har benyttet en tilnærming der utsagn og tolkninger fra en gruppe har dannet grunnlaget for diskusjon og refleksjon i den andre gruppen. Formålet med en slik tilnærming er å skaffe til veie verdiladete data fra forskjellige posisjoner i et system (jfr Krogstrup og Dahler-Larsen 2003).

Vi har i første omgang intervjuet representanter fra friluftslivs-, natur- og miljøverninteressene. Utsagn fra dette intervjuet ble deretter benyttet i gruppeintervjuet vi gjorde med skogeiere og skogindustri (se vedlagte intervjuguide, side 101). Vi hadde på forhånd fått tildelt en liste over kontaktpersoner fra hver av organisasjonene/næringene. Disse ble tilskrevet eller ringt opp av oss, for å finne en passende dato for intervju. Gruppeintervjuet med natur- og miljøorganisasjonene ble gjennomført i juni (se vedlegg side 99), mens de resterende intervjuene ble alle gjennomført i løpet av august. Informantene ble på forhånd tilsendt en oversikt over de temaer vi ønsket å ta opp med dem, slik at de eventuelt kunne diskutere disse med andre aktører i egen organisasjon. I etterkant av intervjuet fikk alle involverte tilsendt referatet for å rette opp eventuelle feil eller misforståelser, eventuelt legge til utelatelser som det var behov for ble vektlagt. Tilbakemeldinger ble gitt skriftlig. Gruppeintervjuene varte rundt fire timer, de ble tatt opp på lydbånd og det var alltid minst to forskere tilstede. De to gruppeintervjuene omfattet totalt åtte personer.

I tillegg til gruppeintervjuer ble det gjennomført sju **individuelle intervjuer** der vi møtte informantene i deres egne kontorlokaler. Dette gjaldt representanter fra departementene og fra Fellesforbundet, samt de fra miljø/natur- og skognæringen som av ulike grunner ikke kunne delta i gruppeintervjuene. De individuelle intervjuene varte mellom en og to timer, og de ble tatt opp på lydbånd.

Forbrukerrådet fikk forespørsel om deltakelse i intervjuene, men takket nei. Forbrukerrådet var aktive i selve LS-prosjektet¹⁹⁹⁵⁻¹⁹⁹⁸, men har takket nei til å delta i evalueringsarbeidet og en eventuell revisjonsprosess.

Til sammen har 16 informanter bidratt i denne evalueringen. Disse representerer følgende organisasjoner/virksomheter:

- Direktoratet for naturforvaltning
- Fellesforbundet
- FRIFO
- Friluftsrådernes Landsforbund
- Landbruksdepartementet
- Miljøverndepartementet
- Norges Naturvernforbundet
- Norges Skogeierforbund
- NORSKOG
- Statskog SF
- Treforedlingsindustriens bransjeforening
- Treindustrien
- WWF Norge

2.2 Drøfting av natursyn

Som et tillegg til intervjuer og dokumentanalyser, har vi også i dette arbeidet gjort en egen analyse av det vi kan kalle for "natursyn". Dette er behandlet i et eget avsnitt hva angår teori og metode – se kapittel 4 og framover.

2.3 Sammenholde utsagn

Som en del av oppdraget ble vi spesielt bedt om å organisere arbeidet "*slik at påstand fra en part blir sammenholdt med påstand eller synspunkt fra de andre partene.*¹⁸". Dette inngår som en del av metoden som er brukt, med en viss praktisk tilpasning. Som redegjort for i avsnitt 2.1 har vi gjennomført gruppeintervjuer supplert med enkeltintervjuer der det av praktiske eller metodiske årsaker var påkrevd.

¹⁸ For en fullstendig gjennomgang av evalueringsoppdraget slik det er gitt, se neste kapittel – kapittel 3, side 23.

I selve formen gruppeintervju ligger også et element av at aktører blir konfrontert med hverandres synspunkter, og kan løpende kommentere dem underveis. Slik det ble gjennomført i denne sammenhengen var det en anledning som natur, miljø og friluftslivsgrupperingen hadde, samt skognæringa (selv om det også her var individuelle intervjuer av praktiske årsaker – se oversikten i forrige avsnitt).

Vi åpnet med å intervjuer natur-, miljøvern og friluftslivsinteressene. Årsaken til det var at vi – basert på den forforståelse vi hadde av situasjonen i Levende Skog – antok at de mest kritiske synspunktene på situasjonen var å finne representert her. Utvalgte utsagn fra denne gruppen ble så presentert for de øvrige gruppene og personene. Dette er kun gjennomført i en runde, vi har ikke gått tilbake til de forskjellige aktørene og grupperingene med et svar / tilsvarende.

Resultatet av denne konfrontasjonen av utsagn er behandlet i avsnitt 5.3 side 69

2.4 Dokumentstudier

Dokumentstudier omfatter i denne sammenheng bøker, møtereferater, korrespondanser mellom partene, enkelte notater, avisoppslag osv. Det foreligger mye dokumentasjon fra perioden 1995-1998 – dvs for **LS-prosjektet**¹⁹⁹⁵⁻¹⁹⁹⁸ – mens det for perioden etter 1998 er det vanskeligere å finne dokumentasjon. Her vil intervjuene måtte veie tyngre som kilder. Det er særlig i denne fasen at prosessen rundt eller bak prosjektet (behandles utførlig i neste kapittel) er viktig for å forstå og vurdere den situasjonen partene i dag er i, og som danner bakgrunnen for ønske om å evaluere LS-prosjektet 1995-1998 og utviklingen i etterkant.

2.5 En reservasjon

Levende Skog involverer mange aktører i organisasjonene. Det vil føre for langt å undersøke om de forskjellige organisasjonene innad har et enhetlig syn og om det er dette som er målbåret av representantene som har hatt en rolle å spille i Levende Skog. Det er aktuelt å peke på om organisasjonene bak aktørene som har representert dem i Levende Skog, framstår som omforent, men ikke å forfølge dette videre inn i organisasjonene (se for øvrig avsnitt 3.2.6, side 29).

3 Om evalueringsoppdraget og valg av perspektiv

3.1 Målet med "Prosessevalueringen" - en av tre delevauleringer

På møte mellom partene i desember 2003 ble det fattet vedtak om å nedsette en styringsgruppe for arbeidet med å evaluere erfaringene med Levende Skog. Evalueringen deles i tre delevauleringer. Det ble videre – for den delen av evalueringen som denne rapporten presenterer; "**prosessevalueringen**" –

"pekt på at det vil være en fordel om evalueringen kan omfatte klargjøring av hva partene mener fungerer tilfredsstillende eller ikke sett i forhold til bruk av enigheten om Levende skogs standarder." (Vedtak på møte mellom partene i Levende Skog 13. desember 2003).

Evalueringene har samlet tre delmål, og skal gjennomføres i parallelle evalueringer.

Denne prosessevalueringen retter seg mot er følgende mål definert som

hovedoppgaven:

" Klarlegge hvordan hver av partene som står bak Levende Skog vurderer resultatet av innarbeiding av standardene i norsk skogbruk i forhold til egne forventninger."

Oppdragsgiver legger vekt på følgende for prosessevalueringen av dette målet (sitat):

Klarlegge hvordan hver av partene som står bak Levende Skog vurderer resultatet av innarbeiding av standardene i norsk skogbruk i forhold til egne forventninger.

Klarleggingen konsentreres til hva som fungerer tilfredsstillende og hva som ikke fungerer sett i forhold til partenes syn Med partene menes alle som står bak Levende Skog da avtalen ble undertegnet... Det forventes at ulike ledd i organisasjonene omfattes av evalueringen.

Klarleggingen skal peke på kritiske faktorer for partenes forståelse og praktisering av standardene. ...

Gjennomføring ...

(Målet) ... gjennomføres som en oppgave. Det kan gjøres ved ”dybdeintervju” av hver enkelt part. Intervjuundersøkelsen bør om mulig organiseres slik at påstand fra en part blir sammenholdt med påstand eller synspunkt fra de andre partene. Det for å sikre at tema som er viktige for en part kan bli vurdert av de andre partene.

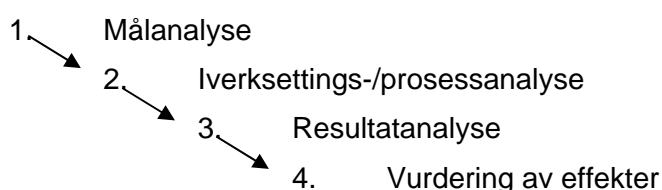
Hver enkelt part må selv bestemme hvilke punkter en vil fokusere på (ØF-kommentar: jfr metode-avsnittet under), men det pekes på som viktig for evalueringen at det kan gjøres vurderinger bl.a. om følgende punkter:

- *Praksis i henhold til ”Utgangspunkt og mål for Levende Skogs standarder for et bærekraftig norsk skogbruk” (Policydokumentet)*
- *Intensjonene i policydokumentet sett i forhold til praktisk bruk av standardsettet*
- *Praktisering av Levende Skog opp mot norsk og internasjonalt lovverk og markedskrav*
- *Bruk av kriterier og indikatorer i forhold til å overvåke utvikling samt måle/styre utviklingen*

3.2 Sentrale begrep i prosjekt-analyse. Prosessen bak prosjektet.

3.2.1 Et tankeeksperiment

I dette avsnittet skal vi introdusere noen sentrale begrep vi har behov for når prosjekter skal vurderes – for så vidt sin alminnelighet, men særlig med henblikk på det foreliggende prosjektet. En tradisjonell evaluering hvor en opererer med:

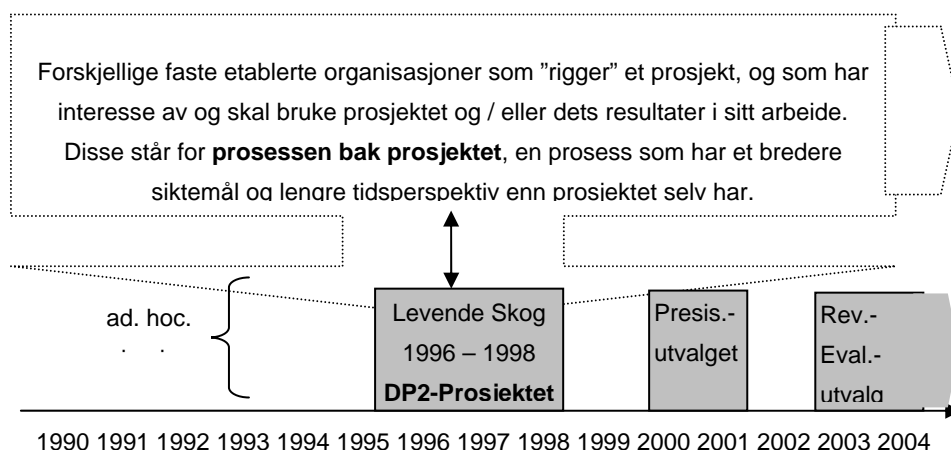
er ikke hensiktsmessig her. Prosjektet hadde selvfølgelig slike aspekter, men det hadde en eksplorativ og innovativ karakter som går ut over dette tradisjonelle skjemaet. Men viktigere er det at mens **LS-prosjektet**¹⁹⁹⁵⁻¹⁹⁹⁸ lett kan vise seg å være en underordnet problemstilling her.

Bli med på følgende **tankeeksperiment**:

Anta at den prosessen som levende Skog er en del av opplever en krise – definert som at de partene ikke lengre vil samarbeide. Anta videre at **LS-prosjektet**¹⁹⁹⁵⁻¹⁹⁹⁸ kan ha vært vellykket gitt premissene for prosjektet. Anta videre at partene også ser det slik. Anta så at prosessen bak prosjektet – både før, under og etter **LS-prosjektet**¹⁹⁹⁵⁻¹⁹⁹⁸ – ikke var vellykket. Det er da i prosessen bak prosjektet at problemene og uenigheten har sin årsak, snarere enn i prosjektet selv. Etter hvert får så dette en negativ virkning på vurderingen av LS-prosjektet¹⁹⁹⁵⁻¹⁹⁹⁸ og muligheter for videre samarbeide.

Det følger av et slikt tankeeksperiment at det nødvendig å ha fokus på prosessen bak prosjektet for å evaluere **LS-prosjektet**¹⁹⁹⁵⁻¹⁹⁹⁸ på en rimelig måte. Problemer og forhold som egentlig ikke tilhører **LS-prosjektet**¹⁹⁹⁵⁻¹⁹⁹⁸ må lokaliseres til prosessen bak prosjektet, og vice versa. Og dersom en i neste omgang skal vurdere en videreføring, er det viktig å henføre forslag til endringer for å korrigere enten selve prosjektet eller hvordan partene som utgjør prosessen bak prosjektet agerer.

Vi skal derfor anvende et skille mellom prosjektet selv og den bredere og mer kontinuerlige prosessen som prosjektet er et (gjærne viktig) ledd i. **LS-prosjektet**¹⁹⁹⁵⁻¹⁹⁹⁸, og senere presiseringsutvalget som sto for LS-standardene^{1998, pres. 2002}, og nå til slutt revisjons- / evaluerings-utvalget var / er ledd i en mer omfattende prosess. Det er denne mer omfattende prosessen som gir mening til de ellers enkeltstående og – i sin natur – ad hoc organiserte prosjektene. Bare ved å trekke inn prosessen bak prosjektet (eller prosjektene) kan vi forstå og forklare sammenheng mellom ellers diskre prosjekter. Dette er illustrert i påfølgende figur.

Resultatene av LS-prosjektet¹⁹⁹⁵⁻¹⁹⁹⁸ er først synlige i god tid etter at prosjektet var avsluttet, og som et resultat av at LS-standardene¹⁹⁹⁸ og LS-standardene^{1998 – revisjon 2002} er tatt i bruk som i sertifiseringsammenheng.

3.2.2 Tid

En viktig element i evalueringen er å sammenholde resultat mot forventninger (se foran). Det betyr at forventninger som eksisterte forut for og under LS-prosjektet¹⁹⁹⁵⁻¹⁹⁹⁸ skal sammenholdes med situasjonen – mer eller mindre – i dag.

Forventninger er en heller lite stabil størrelse, og de er ikke alltid lett å gjenfinne. Det er minimum behov for å skille mellom:

- Fortidig framtid – dvs. det synet en hadde på hvordan fremtiden skulle bli – for eksempel hvilke forventninger man i 1995 hadde til Levende Skog i 1998
- Nåtidig fortid – dvs. det synet man i dag har på hvordan fortiden var – for eksempel på hvilke forventninger til Levende Skog man i 1998 mener man hadde i 1995.
- Nåtidig framtid – dvs. den oppfatning man nå har om fremtiden – for eksempel hva aktørene nå tror at en "ny runde" med revisjon av standarder og lignende kan bringe.

Med bruk av disse begrepene kan vi si at oppgaven for evalueringen er å kartlegge den fortidige framtid ved oppstart av prosjektet, og sammenholde den med resultatet slik det etter hvert åpenbarte seg i perioden etter prosjektavslutning.

Samtidig er evalueringen iverksatt med henblikk på – hvis mulig - å "rydde bordet" for å få til en videreføring av det samarbeidet som LS-prosjektet¹⁹⁹⁵⁻¹⁹⁹⁸ representerte. Når partene nå skal vurdere erfaringer med samarbeidet er det den nåtidige fortidsoppfatningen som bestemmer.

For evalueringen blir det da en oppgave å vise om den nåtidige (dvs. i 2004) fortidsoppfatningen er rimelig gitt den fortidige framtidsoppfatningen, og i neste omgang peke på faktorer som kan bidra til å forbedre / nå et annet resultat enn de forventninger man i dag har til et framtidig samarbeide (nåtidig framtid).

3.2.3 Format

LS-prosjektet¹⁹⁹⁵⁻¹⁹⁹⁸ var organisert som et prosjekt – og som prosjekt var det ment å ha begynnelse og slutt. LS-Standardene derimot – og ikke minst sertifiseringsordningene som i økende grad kom i fokus ved gjennomføringen av LS-prosjektet – kan ikke fullt ut

fanges inn i prosjektformatet. Etter vår oppfatning skapte dette en del problemer i det vi kan kalle for **formateringen** av Levende Skog.

Hovedpoenget her er at mens formatet 'prosjekt' forutsetter en avsluttet prosess, forutsetter det produktet som utvikles i dette prosjektet en mer permanent organisering. Denne delen av oppgaven ble ikke løst innenfor prosjektet, noe som medførte at partene ikke hadde noen forum å vedlikeholde enigheten i. Vi kommer tilbake til dette.

3.2.4 Prosessen bak prosjektet og kontekststrategi

Prosjekter gjennomføres ikke i et vakuum, og ikke minst er det tilfelle for **LS-prosjektet**¹⁹⁹⁵⁻¹⁹⁹⁸. Prosjektorganisasjoner etableres gjerne av og i og ofte mellom faste organisasjoner, slik tilfellet er for **LS-prosjektet**¹⁹⁹⁵⁻¹⁹⁹⁸. Interaksjonen mellom prosjektet og faste organisasjoner kan variere betydelig, både prosjekter imellom og innen samme prosjekt i forhold til de forskjellige partene. Videre har prosjekter i varierende grad interaksjon med det omliggende samfunn, som alt etter den interesse prosjektet har for den bredere allmennhet kan variere betydelig. **LS-prosjektet**¹⁹⁹⁵⁻¹⁹⁹⁸ hadde en betydelig interesse for allmennheten, og har vært gjenstand for debatt i det offentlige rom ved flere anledninger. Ikke minst gjelder det i perioden etter at **LS-prosjektet**¹⁹⁹⁵⁻¹⁹⁹⁸ var avsluttet.

Det forhold at prosjektet etableres av forskjellige parter som deltar i prosjektet med henblikk på sin egen dagsorden utenfor prosjektet, og det forhold at prosjektet også har et "selvstendig" liv i det offentlige rom, kan vi samlet kalle for **prosessen bak prosjektet**.

Prosessen bak prosjektet definerer prosjektets kontekst. Det er viktig å være på det rene med at konteksten ikke må forstås som statisk, som gitt på samme måte for alle gjennom hele prosjektperioden. Fordi konteksten slik sett løpende defineres av en prosess, vil elementer komme til, falle fra og/eller bli redefinert. De enkelte ansvarlige parter i prosjektet vil ha det vi kan kalle for **kontekststrategier**. Kontekststrategier – enten de kommer direkte til uttrykk eller er en måte å oppsummere holdninger og handlinger i forhold til prosjektet – sier noe om hva ansvarlige parter vil med prosjektet. Fordi prosessen bak prosjektet er dynamisk, vil kontekststrategier kunne være i endring gjennom prosjektets levetid og ikke minst i etterkant, og vil variere for de ulike faste organisasjonene som er involvert.

Anvendt på LS-prosjektet vil kontekst-strategien for eksempelvis Skogeierforbundet være annerledes og betinget av andre forhold enn for Norges Naturvernforbund. Det samme kan vi si om forskjeller mellom eksempelvis Norges Naturvernforbundet og Friluftsrådernes Fellesorganisasjon.

3.2.5 Gruppering av aktører.

Aktører i prosjektet grupperes med henblikk på prosessen bak prosjektet. Vi kan da sortere ut interesse-sammenfall og divergenser og betrakte **grupperinger av aktører** i gitt sammenhenger, snarere enn å kun være bundet til å behandle dem individuelt.

Slik gruppering kan gjøres med henblikk på flere forhold, som

- kommersiell / ideell
- spesifikt politisk / allment sivil
- privat / offentlig
- medlemsbasert / supporterbasert / ansatte basert mm
- type interesse som skal ivaretas
- ol

I vår evaluering av LS-prosjektet har vi valgt å behandle aktører (se avsnitt 1.2.9 side 14 for en presentasjon av de som har deltatt i standardiseringsutvalget) etter en gruppering som tar utgangspunkt i den type interesse de ivaretar. Det sentrale skillet vi her har gjort er mellom:

- aktører som ivaretar kommersielle interesser – skogeiere og skogindustri
- arbeidstaker og forbrukerinteresser
- friluftsliv, natur- og miljøvern interesser
- forvaltningsinteresser

Tabellen under viser hvordan aktørene er gruppert i evalueringen.

Aktører som ivaretar eiendoms- og kommersielle interesser – skogeiere og skogindustri	Norges Skogeierforbund NORSKOG Statskog SF Treforedlingsindustriens bransjeforening Treindustrien
Arbeidstaker- og forbrukerinteresser	Fellesforbundet Forbrukerrådet
Friluftslivs-, natur- og miljøverninteresser	FRIFO Friluftsrådenes Landsforbund Norges Naturvernforbund WWF-Norge
Forvaltningsinteresser	Landbruksdepartementet Miljøverndepartementet med Direktoratet for naturforvaltning

Denne grupperingen brukes slik at vi foretar en to-trinns sortering av forskjeller og likheter, poenger og forhold som er viktige i evalueringen:

Først vurderer vi sammenheng og motsetninger innenfor hver gruppe, og dernest sammenheng og motsetninger gruppene imellom.

Som vi skal komme tilbake til viser dette at den valgte grupperingen – som en hver annen gruppering – i noen sammenhenger passer mindre godt.

Eksempelvis kan skogeiere og skogindustri ha et betydelig sammenfall i kontekststrategi som i store trekk rettfærdiggjør en enhetlig behandling av dem. Men i en del anliggender er det viktige nyanser som må vises til for å forklare forskjellige atferd i standardiseringsprosessene.

Det samme kan sies om de to departementene, og om natur- miljøvern og friluftslivsgrupperingen. Dette kommer vi tilbake til under.

3.2.6 Representasjonsfunksjonen

Proessen bak prosjektet gir også et inntak til å drøfte forskjeller i **representasjonsfunksjonen** - dvs innenfor hvilke rammer personer representerer sin respektive organisasjoner. Dette går både på:

- hva personer representerer når de møter i prosjektet, og
- hvordan representasjonsfunksjonen er ordnet "bakover" i rekkene.

Levende Skog var et samarbeid mellom representanter for skogeierorganisasjonene, skogindustri, myndigheter, fagbevegelse, miljø-, friluftsliv- og forbrukerorganisasjoner. Det er viktig å ha som utgangspunkt når man skal analysere at det her er parter med tildels svært forskjellig utgangspunkt. Det strekker seg fra:

- kommersielle aktører som hefter for økonomiske resultater i forhold til eiere,
- via næringslivets interesseorganisasjoner som har som oppgave å forvalte næringsinteresser i forhold til sine medlemmer,
- og myndighetsorgan som hefter i forhold til politiske "retningslinjer"
- til interesseorganisasjoner som skal ivareta allmenne interesser på vegne av sine medlemmer og en uspesifisert allmennhet.

Vi har med andre ord til dels inkompatible formater på partenes organisasjoner, noe som gjør at deres opptreden i og oppfatning av samarbeidet bunnar i forskjellig type forpliktelser og mandater "bakover" i rekkene.

Det er i forbindelse med standardiseringsutvalget viktig å skille mellom tre typer representasjonsfunksjoner:

- Representasjon i private kommersielle organisasjoner. Her hefter personer som representerer bedrifter eller kommersielle interesseorganisasjoner for økonomiske konsekvenser (inklusive rettighetsspørsmål, båndlegging og lignende) som følger av de standpunkt som tas.
- Representasjon i offentlige forvaltnings- og politikkorgan – i dette tilfelle gjelder det departementer og deres ytre etater, samt Forbrukerombud. Her er i utgangspunktet et strengt representasjonsforhold, hvor personen som representerer forvaltningsorganet i prinsippet opererer under et mandat. Vedkommende kan ikke støtte oppfatninger på tvers av gjeldende politikk, og initiativ som tas og standpunkt som velges må klareres "bakover" i systemet.
- Representasjon for NGO'er. Dette er ikke-kommersielle organisasjoner som forvalter ideelle interesser og/eller verdier for uegennyttige formål. NGO kan være medlemsbaserte eller ansattbaserte, og ha forskjellig oppbygning av styringsorganer osv. Dette gjør at representasjonsfunksjonene kan variere betydelig, og det kan være vanskelig å slutte fra at en person representerer en NGO til hva vedkommende hefter for. Dette må gjøres til gjenstand for en drøfting i hvert tilfelle.

3.2.7 Om forskjellige natursyn

I utarbeidelsen av standarder for skogbehandling vil partene drøfte temaer som hogstklasser, nøkkelbiotoper, planting av ny skog osv. En utfordring i dette arbeidet er at ulike ord og begreper vil kunne forstås og tolkes på ulike måter avhengig av partenes virkelighetsoppfatning og natursyn.

"Natursyn" må oppfattes som en kontekstvariabel, og derfor introduseres det i dette avsnittet.

Det er vanlig å dele natursyn inn i "antroposentriske" syn som setter menneskene i sentrum versus "økosentriske" syn som setter økosystemene i sentrum. En slik inndeling er nyttig om enn grovmasket. I natursyn ligger også en rekke mer spesifikke oppfatninger slik som hvordan man best får kunnskap om naturen, og hva som er menneskets rolle i naturen. Forskjeller i hvilke assosiasjoner folk gjør til ulike ord kan fort gi misforståelser og motsetninger. Det kan derfor være viktig å kartlegge slike forhold for å få en bedre forståelse av hvilke oppfatninger som ligger bak "de andre" sine ord. Da kan man unngå den fellen det er å anta at samme "ord" betyr det samme for andre som for en selv. En utredning av partenes natursyn vil være med på å klargjøre slike forhold.

3.3 Sentrale begrep i prosjektet

Mens kapittel 3.2 omhandlet prosessen bak prosjektet, skal vi her se på noen sentrale forhold vi i evalueringen er opptatt av i selve prosjektet isolert sett – og her er behandlingen begrenset til DP2 Standardiseringsutvalget. Vårt hovedanliggende her er selv samarbeidsprosessen i prosjektet.

Viktige for å vurdere interaksjon mellom partene er at

- Prosjekter kan i varierende grad ha fastlagte rammer
- Prosjektets rammer kan i varierende grad være kjent og styrt av de forskjellige partene i prosjektet

3.3.1 Målsetning

Prosjekter kan være av mange slag hva angår rammer. Som diskutert innledningsvis er Levende Skog et prosjekt som preges av innovasjon i konstellasjon av aktører og et høyt ambisjonsnivå i forhold til den komplekse oppgaven det er å definere rammene (standarder) for en god forvaltning av skog. I tillegg hadde prosjektet begrensede ressurser til rådighet – både i form av penger, kompetanse og bemanning.

LS-prosjektet¹⁹⁹⁵⁻¹⁹⁹⁸ har som et hovedmål mål:

- *”å bidra til å skape norsk og internasjonal tillit til at råstoffet til skogindustrien i Norge skal ha basis i et bærekraftig og miljøvennlig norsk skogbruk.*
- *gjennom utviklingsarbeid, kompetanseoppbygging og informasjon vise norsk skogbruks vilje og evne til langsiktig ressursforvaltning, gjøre råstoffet til en styrke og derved utvikle og trygge arbeidsplasser og verdiskaping i norsk skogbruk og skogindustri.”¹⁹*

DP2 hadde den sentrale oppgaven i å realisere et slikt mål. DP2 sin oppgave var å konkretisere hva et bærekraftig skogbruk bør innebære i Norge.

Forståelsen av et slikt mål kan variere mellom aktører på mange måter. Et forhold som er av betydning er om standarder skal forstås som minstekrav som skal innfries hver enkelt, eller som normer som ytelser skal måles opp mot og hvor det skal foretas en helhetlig avveining. Videre kan en måte å tolke standarder på være å hevde at bærekraft med dette er definert, alternativt at standardene angir et skritt på veien mot et mer ambisiøst mål

¹⁹ Fra Rapport 11 Sluttrapport fra Delprosjekt 2

som bærekraft kan oppfattes som og som en kan komme ennå nærmere i senere revisjoner. Vi kommer tilbake til dette i gjennomgangen av partenes synspunkter.

Strukturen med et Styringsutvalg for hele LS-prosjektet¹⁹⁹⁵⁻¹⁹⁹⁸

(se kap. 1.2.1 side 9) som "la løpet" medførte at når partsinteressene fra forvaltning og fra naturvern- og friluftslivs-"leiren" ble invitert inn, kom de på mange måter til "dekket bord" hva angår rammer for Standardiseringsutvalget. De ble ikke gitt anledning til å reformulere eller justere rammene for prosjektet – det være seg målformuleringer, ressursinnsats, sekretariatsorganisering og lignende – ved inntreden.

På den annen side hadde DP2 nok et ambisjonsnivå som lå fast – næringa mente vel å vise at norsk skogbruk faktisk var bærekraftig mens naturvern- og friluftslivssiden mente å definere standarder som ledet i retning bærekraft - men var ellers åpent mht arbeidsmåte og hva man faktisk skulle fram til som endelig resultat. Vi kommer tilbake til dette i gjennomgangen av partenes synspunkter på prosess og resultat.

3.3.2 Sekretariat og kompetanse

I avsnitt 1.2.2 (side 7) har vi behandlet sekretariatet. Det er selvfølgelig alltid et viktig spørsmål i store og komprimerte prosjekter som dette om sekretariatets:

- Legitimitet
- Kapasitet
- Kompetanse

Det er også spørsmål vi skal komme tilbake til, og som har vært tema under intervjuer og i dokumentanalyser.

3.3.3 Problemstillinger / spørsmål til aktørene

Som en avslutning og oppsummering av spørsmål og problemstillinger vi konfronterte aktørene med, kan følgende tjene som en opplisting:

- At aktørene er kjent med rammene
- At aktørene er overens med hva de kan påvirke og ikke
- At aktørene er enige om hvordan saker skal avgjøres
- At aktørene i rimelig grad er enige om hvordan kommunikasjon med omverden skal ordnes
- At aktørene er omforent mht til år prosessen begynner og slutter
- At aktørene er på det rene med representasjonsforhold

- At aktørene er på det rene med hvilke ressurser som kan brukes i prosessen, av hvem og hvordan

En slik liste kan gjøres lenger. Slik den nå står indikerer den hvilken retning evalueringen nærmer seg Levende Skog – prosjektet – hva angår prosjektet isolert.

3.4 Forholdet til oppdragsgiver

Forholdet til oppdragsgiver er ikke i streng forstand en del av metoden, allikevel kan det være nyttig å gjennomgå dette i et prosjekt av denne typen hvor evaluator forholder seg til mange parter med til dels kryssende syn og hensyn.

Evalueringsoppdraget følger rapporten som vedlegg.

Det har vært gjennomført 2 møter med oppdragsgiver. I disse møtene har det også vært en utveksling av informasjon om arbeidet i de to evalueringene ved de to evalueringsgruppene. Det har også vært en viss utveksling av dokumenter mellom de to gruppene.

Evaluator har hatt full tilgang til alt materiale om **LS-prosjektet**¹⁹⁹⁵⁻¹⁹⁹⁸ som forespurt.

Utvalg av forhold som er ansett som sentrale, vurderinger og konklusjoner er fult ut evaluators ansvar og i dette har evaluator stått fritt innenfor rammen av oppdragets formulering.

4 Natursyn i Levende Skog

Forskjellige grupperinger kan ha forskjellig erkjennelsesinteresser å ivareta i prosesser som Levende Skog. Dette vil styre de ulike grupperingenes forståelse og fortolkning av den prosessen de er en del av. I dette kapitlet presenteres en teoretisk plattform for å reflektere over slike grunnleggende forhold. Slik refleksjon kan eksempelvis gi et grunnlag for bedre å håndtere et skille mellom fakta og relevans. Forskjellige parter kan nok enes om faktaer, men spørsmålet om på hvilken måte et slikt faktasett er relevant må henvises til forskjellige erkjennelsesinteresser som kommer til uttrykk gjennom forskjellige natursyn.

Det finnes en rekke ulike måter å dele holdninger til natur og natursyn inn etter. Vi vil gi en kortfattet presentasjon av noen viktige tradisjoner.

En første tradisjon har røtter i miljøfilosofi og miljøvern, men benyttes også innen miljøpsykologi og sosiologi. Hovedskillet går mellom det man kan kalle "antroposentriske" kontra "økosentriske" miljøsyn²⁰. Studier av såkalte miljøparadigmer inngår i denne tradisjonen. En tilnærming som bygger videre på dette er teorien om "*the new environmental paradigm* (NEP)"²¹. I denne erfaringorienterte tradisjonen måler en overgangen fra et tidligere eksisterende paradigme (verdensbilde) med mennesket i sentrum, til et nytt paradigme hvor menneskets rolle er endret til mer likeverdig med de øvrige artene og komponentene i jordas økosystem²². Tilnærmingen har en god del fellestrekk med bredere sosiologisk forskning knyttet til verdiendringer i moderne vestlige samfunn²³. Både denne brede sosiologiske forskningen og mer avgrensa forskningen på miljøparadigmer kan kritiseres for å ha et for endimensjonalt og normativt syn på holdninger og holdningsendringer.

En annen tilnærming finner en innen geografi og mer humanistiske fag²⁴. Stikkord er "natur kontra kultur" og "mentale forestillinger" kontra "fysiske landskap". Ofte vektlegges todelingen mellom kultur og natur. Spesielt i forhold til dette blir naturlig noe man tar for gitt, som i "naturligvis er det slik", samtidig som natur er kulturelt konstruert. Også vektleggingen av urørt natur er kulturelt definert. Verdsettingen av urørt natur var noe som

²⁰ Ariansen 1992, Næss 1976, Dunlap og Van Liere 1978, Eckersley 1992 mm..

²¹ Dunlap & Van Liere 1978, Dunlap et al. 1992

²² Denne typen holdningsstudier har også vært benyttet i Norge i forhold til kulturlandskap (Strumse 1996) og rovdyr (Bjerke & Kaltenborn 1999)

²³ Inglehart 1977

²⁴ Johannison 1984, Hegge 1993

kom inn i debatten gjennom romantikken²⁵. Ut fra et bredt perspektiv kan kanskje også deler av den norske kulturlandskapsdebatten klassifiseres inn i denne tradisjonen²⁶.

Også andre tradisjoner rundt studiet av holdninger til natur finnes. Noen er rettet spesielt mot typer av natur som dyreliv²⁷, eller økonomiske forhold som den omfattende verdsettingslitteraturen som finnes. Norske eksempler på verdsettingsperspektivet finner vi i undersøkelser av verdiene til friluftslivsområdene i Nordmarka²⁸ eller i forhold til verdiene på elg²⁹.

En tredje tilnærming baserer seg på et begrep aktørparadigme³⁰. Dette er et paradigmebegrep som³¹ er handlingsorientert og rettet mot aktører, både individuelle og i grupper. Begrepet passer til å drøfte et natursyn som vi kan bruke til å vurdere debatten i Levende Skog. Levende Skog er en prosess som skapes gjennom samhandling og interaksjon mellom aktive aktører. Aktørparadigme er ordnet rundt fire ulike dimensjoner: *Territorium* (verdensbilde eller ontologi), *handlingsstrategi* (metodologi), *kunnskapssyn* (epistemologi) og oppfatning av *egen rolle* (refleksivitet). Dette er dimensjoner som alle handlende aktører enten eksplisitt eller implisitt kan sies å forholde seg til³².

Hvilke trekk kan vi legge til grunn for å drøfte hvordan aktører som driver forskjellige former for forvaltning av natur og naturresurser ser på eget virksomhetsområde? Tabell 1 viser i stikkordsform hovedtrekkene i et aktørparadigme. Aktørparadigmet som presenteres her er derfor en generalisering ut fra hovedtendensene i forvalternes oppfatninger. Synet på hva man skal forvalte (territorium) inkluderer forvalternes natursyn og deres syn på menneskers relasjoner til natur. Videre et kunnskapssyn som vektlegger instrumentell rasjonalitet og tro på forskningsbasert kunnskap. I forhold til handling har forvalterne to hovedstrategier etter hvilken type natur som skal forvaltes. Når det gjelder rolle ser man en vektlegging av forvalteren som fagekspert.

²⁵ Johannison (1984) gjør et nummer av å vise at denne forestillingen ikke har vært bestandig, eksempelvis er Edens hage jo et kulturlandskap. Hun viser også til at i middelalderen diskuterte man eksempelvis om fjell – da høyt verdsatte – tilhørte skaperverket eller var brakt inn senere av djevelen.

²⁶ Jones 1997

²⁷ Kellert 1983, 1991

²⁸ Hoen & Veisten 1994

²⁹ Sæther et al. 1992

³⁰ Törnebohms (1977, 1978)

³¹ Dette i motsetning til Kuhn (1970) sitt paradigme begrep

³² De fire dimensjonene diskuteres i en avhandling som fokuserer på hvordan offentlige naturforvaltere i Norge oppfatter sitt virksomhetsområde (Aasetre 2000). Dette er et tema som etter vår mening også kan overføres til oppfatninger om skognatur og skogforvaltning.

Tabell 1:
Hovedtrekk som kan være et utgangspunkt for å drøfte naturforvalteres syn på eget virksomhetsområde

<u>Territorium:</u>	<ul style="list-style-type: none">- Et todelt natursyn som skiller mellom natur og moderne landskap.- Både urørt natur og tradisjonelle kulturlandskap er natur.- Et økosentrisk verdisyn som ser natur som noe positivt/ godt.- Vektlegging av naturens bæreevne og sårbarhet mot inngrep.
<u>Strategiske problemstillinger:</u>	<ul style="list-style-type: none">- Skal urørt natur skjermes mot inngrep?- Skal tradisjonelle kulturlandskap skjøttes for å opprettholde tidligere system?- Hvordan skal produksjonslandskap vurderes og utvikles?
<u>Kunnskapssyn:</u>	<ul style="list-style-type: none">- Tro på forskningsbasert kunnskap.- Instrumentelt rasjonalistisk.
<u>Rolle:</u>	<ul style="list-style-type: none">- Klar rollefordeling mellom politikk og forvaltning.- Forvalteren som fagekspert.

I vår sammenheng er det interessant og forsøke å identifisere ulike strategier innenfor et slikt aktørparadigme, som kan gjenfinnes hos aktørene i Levende Skog-prosessen.

4.1 Resultater; analyse av natursyn

Natursyn vil kunne identifiseres i datamaterialet gjennom å holde utsagn fra de ulike personene opp mot en teoretisk tolkningsramme. En slik fortolkning vil være å se etter mønster i hva som blir sagt og forsøke å se i hvilken grad dette kan forstås som indisier på en bakenforliggende virkelighetsoppfatning. Analysene for å identifisere bakenforliggende oppfatninger er knyttet til gjennomlesning og forsøk på å se etter mønster i utsagn. Dannelsen av disse mønster blir så konkretisert i diskusjonen.

4.1.1 Miljø- og friluftslivsinteressene

Ut fra intervjuene er det vanskelig å fastlegge klare trekk i natursynet og virkelighetsoppfatningen som kan tillegges aktørene på miljørada. I forhold til hvordan man forholder seg til selve prosessen synes denne å variere noe mellom partene. I teorigjennomgangen fremholder vi slikt som preferansen for urørt natur og det at en fokuserer på biologiske prosesser og lar dem virke for seg selv som viktige elementer i naturforvaltningens paradigme. Videre også det en kan kalle en ekspert-tilnærming, dvs. betrakte slike prosesser som faglige og rasjonalistiske prosesser. Dette kan vi gjenfinne i deler av det representantene fra miljørada uttrykker, som for eksempel i debatten om naturskog. I dette synes å ligge en tankegang at en må ha en viss sonering i hvordan en

forholder seg til forvaltning av skog: Det finnes skog som er mer viktig enn annen skog. Slike argumenter synes da enten å være bundet opp i grad av urørthet, eller i at de inneholder viktige (nøkkel-) funksjoner i det økologiske systemet. Blant annet kommer dette til uttrykk i følgende uttalelse:

"... . (Uenigheten) Skyldes nok i hovedsak den standarden som gjelder biologisk viktige områder – og at skogeierne ikke vil ta vare på de urskogsliknende områdene på en tilfredsstillende måte. Hva som skjer med kulturskog er etter vår oppfatning ikke så viktig, og Levende Skog tar etter vår oppfatning ikke vare på urskogsverdiene og synes ikke å kunne beveges i retning av å oppgradere slike hensyn."

Videre ser vi at betydningen av faglighet som et viktig kriterium i prosessen og ideen om naturforvalteren som en faglig a-politisk aktør, også kommer til uttrykk i den kritikken som ble framsatt mot utredningsarbeidet i Levende Skog-prosessen. Biologers rolle i utredningsarbeidet ble etterlyst og dermed en sterkere vektlegging av det rent biologifaglige i utredninger og rapporter.

De trekkene vi her har identifisert kan gjenfinnes hos aktører på miljøsidene og dermed beskrive et natursyn som ligger tett opp til det vi tidligere har kalt "naturforvalterens natursyn" (side 32). Det er likevel slik at andre aktører innen samme gruppering kan betone andre faktorer, som for eksempel å betrakte LS prosessen som en gi og ta prosess. Dette gjelder ikke minst friluftinteressene.

4.1.2 Skognæringen

På skogsiden ble det fra enkelte av aktørene i begynnelsen av Levende Skog-prosessen sett på som viktig å informere om hvor bærekraftig norsk skogbruk egentlig var. Dette var en posisjon de aller fleste på skogsiden etter hvert forlot. Man innså at en ikke kunne ha en konsensusprosess med miljøorganisasjonene ut fra et slikt perspektiv. En innså at en måtte gjøre substansielle endringer i hvordan skogen drives. Likevel sier dette noe om hvordan en så på forholdet mellom menneske som høster og skognaturen. Om en ikke høster mer enn tilveksten i streng forstand er skogbruket akseptabelt. Dette tyder på at en har en antroposentrisk tilnærming hvor en (i alle fall i denne sammenhengen) ikke tillegger urørt skog noen høyere verdi en den påvirkede skogen.³³

³³ Vi synes her det er på sin plass å påpeke at dette gjelder som representanter for skognæringen. Det kan godt være at de samme personene som privatpersoner verdsetter uberørt skog, men det er ikke direkte relevant her.

Et annet trekk på skogsiden var en irritasjon over at deler av miljøsidens tok på seg en overdrevent sterk biolog-rolle. Dette kan tolkes som en motstand mot et ekspertorientert syn der biologer nærmest skulle sitte med fasit på hva som er riktig eller gal skogbehandling. En kan kanskje hevde at en så på spørsmålet om hvilke hensyn som skulle tas til miljø som et politisk verdispørsmål heller enn et faglig biologisk spørsmål.

Spørsmålet mellom faglige og politiske vurderinger må her forstås som to ytterpunkt langs en glideskala. Ut fra intervjuene har vi ingen grunn til å anta at skogsiden ikke så verdien av faglige vurderinger. Vi har heller ingen grunn til å anta at miljøsidens ikke så verdien av en mer politisk rettet tilnærming, snarere tvert imot. Spørsmålet om faglig versus politiske vurderinger dreier seg derfor mer om gradforskjeller enn vesensforskjeller mellom aktørene.

4.1.3 Myndighetene

På myndighetssiden var det store variasjoner i holdningene. Klarest kom forestillingene om at levende skog burde være en mer faktaorientert prosess til uttrykk gjennom Direktoratet for naturforvaltning (DN). Det ble fremhevet at om en hadde godt mer detaljert til forhandlingene ville dette også gitt utslag på en enighet det hadde vært vanskeligere å gå fra i ettertid. Når det gjelder sertifiseringssystem ble det fra dette hold hevdet at i fremtiden trenger en å bli enig om målsettingene, komme frem til standarder som ikke er så lett tolkbare, og et sertifiseringssystem som sier noe om når bestemte målsettinger skal være oppnådd. Tolket i forhold til planleggingsteori passer dette i en viss grad inn i en rasjonalistisk tilnærming³⁴.

Når det gjaldt behovet for endring ble det erkjent av alle parter innen forvaltningen. Også i Landbruksdepartementet ønsket en endringer i hvordan en drev skogbruk. I hvilken grad dette sier noe om natursyn er vel vanskelig å hevde sterkt, men i om ikke annet er det en innrømmelse av at i dagens samfunn er det ikke akseptabelt å ha en tilnærming som er sterkt antroposentrisk, dvs. reint nytteorientert.

Landbruksdepartementet gav uttrykk for usikkerhet på egen rolle ettersom problematikken ble stadig mer sertifiseringsorientert. Det førte til at man ikke gikk tungt inn i innholdet i prosessen mot slutten. Enkelte oppfattet at Landbruksdepartementet i enkelte tilfeller søkte å forhindre enighet for på den måten styrke det offentlige posisjon, men det er en strategi som i mindre grad handler om natursyn. Også representanten for

³⁴ Altså i en vis grad overens med hva som ligger i det tradisjonelle naturforvalterparadigmet (Aasetre 2000)

miljøforvaltningen var usikker på egen rolle, og var i perioder ennå mer tilbaketrukket enn Landbruksdepartementet.

5 Resultat fra intervjuer

5.1 Innledning

Dette kapittelet er bygget opp av fire hovedavsnitt:

- Avsnitt 5.2 gjennomgår "resultatet" av intervjuer med og innen de enkelte grupperingene. Hensikten er både å få fram likheter innen grupperingene vi har valgt, og nyanser vi mener er viktige for evalueringen.
- Avsnitt 5.3 behandler forholdet mellom grupperingene behandlet først og fremst gjennom å sammenholde synspunkter gruppene i mellom i en prosess hvor gruppene gjensidig konfrontert med synspunktene (se metodeavsnitt 2.3 Sammenholde utsagn).
- Avsnitt 5.4 presenterer konklusjoner fra analysen av natursyn (kap. 4).
- Avslutningsvis – avsnitt 6 - drøftes konklusjoner og erfaringer særlig med vekt på hva som er rimelig å trekke med seg i forhold til en revisjon som partene – alle eller noen – nå er inne i.

5.2 Intervjuer med de enkelte grupperingene.

Informasjon om intervjuene – hvordan de ble gjennomført, hvem som deltok og hvilke intervjuguider som ble brukt – finnes i et eget avsnitt (avsnitt 2.1, side 19) i metodekapittelet.

Alle synspunkter og sitater tillegges aktører som representanter for en organisasjon. I den påfølgende gjennomgangen vil en oppsummering av partenes synspunkter gjort etter følgende hierarkiske orden:

- relatert til grupperingene når det etter vår oppfatning er uttrykk for et syn som kan tillegges grupperingen som sådan
- relatert til organisasjoner en representant stiller for når et synspunkt er uttrykk for en oppfatning som er en viktig variant innenfor grupperingen

Det vil i noen tilfeller bli brukt direkte sitater³⁵. Sitater kan bli brukt når de står fram som en god oppsummering av enten et synspunkt vi tillegger grupperingen som sådan, eller er en

³⁵ Henvisninger til hvem sitatene er hentet fra er anonymiserte ut over at det er angitt fra hvilken organisasjon representanten som ytret dem, tilhører. De organisasjonene det gjelder kan på forespørsel få utlevert belegg for sitatbruken betinget av godkjenning fra vedkommende representant.

god oppsummering av en variant innenfor grupperingen som en organisasjon innenfor grupperingen står for.

5.2.1 Naturvern, miljøvern og friluftslivsgupperingen

I denne gjennomgangen av partenes meninger om Levende Skog og prosessen bak, vil vi både behandle dem samlet som en gruppe – en naturvern, miljøvern og friluftslivsguppering – og som undergrupper med Norges Naturvernforbund og WWF som en undergruppe, og Friluftsrådernes Landsforbund og Friluftslivets Fellesorganisasjon som en annen. Det er også aktuelt å behandle organisasjonene enkeltvis. Gjennomgangen av naturvern, miljøvern og friluftslivsgupperinga er den mest omfattende i evalueringen. Det henger sammen med at denne grupperinga har stått for den mest kritiske linja, og til slutt utbryterlinje etter enigheten om LS-standardene¹⁹⁹⁸. Videre er det deres kritikk vi særlig har latt de øvrige grupperingene måtte forholde seg til.

5.2.1.1 Hvem har gjort hva i LS, og hvor lenge har de forskjellige vært med. Hvordan er representasjonen sikret bakover i rekkene.

Alle aktørene her gav uttrykk for at de ble kobla inn etter at **LS-prosjektet**¹⁹⁹⁵⁻¹⁹⁹⁸ ble satt i gang. Det gjaldt friluftsliv som tema og friluftslivets aktører – ”den sosiale sida” slik Miljøverndepartementet omtalte det – som først ble innarbeidet etter at LS var utformet. Det gjaldt også natur- og miljøvernaktørene – som kom med etter at selve hovedprosjektet var startet.

Norges Naturvernforbund

Norges Naturvernforbund (og WWF) ser en klar sammenheng mellom hele Levende Skog – prosessen og det arbeidet naturverninteressene hadde gjennomført på den tiden Levende Skog startet opp. Det henger sammen med den såkalte „Skofjern-fjell-aksjonen“ som medlemmer i Norges Naturvernforbund i Oslo og Akershus, sammen med Natur og Ungdom, gjennomførte. I denne aksjonen fargemerka man felt urskog for å fortelle at dette bør ingen kjøpe. Det ble tatt kontakt med Springer Verlag i Tyskland som da sa i fra at de ikke ville kjøpe papir fra urskogtømmer – dette berørte ”Norske Skog” som papirprodusent i et internasjonalt marked. Og det var slik Naturvernforbund kjenner saken fra Norske Skog impulsene kom til Norges Skogeierforbund som i sin tur gjorde at de forlot sitt gamle standpunkt om at norsk småskala flersidig skogbruk er godt nok. Så ble det gått forskjellige runder – Norges Naturvernforbund og flere andre ville ha en FSC-sertifisering av tømmer i Norge. Det ble det ikke noe av, ”og det er vel rett og si at skogbruket, skogsida, skogeierne og skogindustrien kom FSC eller andre liknende ferdige

*pakker i forkjøpet i forkjøpet ved å invitere til "en sånn, et slags konsensusforlag for å komme fram til standarder for et bærekraftig skogbruk"*³⁶.

Norges Naturvernforbund sin deltakelse i DP2 var opp til behandling i NVF styrende organ, som sa ja til å gå inn i forhandlingene. Det var ikke enstemmighet om å gå inn, men det var i alle fall vedtaket. Flertallet i Landsstyret innstilte på "å gå i forhandlinger"^{37, 38}. Slik Norges Naturvernforbund så det, startet altså en prosess i Oslo / Akershus og "Norges Naturvernforbund som en av flere pionerer i "skogkrigen". Et opplegg for et bredt kompromiss om standarder ble skogsiden sitt forslag.

LS-prosjektet¹⁹⁹⁵⁻¹⁹⁹⁸ strakk seg over flere år, og det var en viss utskifting i Norges Naturvernforbund sin representasjon. Delvis var utskiftingen praktisk betinget, og delvis fordi en av våre tidligere representanter³⁹ gikk ut fordi han mistet tålmodigheten og tvilte på hensiktsmessigheten ved det hele. I forhandlingsperioden (for en oversikt utviklingen i møterekka, vedlegg 1) var det ingen skifte i representasjon..

WWF

WWF ser en klar sammenheng til sitt arbeide som tok til i 1995 i Norge om FSC-sertifisering. Det skjedde i følge WWF mye internasjonalt og også her i landet, konfliktnivået var høyt og WWF var svært engasjert i skogproblematikk. WWF så dermed Levende Skog som en mulighet for å få til en bedre skogsdrift i Norge. "Vi grein oss med etter hvert"⁴⁰ var WWF sin opplevelse av selve involveringsprosessen i **LS-prosjektet**¹⁹⁹⁵⁻¹⁹⁹⁸. Når WWF kom inn var rammene og mandatet fastlagt allerede.

Prosessen med LS startet i 1994 - WWF kom med sent i 1995 og det reelle arbeidet begynte sent 1995 og 1996.

WWF ønsket hele tiden å nå fram til sertifisering som en del av prosessen hele veien, men det ble aldri en reell diskusjon av dette innenfor LS.

WWF hadde ett skifte av representasjon vinteren 1996. WWF kjørte en bred prosess internt i Norge og i utlandet, og arbeidet var godt forankra i organisasjonen.

³⁶ DPM027 40:10

³⁷ DPM027 41:50

³⁸ en formulering som viser at man allerede på det tidspunktet var klar over at LS-prosjektet¹⁹⁹⁵⁻¹⁹⁹⁸ hadde forhandlingselementer i seg

³⁹ Gjermund Andersen

⁴⁰ (DPM027 48:00)

Friluftslivets Fellesorganisasjon og Friluftsrådernes Landsforbund

Ser vi på friluftslivets organisasjoner, gir de uttrykk for et litt annet engasjement. Tradisjonelt har Friluftsrådernes Landsforbund jobbet mest med kystproblematikk, og med problematikk knyttet til stier og allmennhetens tilgang. I mindre grad hadde skog vært et tema. Et unntak her er Oslo og omegn hvor markaproblematikken har gjort at det har vært jobbet mye med skog. Det er dermed også Oslo omegn FL som har skogkompetansen i FL – og det er dette laget som har sittet i førersetet i **LS-prosjektet**¹⁹⁹⁵⁻¹⁹⁹⁸.

Friluftslivets Fellesorganisasjon har i realiteten ikke vært engasjert i prosessen som forbund. Friluftslivets Fellesorganisasjon har forbund som Padleforbund, Klatreforbund, Røde Kors osv for hvem dette ikke er så relevant. Syklistenes Landsforbund – har ikke vært veldig aktive internt – men i den grad de er, heller de mer i retning av å opptatt av å få tilgang til skogsbilveier ol. Må skille mellom friluftsliv (som er opplevelse) og idrett (som er konkurranse). Turistforeningen er mye nærmere miljøorganisasjonene enn Syklistenes Landsforbund, og det gjør for så vidt også Jeger og Fisk og Speiderne. Innad i Friluftslivets Fellesorganisasjon har Levende Skog ikke vært noe stort tema, men sentrale organ har blitt holdt løpende orientert.

Friluftsrådernes Landsforbund mener at Levende Skog har ført til at biologisk mangfold kom mer i fokus, og at konflikten dreide i retning kollisjon mellom skogbruk og naturvern. Friluftsrådernes Landsforbund sin posisjon ble dermed mer på siden og i utgangspunktet lite konfliktylt ”*vi ble henta inn og hadde en litt mer tilbaketrukket rolle i det som var hovedtema for det som var levende skog prosessen*”⁴¹. Friluftsrådernes Landsforbund har 15-16 friluftsråd som ikke har noen tungt engasjement inn i skogbruket, og ett som har det veldig tungt. Det gjorde at Friluftsrådernes Landsforbund hadde en god del diskusjon også på styrenivå mht representasjon og hvem Friluftsrådernes Landsforbund representerte inn i Levende Skog - arbeidet. Løsningen ble at man skulle søke å ivareta et helhetlig friluftslivs-perspektiv, men også legge vekt på hva Oslo omegn som det mest kompetente rådet, mente om saken.

Når Friluftsrådernes Landsforbund kom inn var det – slik man opplevde det - fremdeles en kamp hvor skogbruket fremdeles oppfattet LS som ”*et markedsføringsprosjekt overfor utlandet*” ”*om at en faktisk dreiv bra i Norge – utgangspunktet var at bare en fikk dokumentert det, så var alt såre vel og at en ikke egentlig ønsket noen forandring*”⁴²

⁴¹ (DPM027 34:22)

⁴² (DPM027 47:00)

5.2.1.2 For(for)ståelse av mål og innhold bak Levende Skog-prosjektet.

Norges Naturvernforbund

For Norges Naturvernforbund hadde skogen vært en sentral og prioritert oppgave, og Norges Naturvernforbund hadde lenge vært opptatt av å få framdrift og kvalitet på norsk skogsdrift hele tiden. Fra gammelt av har det vært mye mistenkeliggjøring partene i mellom, og det har til dels vært et høyt konfliktnivå. Når denne invitasjonen kom, var Norges Naturvernforbund genuint interessert i å få til noe med **LS-prosjektet**¹⁹⁹⁵⁻¹⁹⁹⁸, og oppfattet det også slik at skogsiden var det. En viktig grunn til at de forventningene ble skapt i Norges Naturvernforbund, var at skogsida nå hadde fått et sterkt og klart signal fra markedet om at noe måtte gjøres dersom det ikke skulle ramme markedssuksessen.

Det åpenbarte seg underveis, slik Norges Naturvernforbund så det, en forsterking av mistanken om at skogsiden mente at norsk skogbruk er bærekraftig, det gjelder bare å vise det.

Viktig er det også at dette var noe nytt – det var første gangen at Norges Naturvernforbund og WWF ble med i konkrete forhandlinger med motparten om prinsipper etter hvilke en hel næring skulle drive. Levende Skog representerer også en utvikling i naturvernarbeidet, fra konflikt til forhandlingsbord slik Norges Naturvernforbund ser det, fra politiske korridorer til marked⁴³.

Målet var, slik Norges Naturvernforbund opplevde det, nokså løst formulert og i retning av at det skulle utarbeides retningslinjer for et bærekraftig skogbruk. Men samtidig var Norges Naturvernforbund klare på at de ønsket at både bruk og vern skulle være inne i målsetningen – noe de altså ikke fikk gjennomslag for. Det var en sterk konflikt omkring målsetningen med vern. Skogindustrien ville ikke ha med naturskogen, og natursida måtte gi seg på dette.

Et viktig punkt for Norges Naturvernforbund er det at partene hadde forskjellige oppfatninger av hva en drev på med, og ”*standardene ble et slags minste felles multiplum*”⁴⁴.

Norges Naturvernforbund gikk inn i Levende Skog for å få en reell heving av skogindustrien i Norge. Det at intensjonen ikke var klarlagt i form av ett sett mål gjorde at det ikke alltid var enkelt å se hva ukklarhetene besto i de praktiske forhandlingene.

⁴³ Se kapittel 1.1.1 Et bemerkelsesverdige prosjekt, side 7

⁴⁴ (DPM027 1:10:40)

WWF

For WWF var **LS-prosjektet**¹⁹⁹⁵⁻¹⁹⁹⁸ -type forhandlingspregede prosesser for så vidt helt i tråd med WWF-politikk hvor WWF kjører så langt som mulig en konsensusprosess. WWF var på det rene med at en gikk inn i en rolle med et allerede fastlagt mandat, og i dette var det en stor risiko - men samtidig så muligheten for å komme ut av det konfliktnivået som hadde hersket i lang periode og få til forbedringer i en prosess med medbestemmelse. På tross av at rammer allerede var lagt når WWF gikk inn, var håpet å få til medvirkning for delmål underveis. Delmålene ikke var fastsett, og disse måtte utvikles for å komme fram til standardene.

Slik WWF ser det, satt partene underveis i tre år og hadde ulike tolkninger av målsetninger og rammer. Målsetninger og rammer ble ikke konkretisert før til slutt i et slags policy-dokument (Se vedlegg 1 – referat siste møte).

Underveis opplevde også WWF at skogsiden helt var ute etter å *"gjøre noe kosmetikk-grep her, uten å ta alt for store hensyn – og så får vi med også miljøside og friluftside på det som et slags alibi – så er alt bra"*⁴⁵. Men WWF ser det også slik at skogsiden etter hvert ble på det rene med at man måtte gjøre substansielle endringer. Generelt opplevde WWF allikevel det slik at mens naturvernensiden spilte med åpne kort, satt skogsiden med kortene tett mot brystet og tenkte strategi og hvordan de skulle gi minst mulig.

WWF var klar over at det kunne bli et tilbakeslag i prosessen. Ressursspørsmålet er her viktig. Skogsiden hadde tilgang til store ressurser og kunne sette på de folk de ønsket på å utrede "sin" side av saken. WWF fikk problemer med å forholde seg til til *"Dokumenter som kom i store bunker tre dager før møter ..."*⁴⁶ – så det var en stor risiko å gå inn på – men også den eneste måten WWF da mente en kunne få til forbedringer på.

De mange og omfattende delprosjektutredningene var til dels – slik WWF ser det – dårlige. Det var mange sider med generelt stoff, og så noe substans mot slutten. Et problem var at utredningene ble skrevet av forstkandidater i skogeierforbundet (delutredninger 9A-D) slik at biofaglige problemer ikke ble godt nok behandlet. Diskusjonene forfalt derfor for ofte til detaljpoenger som det tok mange møter å komme seg gjennom. Det satt biologer i Skogeierforbundet som naturvernensiden ønsket at skulle delta i utredningsarbeidet, men det ville ikke skogsiden. Dermed ble ikke biologien ivaretatt skikkelig. Ressursene er svært forskjellig fordelt.

⁴⁵ (DPM027 1:13:05)

⁴⁶ (DPM027 58:43)

Friluftsrådernes Landsforbund

Friluftsrådernes Landsforbund var ikke med i starten, og opplevde at når Friluftsrådernes Landsforbund kom inn var det allerede noe tungt på god vei. Friluftsrådernes Landsforbund fant en plass mellom partene miljø og skog. Friluftsrådernes Landsforbund var i forhold til skogsiden opptatt av en rekke praktiske saker, som stier og måten felt ble rydda på. Det gikk greit. Samtidig var Friluftsrådernes Landsforbund opptatt av å videreutvikle det gode forholdet til naturvernensiden.

Mht målene og tolkningene mener Friluftsrådernes Landsforbund at det måtte det bli om lag slik det ble, ettersom partene hadde forskjellige utgangspunkt og retninger de ville gå. Det var vel bare bærekraftretningen som sådan som man kunne enes om. Friluftsrådernes Landsforbund mener at skognæringa beveget seg fra oppfatningen om at alt var egentlig bra nok og at et prosjekt som Levende Skog bare skulle demonstrere det, til at næringa faktisk forsto at det måtte gjøres noe.

Friluftsrådernes Landsforbund ble plassert sammen med Friluftslivets Fellesorganisasjon og Forbrukerrådet og skulle danne en slags "sosial dimensjon" i LS-prosessen. Det ble på en måte en svak part i forhold til de andre, både fordi hovedkonflikten gikk mellom skog og naturvern, og fordi Friluftslivets Fellesorganisasjon og Friluftsrådernes Landsforbund hadde sammenfallende synspunkter med natursiden – i store deler av prosessen ble det derfor "næringa mot røkla".

En underliggende konflikt var gjennom hele prosessen slik Friluftsrådernes Landsforbund ser det vern vs bruk – i det hele tatt spørsmålet om vern inn i **LS-prosjektet**¹⁹⁹⁵⁻¹⁹⁹⁸ – har vært der hele tiden.

Skogsiden og myndighetene definerte sammen mandatet og rammene for arbeidet – men Friluftsrådernes Landsforbund så etter hvert at myndighetene til dels kom på andre tanker. Friluftsrådernes Landsforbund mener at myndighetene ble betenkt fordi når næringen og organisasjonene kom fram til en avtale, så mistet myndighetene noe av sin maktbase.

Friluftsrådernes Landsforbund deler for øvrig ikke WWF sin vurdering av delrapportene slik det er referert foran her. Det var brei biologisk kompetanse i prosjektgruppa, samtidig kan en forstå at WWF opplevde det som om de skulle ivareta norsk biologisk mangfold.

Friluftslivets Fellesorganisasjon

Friluftslivets Fellesorganisasjon mener at intensjonen bak LS var man forlikt om i den forstand at det var snakk om å se på bærekraftig utnytting av skog. Hva som måtte gjøres i den sammenheng viste det seg å være svært forskjellige oppfatninger om. Også

Friluftslivets Fellesorganisasjon mener næringene tenkte seg nok innledningsvis at Levende Skog skulle være var en dokumentasjon av at det de allerede gjorde var ok, det var bare om å vise det. Etter hvert – etter en fase med initiell frustrasjon hvor følelsen var at man sto langt fra hverandre - skjønte man slik også Friluftslivets Fellesorganisasjon ser det at det måtte også gjøres noe. Her var det ikke minst de store industriaktørene som gikk foran.

Andre

Forbrukerrådet var LS-prosjektet¹⁹⁹⁵⁻¹⁹⁹⁸ aktivt med i prosessen, mens de senere har trukket seg mer ut. Forbrukerrådet deltar ikke i evaluerings-/revisjonsarbeidet (ØF: Forbrukerrådet er ikke intervjuet – etter eget ønske).

Samiske organisasjoner som var invitert inn trakk seg ut på et tidelig tidspunkt, og er ikke med som part i evalueringen.

5.2.1.3 Samarbeidet i LS-prosjektet¹⁹⁹⁵⁻¹⁹⁹⁸

Friluftslivets Fellesorganisasjon og Friluftsrådenes Landsforbund

Fra friluftslivets Fellesorganisasjonenes side ble det framholdt at samarbeidet fungerte på mange nivå:

- Skulle ivareta i samarbeidet i egen organisasjon slik at det ble best mulig enhetlig opptreden fra samme organisasjon – både utad og innad
- Forholdet til 3.dje part – Friluftslivets Fellesorganisasjon og Friluftsrådenes Landsforbund skulle ivareta ”den sosiale dimensjon”
- Samarbeidet mot naturvernside – som dels var uformelt, dels gjennom personfellesskaper og dels gjennom at vi møttes for å drøfte felles strategi
- Samarbeid mot skogssida – og ofte litt uformelt, fordi du kjenner folk og det er letter å snakke med de

Friluftsrådenes Landsforbund og Friluftslivets Fellesorganisasjon opplevde at de fort ble fullverdige medlemmer – og at synspunkter ble referert på en skikkelig måte.

Friluftslivets Fellesorganisasjon og Friluftsrådenes Landsforbund ble brukt i noen grad som en part i en mellomposisjon mellom næring og naturvern, og det virkemidlet ble brukt til en viss grad. Det framheves at naturvernet hadde en fordel, fordi næringsinteressene var avhengig av en enighet med naturvernet, men det motsatte var ikke tilfelle.

Friluftslivets Fellesorganisasjon var fornøyd med samarbeid og prosess, og registrerer at det er de som ikke var med i prosessen er de som er minst fornøyde i dag. Og det er –

mener Friluftslivets Fellesorganisasjon - egentlig også å skjønne, fordi standardene var resultat av en forhandlingsprosess. Friluftslivets Fellesorganisasjon uttrykker sin mening slik: *"Og det er veldig viktig å være klart over at det var en forhandlingsprosess fordi ingen av de gruppene som var med ville jo nå være fornøyd med sluttresultatet hvis de ikke var med i prosessen. .. Et forhandlingsresultat er et kompromiss, og ingen av partene vil isolert sett være fornøyd med det som er oppnådd. ... Vi var strålende tilfredse denne natten når vi omtrent som i et lønnsforhandlingsopplegg når vi endelig klarte å få på plass de siste tingene, kontroversielle vanskelige ting – begge parter hadde gitt mye – og det ble viktige ordvalg."*⁴⁷

Friluftslivets Fellesorganisasjon peker også på at forhandlingspreget var noe som utviklet seg etter hvert. Det var ingen løsninger som var slik at bare man diskuterte lenge nok, så kom en fram til en fellesinteresse. *"Det var en litt naiv innledende oppfatning, at hvis vi bare forsto hverandres motiver, så ville en slags fellesoppfatning kunne utkrystallisere seg ... men det er jo ikke slik det foregår"*⁴⁸ (se også drøfting av natursyn, kapittel 4.).

Rollespillet i **LS-prosjektet**¹⁹⁹⁵⁻¹⁹⁹⁸ var slik Friluftslivets Fellesorganisasjon observerte det: tydelig. Det var allikevel ingen avstemning, det hadde jo ikke noe poeng ettersom det var ulike antall av partene og ingen hadde hatt slike beslutningsprosedyrer for øye når rammen for prosessen ble lagt. Allikevel måtte det gjennomføres avstemning av synspunkter, og det var i- slik Friluftslivets Fellesorganisasjon så det - interessant å se hvordan skillelinjene mellom partene utviklet og forandret seg noe underveis. Friluftslivets Fellesorganisasjon mente å observere at Forbrukerrådet beveget seg klart i retning miljøsidan, mens Fellesforbundet lette nok etter sin rolle en stund, men falt etter hvert ned på skogeiersiden.

Næringens aktører var – slik friluftsgrupeeringsen observerte det - svært flinke til å lytte og inngå i reelle løsningsorienterte prosesser. Næringen ivaretok – slik disse ser det - sin rolle på en svært ansvarlig måte, forskjellige roller og ansvar tatt i betraktning.

Flere aktører beskriver at de opplevde at det utviklet seg en positiv atmosfære, helt til inn mot slutten. Da utviklet det seg konflikter.

Flere parter har påpekt at departementsrepresentantene tilsynelatende hadde problemer med sin rolle seg i mellom. I en periode fikk miljøverndepartementets representant – via Direktoratet for Naturforvaltning – nærmest ikke fikk lov til å si noe i den siste fasen av

⁴⁷ (DPM034 3:20)

⁴⁸ (DPM034 6:00)

forhandlingene. Landbruksdepartementet var – er det hevdet overfor evaluatorene - mer i forsvar enn næringen selv i en kritisk og viktig fase med ny skoglov på trappene. Departementsrepresentantene havnet i en slik posisjon – blir det hevdet - fordi det sitter to representanter for to forskjellige departement (MD og LD) og så oppstår en slags debatt hvor ikke-politiske representanter har en annen oppfatning av det offisielle synet som regjeringen har. Spørsmålet blir om man er der i kraft av den kompetansen man har, eller for å representere et spesielt politisk syn som man bare kjenner delvis fordi man ikke har snakket detaljert nok med den politiske ledelsen. Det er blitt hevdet at de to departementspartene til tider var *"mer i tontene på hverandre enn andre parter i prosessen"*.

Friluftslivets Fellesorganisasjon peker på at sekretariatet ved leder gjorde *"en fremragende jobb"*, og at man var *"imponert over hennes håndtering av en uhyre krevende sekretariatsfunksjon."*⁴⁹. Både involvering og mediehåndteringen var slik Friluftslivets Fellesorganisasjon ser det meget god. Friluftslivets Fellesorganisasjon mener også at møteledesen var meget bra. Alle syn fikk presentere seg, ble gitt stemme og tid til å presentere seg og sitt synspunkt.

WWF og Norges Naturvernforbund

WWF og Norges Naturvernforbund mener – på prinsipielt grunnlag og ikke som en kritikk av personer - at det burde ha vært et frittstående sekretariat. Siden sekretariatet var knyttet til skogeierforbundet var det en grunnleggende ulikehet i strukturen. Det samme gjaldt oppstarten – hvor ideelt sett alle parter burde deltatt, og ikke som det ble at noen måtte godta rammene som et fait accompli. Det var et uheldig eierforhold til hele prosessen som lå i bunn her.

WWF sin opplevelse av samarbeidet var mer blandet. WWF mener de selv innledningsvis var *"veldig profesjonelle i en slik sammenheng"*⁵⁰. Det var en helt ny situasjon og man møtte en part som en oppfattet at hadde vært i et forhandlings-game i mange sammenhenger. I tillegg var **LS-prosjektet**¹⁹⁹⁵⁻¹⁹⁹⁸ også det første prosjekt av slikt slag i naturvernet i Norge⁵¹.

For WWF – og for så vidt også for Norges Naturvernforbund - var det et grunnleggende problem at det ikke var gehør for verneproblematikk. Her måtte natursida gi seg på det samtidig som man opplevde som at motparten da kun gav lite for å få prosessen videre. I

⁴⁹ (DPM034 21:00)

⁵⁰ (DPM027 1:32:00)

⁵¹ Se avsnitt 1.1.1 Et bemerkelsesverdig prosjekt, side 7

et breiere perspektiv er følgende utsang dekkende for vurderingen i både WWF og Norges Naturvernforbund: ”Men tross alt vi fikk på plass mye, fikk på plass mye av elementene som vi ønska”⁵²

WWF mener at for så vidt var det greit samarbeid i gruppa, og særlig mot slutten når formuleringene skulle bestemmes. I sluttforhandlingene ble det – slik WWF ser det - en veldig spissing i retning konfrontasjon mellom WWF⁵³ og skogsida.

Etter WWF oppfatning burde en del av problemstillingene vært løftet ut og gjort til gjenstand for en ekspertutredning, før det igjen ble tatt inn i gruppen for videre drøfting og forhandling. I gruppa ble det – slik WWF ser det - for mye en blanding av fag og politikk. En prosess hvor de to sporene ble kjørt atskilt i noen faser, ville vært bedre, mener WWF.

WWF oppsummerer samarbeids-situasjonen slik: WWF gikk inn med det for øye å få til noe, men det var tre ting det var vanskelig å møte

- Rammeverk og mandat som lå der fastspikret før de kom inn
- Møtte mer proffe og erfarne forhandlere
- Ressursspørsmålet – WWF brukte mellom 1,5 til 2.0 mill på prosessen fra egen lomme. Skogsida kunne sette inn de personer de ønsker – og det var ikke tilfellet for den andre siden
- Dessuten var det uheldig at natur- og friluftssiden overhodet ikke var representert i det øverste styret for LS-prosessen (se figur side 11) – her var bare næringa and myndighetene.

Det ble kjørt en del fraksjonsmøter i tilknytning til forhandlingene og det mener natur- og friluftside var viktig for dem.

Både Norges Naturvernforbund, Friluftsrådernes Landsforbund og Friluftslivets Fellesorganisasjon gir uttrykk for at de støttet seg på fagkompetansen som særlig WWF hadde i biologisammenheng. Samtidig er det ikke entydig hvilke krav en biolog setter til forvaltningen, og dette preger også forhandlingene (se for øvrig kapittel 1.1.2 Skog og usikkerhet, side 7).

Fra flere hold i natur- og friluftsgruppa blir det framholdt at i møte med motparten var det vanskelige punktet faktisk en mistillit – ikke mellom personer, men – mellom sektorene.

⁵² (DPM027 1:35:15)

⁵³ Dette siste ble opplevd som en personlig belastning av WWF's representant, og som en tung jobb å ivareta biologien.

Etter hvert som **LS-prosjektet**¹⁹⁹⁵⁻¹⁹⁹⁸ utviklet seg ble forhandlingspreget tydeligere. Norges Naturvernforbund mener i dag at dette var en forhandlingssituasjon – og at rammen oppsto mer pragmatisk og spontant - ” *en kan ønske seg mange ting, men utgangspunktet er som det er ... spørsmålet er hvor på bordet en kan møtes*”⁵⁴.

5.2.1.4 Forståelsen av resultatet – og spørsmålet om sertifisering, indikatorer osv.

Fra natur- og friluftsgropperen ble det hevdet at standardene ble aldri utviklet for å brukes i sertifisering – og dette er et grunnleggende problem i hele prosessen. Derfor er standardene slike man ser det, heller ikke stramme nok til å levere presise sertifiserbare kriterier. Det måtte utvikles indikatorer – ja – men det må også gjøres et tolkingsarbeide for å ta stilling til hvorvidt og hvor langt et gitt indikatorsett er dekkende for standardene. Og slik prosessen ble kjørt – og dette hevdet fra Norges Naturvernforbund og WWF hold - ”kuppet” skogeierne dette tolkingsarbeidet etter at dokumentene var underskrevet. Det ble stille. Ingen videre diskusjon. I neste omgang gjorde skognæringa ensidig LS-standardene¹⁹⁹⁸ til et sertifiseringsopplegg ”uten å flytte en tøddel”. Norges Naturvernforbund peker i samtale på at det var en enighet i utvalget at det skulle jobbes videre mot en sertifisering – men det var uklart hvilket system som skulle legges til grunn. Også på det grunnlag var den videre prosessen med ensidige prosesser på skogsida skuffende.

Fra WWF sin side ble det oppfattet som om ”*Døra ble slått igjen*” for videre prosess etter underskriving av forhandlingsresultatet. Når man så på hvordan standardene ble praktisert, mente de å finne ”*utrolig mye slurv og fusk og fanteri*”⁵⁵⁵⁶.

Fra miljøsidan ble satt vi i gang en prosess – hvor også skogsiden ble invitert – for å få i gang en FSC-prosess i Norge med basis i LS-standardene¹⁹⁹⁸. Når det kom til stykke så manglet miljøsidan støtte og ressurser for å få til dette – og skogsiden jobbet med sitt eget ISO-14001-opplegg og hadde mer ressurser å sette bak sin prosess.

Naturvern, miljøvern og friluftslivgrupperen tok Levende skog som et utgangspunkt – ikke som et sertifiseringsgrunnlag. Det måtte ligge et utviklingsarbeide mellom standarder og sertifisering som også burde vært gjennomført som et samarbeidsprosjekt – det var

⁵⁴ (DPM027 1:50:30)

⁵⁵ (DPM028 0:23:00)

⁵⁶ WWF var i 1999 involvert i et prosjekt med Springer Verlag om sporing av tømmer – og da var allerede Viken sertifisert. Det ble funnet feil på 90% av hogstflatene.

ikke tilfelle. Samtidig var det et mål for foreksempel for WWF og for Friluftslivets Fellesorganisasjon at standardene skulle videreføres som grunnlag for sertifisering.

Grupperingen peker også på at den grunnleggende vanskelighet i standardarbeidet at sammenhengen mellom standarder og "på-bakken"-verifisering er vrien. Vi har med biologiske systemer, situasjoner og funksjoner å gjøre. En som skal sertifisere vil gjerne ønske å forholde seg til kriterier som at "kantsonen skal være 20 meter" – mens om den er 5 eller 50 meter kan være like relevant gitt den stedlige biologiske situasjonen og funksjoner. I **LS-prosjektet**¹⁹⁹⁵⁻¹⁹⁹⁸ var det enighet om å bruke rimelig runde formuleringer – med færre meterangivelser enn det som kunne vært gjort dersom en skulle gått rett inn i sertifiseringsproblematikken. Grupperingen var derfor rede til både å utvikle regionale kriterier og var klar over at det vil alltid være et stort rom for skjønn her som vi ikke kan diskutere oss bort fra.

Etter hvert var – slik WWF og Norges Naturvernforbund vurderte det - den eneste muligheten for å komme inn i en ny prosess å provosere fram konflikter.

Skogsiden tok – slik Norges Naturvernforbund ser det - i 99/00 en innersving og la LS-standardene¹⁹⁹⁸ inn i sitt prefererte system. Norges Naturvernforbund foretrakk FSC – men framstøtet førte ikke fram. Norges Naturvernforbund ble – slik de formulerer det - stående som "*litt passive betraktere på det som skjedde*". Samtidig kom det inn erfaringer i hvordan LS ble brukt – og det var foruroligende. I 2001 kom spørsmålet om vi ville være med på en presisering av LS. På den tiden var – "*komisk nok*"⁵⁷ – bort i mot hele skog-Norge sertifisert fordi hele skogeierlag ble sertifisert. Dette var ikke akseptabelt for særlig WWF og Norges Naturvernforbund.

Skogeierforbundet laget en studiehåndbok om standardene for kursing (se omtale kapittel 1.2.11 Studiehåndboka i 1999, side 16) – her var det slik særlig WWF og Norges Naturvernforbund ser det - en rekke upresise ting – i første rekke ved at mange skal ble gjort om til bør og kan. Det ble oppfattet som at skogeierforbundet kynisk brukte enigheten og senket kravene systematisk.

Ved flere anledninger etter at LS-standardene¹⁹⁹⁸ ble oppnådd, hevder WWF og Norges Naturvernforbund at de tok opp behovet for videre prosess med skogeierforbundet mange ganger – men møtte en mangel på interesse. Skognæringa inviterte for så vidt til å delta i ISO14001-implementering, men da var det samme tilfelle som ved inngangen til **LS-prosjektet**¹⁹⁹⁵⁻¹⁹⁹⁸ : rammen var 100% fastlagt for hva som skulle skje, og man kunne ikke

⁵⁷ (DPM028 0:30:00)

bli med på slike prosesser. Kursen var låst. Det samme var tilfelle for Norsk Akkrediterings-utredningen – den skulle bare se på i hvilken grad og hvordan Veritas gjennomførte ISO 14001-sertifiseringen. Det WWF og Norges Naturvernforbund var opptatt av at ikke LS-enigheten hadde overlevd inn i ISO-systemet, og for då vidt ikke det spørsmålet som denne utredningen jobbet med.

Norges Naturvernforbund brøt på sin side presiseringsforhandlingene (som første fram til LS-standardene^{1998, pres. 2002}) fordi man ikke fikk gjennomslag for sine syn på naturskogen. Norges Naturvernforbund mente de ikke kunne bli med videre uten å bli gisler. Etter hvert vurderte Norges Naturvernforbund det slik at samarbeide gikk i feil retning.

Friluftslivets Fellesorganisasjon og Friluftsrådenes Landsforbund hadde i sluttfasen oppe forholdet mellom de to konkurrerende sertifiseringssystemene. Også de ble invitert inn i begge prosessene – men valgte av strategiske grunner å avstå fra å delta på skogsiden. Dette både av hensyn til forholdet til miljøorganisasjonene og for ikke å bli miljø-gissel i ISO-prosessen. På miljøprosessen (FSC) var Friluftslivets Fellesorganisasjon og Friluftsrådenes Landsforbund en passiv deltaker.

Også Friluftsrådenes Landsforbund og Friluftslivets Fellesorganisasjon ble negativt overrasket over måten standardene ble tolket på og ikke minst brukt på og at snart var hele Norge sertifisert i en gruppe-sertifiseringsprosess. Man ble også negativt overrasket hvor summarisk sertifiseringsorganene jobbet – hvor lite krav til kompetanse som stilles⁵⁸, og hvor lite oppfølging som gjøres overfor de som sertifiseres.

5.2.1.5 Spørsmålet om videreføring

Friluftslivets Fellesorganisasjon peker på at alle parter var meget godt fornøyd med enigheten som ble oppnådd med LS-standardene¹⁹⁹⁸. Men så går tiden – og nå etter 5 år har verden forandret seg. Det mest kontroversielle punktet den gangen var at miljøsidene ville ha skogeierne med på en sertifiseringsordning ”*som de var desperat innstilt på at dette vil vi ikke være med på*”⁵⁹. På den annen siden skjønte naturvernensiden at det den gang ikke var grunnlag for en forhandlingsløsning på det punktet. Dette at det skal sertifiseres er – påpeker Friluftslivets Fellesorganisasjon - i dag ikke et kontroversielt punkt i det hele tatt, og i dag ville det være et høyst realistisk mål for forhandlinger. Det er

⁵⁸ Det var altså et utvalg som Norsk Akkreditering (<http://www.akkreditert.no/>) ledet for å se på sertifisørene – og det arbeidet som her ble gjort viste også behov for mer kompetanse og oppfølging slik naturvern, miljøvern og friluftslivgrupperingen ser det.

⁵⁹ (DPM034 4:15)

en klar forståelse av at markedet i dag krever sertifiserte produkter”. Den motstanden som var innledningsvis vedrørende sertifisering fra næringens side, skyltes nok en del misforståelser – som at næringen hadde mistanke om at det i FAC-konseptet var miljørådsida som skulle sitte og godkjenne den enkelte drift. Når først det var ryddet av veien – og det har altså først skjedd i tiden etter **LS-prosjektet**¹⁹⁹⁵⁻¹⁹⁹⁸ er avsluttet, blir det nok en lettere prosess om partene møtes igjen. Friluftslivets Fellesorganisasjon og Friluftsrådernes Landsforbund er klart for en videreføring, men mener at det er avgjørende at forholdet til Norges Naturvernforbund og WWF avklares og at også disse blir med. Friluftslivets Fellesorganisasjon håper at Naturvernforbundet og WWF vil komme tilbake. Dette er viktige læringsprosesser og utviklingsprosesser som tar tid.

Naturvernforbundet har i et vedtak besluttet å trekke seg fra videre samarbeid innenfor Levende Skog-rammen. Norges Naturvernforbund gir uttrykk for at dette vedtaket er å oppfatte som en oppsummering av Norges Naturvernforbund sitt syn på mulighetene samarbeidet har for framtidige resultater. Det ligger også i dette et skifte av strategi fordi Norges Naturvernforbund ikke oppfatter samarbeidet som lovende nok gitt den erfaringen man allerede har. Det skyldes i hovedsak den standarden som gjelder biologisk viktige områder – og at skogeierne ikke vil ta vare på urskog-likende områdene på en tilfredsstillende måte. Hva som skjer ellers i kulturskog er etter Norges Naturvernforbund sin oppfatning ikke så viktig så lenge LS-standardene^{1998, pres. 2002} etter Norges Naturvernforbund sin oppfatning ikke vare på urskogs-verdiene og synes heller ikke å kunne bevegges i retning av å oppgradere slike hensyn. Norges Naturvernforbund prioriterer nå å få slått ring rundt de siste urskoger, og mener dette skjer best i andre prosesser enn en Levende Skog - videreføring .

Så kom forslaget om en evaluering, og det sa Norges Naturvernforbund ja til. Tankegangen er at en får se hva som kommer ut av det – regner med at skogsiden kommer tilbake med en ny invitasjon til deltakelse. Pr i dag ikke tenkt på hvilke forutsetninger Norges Naturvernforbund skal legge til grunn for eventuelt å svare ja til det.

WWF vil ha forhandlinger om videre forhandlinger – herunder drøfte hvor sekretariatet skal ligge, hvordan utredninger skal gjennomføres osv. Dessuten vil WWF ha opp det store politiske teppet hvor sertifisering har en viktig plass – og WWF er ikke uten videre villig til å kun gjennomføre en revisjon som ser begrenset på de 23 standardene.

Norges Naturvernforbund og WWF hevder at sammenblendingen av LS-standardene^{1998, pres. 2002} og sertifiseringssystemene slik det er valgt i Norge er ikke gjennomsliktig nok. Norges Naturvernforbund tror at med en presisering av innholdet som er slik at en som

ikke i utgangspunktet vet at her og her er en verdifull skog – så skal vedkommende kunne se det med sertifiseringskravene i hånd.

Temaet for standardene er viktige og partene står ved dette. Norges Naturvernforbund mener at ved å gjøre en del med teksten her, kan den brukes som et sertifiseringsgrunnlag. Ved en gjennomgang NVF gjorde av ”*hva må gjøres for å bli fornøyd med LS*” fant vi ut at det ikke var så vanvittig mye som måtte gjøres⁶⁰.

På tross av alt dette mener naturvern, miljøvern og friluftslivgrupperingen at norsk skogbruk er bedre nå – mer skånsom - med LS-standardene^{1998, pres. 2002} enn uten. Norges Naturvernforbund peker på at de ikke har hastverk i denne saken – hadde det vært tilfelle, ville Norges Naturvernforbund ikke ha sagt at vi ikke ville være med. Den viktigste jobben for å verne skog nå, er å få finansministeren til å bevilge mer penger til skogvern.

Norges Naturvernforbund peker på at det må gjøres noe aktivt for å gjenopprette en intern tillit i organisasjonen ved en eventuell ny prosess.

WWF mener at en ikke uten videre kan skru tiden tilbake og starte fra den etablerte enigheten når vi underskrev og begynte på blanke ark der. Grunner til det er:

- Mye ny forskning som viser hvor det må strammes inn og heve standarder og innføre nye
- Dokumentasjon er fraværende, medbestemmelse er fraværende, miljøinformasjon er fraværende, tolking er opp til partene med egeninteresse osv – dette må endres
- De erfaringer med samarbeidet vi har gjort gir mer innsikt i hva det er behov for og hvordan vi kan og ikke kan samarbeide. Prosessen har så langt skapt med mistillit enn tillit i etterkant av underskrivinga – videreføring av enigheten gikk i vasken fordi LS-standardene¹⁹⁹⁸ ble ”kuppa”.

Mht til revidering peker WWF at en allerede 1,5 år på etterskudd – og er allikevel et stykke unna før vi eventuelt kan være enige om ny runde. Om denne mener WWF at

- Det er en større jobb enn hva skogsiden synes å mene
- Det er behov for å ha inn nye standarder
- Det er behov for å ha inn et sertifiserings krav uavhengig av sertifiseringssystem,

⁶⁰ (DPM028 1:02:55)

Norges Naturvernforbund har en mer utpreget fokus på verneområder enn WWF, som på sin side er mer opptatt av hele skogen.

Partene på natur- og miljøsida gir uttrykk for tro på at vi nå får fram en del kunnskap om prosessen og for så vidt resultater osv gjennom evalueringene. Men også i dette er det en del skepsis – WWF gir for eksempel uttrykk for at – men evalueringen er forsøk på ”en bypass-operasjon for å hanke inn naturvernforbundet i en eventuell revisjon og jeg tror ikke at de politiske standpunktene vil forandre seg vesentlig med de resultatene som kommer fra forskninga. Tror det er viktig og bra at vi gjør det, men tror ikke at det kommer til å endre noe vesentlig. ... Det gjenstår og se, men de signalene vi har fått på posisjonsdokumentet har ikke gitt oss grunnlag for å bli mer positive – tvert imot”. Aktørene vrir seg og vanskelig og få tak i ”ull, ull, ull” – dersom sertifiseringa ikke blir en del av revisjonen er det uaktuelt for WWF å delta. Når det er sagt ”⁶¹

Grupperinga hevder også på at det offentlige myndigheter har et tvisyn på sertifisering:

- Fordi det offentliges rolle og reguleringsmakt marginaliseres
- Fordi det i dag er en sammenblanding mellom skogoppsyn og sertifisering som gjør at skogoppsynet kan oppfatte at sertifiseringssystemer beveger seg inn på ”deres” myndighetsområde.
- Ny skoglov er også på høring noe som gjorde myndigheten avventende

For øvrig er det i arbeide med ny skoglov at WWF prioritere sin kapasitet, og renger med å få mer igjen for å jobbe i forhold til stortinget osv enn i forhold til sertifiseringssporet slik det nå ser ut.

Friluftslivets Fellesorganisasjon og Friluftsrådernes Landsforbund er på sin side sikre på at en revisjon vil føre til ytterligere forbedringer på miljøsida. For Friluftsrådernes Landsforbund og Friluftslivets Fellesorganisasjon er de mer enn 90% av skogen som ikke skal være verna det viktigste, og her er LS-standardene^{1998, pres. 2002} og en revisjon av disse viktig.

I en revisjon mener disse aktørene at det er aktuelt å ta opp noe noen nye tema som er viktige for friluftslivet.

⁶¹ DPM028 1:25:30

I opptakten til revisjon ble Friluftsrådernes Landsforbund og Friluftslivets Fellesorganisasjon invitert med fra starten, og slik sett var det en læring fra første omgang⁶². Det er også trukket inn en ekstern leder⁶³.

For friluftssiden er debatten om sertifiseringssystem for så vidt viktig hva angår hvordan standardene blir implementert, men akkurat hvordan / hvilket system har disse aktørene ikke og ikke til hensikt å gå dypt inn i. Ser fordeler og ulemper med alle systemene.

5.2.2 Skognæringa – arbeidstakerorganisasjon inklusive

I det følgende behandler vi næringsgrupperingen⁶⁴ samlet med mindre det er behov for å vise uenighet eller nyanser i oppfatninger som vi tillegger vekt i evalueringssammenheng. Gjennomgående er det mindre behov for dette enn hva som er tilfelle for foregående gruppering. Det betyr ikke at det ikke er nyanser i partenes syn innad i denne gruppen, men heller at nyansene ikke er vesentlige for evalueringen av prosessen.

5.2.2.1 For(for)ståelse av mål og innhold bak Levende Skog-prosjektet

Fra næringens sin side mener man at det var europeiske og internasjonale strømninger om å drive bærekraftig skogbruk som lå til grunn for oppstarten av prosjektet. Næringa måtte sørge for å ha tillit i markedet. Til å begynne med var det et slags informasjonsprosjekt, senere utviklet det seg til et utviklingsprosjekt. Det var ikke like lett å få gjennomslag for hos alle. Så du kan si det var to ting; informasjon utad til forbruker/kjøper, og endringer innad hos egne ansatte og ledere.

Det ble ansett som viktig innledningsvis å få en felles begrepsforståelse og DP2 ble derfor et svært omfattende prosjekt. Det var først etter en tid at DP2 begynte arbeidet med å definere standarder, rett og slett fordi begrepsforståelsen tok lang tid. Samtidig var det et lite konkret mandat.

Det var ulike oppfatninger innad i næringa om situasjonen var noe man kunne informere seg ut av eller noe man måtte endre seg ut av. Levende Skog skulle styrke skogproduktene "image" som bærekraftige produkter. Styringsutvalget ga mandatet – som var ullent - og de økonomiske rammene, og blandet seg ellers ikke inn i DP2-prosessen. Det ble ikke bestemt før seint i prosessen at en skulle gå inn for

⁶² Ref. avsnitt 3.3.1 Målsetning side 31

⁶³ Ref. avsnitt 3.3.2 Sekretariat og kompetanse side 32 og Ref. avsnitt 1.2.2 Sekretariat side 10

⁶⁴ Se kap 2.1 Kvalitative intervjuer side 19

sertifisering. I næringsgruppa ble det en gryende erkjennelse av man måtte gå for sertifisering, selv om ikke dette lå i mandatet.

Kompetansen i sekretariatet ble aldri diskutert. Det var ikke et tema i formelle fora. I ettertid kan man fra næringshold se at det kan ha hatt betydning at de alle i sekretariatet var skogbruks-utdanna. Det var av og til diskusjon om hvem som skulle gjøre utredningene – sekretariatet gjorde det av arbeidsmessige årsaker.

DP2 brukte 1,5 år på prosessen med utredningene – og jobba lenge med denne virkelighetsforståelsen⁶⁵ – og brukte så bare 3 uker på selve forhandlingene. Det var hele tiden en usikkerhet om en skulle komme fram til enighet. Vi tok de enkleste standardene først. Viktig at en begynte i det små og ble enige om det. Prosessen forplikter.

Sertifisering var et perifert tema innledningsvis. Enkelte aktører i næringsgruppa så for seg at det ikke ville være mest aktuelt for de mest aktive skogeierne, men slik ble det ikke. Etter hvert så måtte alle skogeierne være sertifisert. For å få dette til betalte industrien ekstra for sertifisering. Men sertifisering var altså ikke direkte et tema i Levende Skog, men at det skulle brukes i en sertifiseringssammenheng var de fleste på det rene med. Som en formulerte det: *"alle satt med FSC-standardene ved siden av seg i forhandlingene."*

5.2.2.2 Om samarbeidet i prosjektgruppa og bakover i egne rekker

LS-prosjektet¹⁹⁹⁵⁻¹⁹⁹⁸ var en konsensusprosess, så man søkte å finne formuleringer som alle kunne godta. Vi endte ikke opp med en eneste dissens i utredningsarbeidet – så man oppnådde mye slik næringsgruppa ser det. Tilsynelatende ser det ut til at det langt på vei var en felles virkelighetsforståelse – selv om det var *"utrolig mange diskusjoner om formuleringer"*.

Fram til 1998 utviklet samarbeidet seg meget bra. En del konfliktene dukket først og fremst opp i ettertid i forbindelse med sertifiseringsdiskusjonen.

For Statskog var det enkelt å beslutte som organisasjon at man skulle gå for denne prosessen, og det ble aldri konflikter om det. Det ble diskusjoner hvor langt man kunne strekke oss på de ulike standardene. Etter at standardene ble vedtatt er det hørt kommentarer og beskyldninger både for det ene og det andre. Mye debatt i ettertid om det har vært fornuftig å gå inn på den enigheten som en hadde gjort.

⁶⁵ Ref diskusjon om natursyn kapittel 4.

Skogeierforbundet var en av initiativtakerne, så det var aldri et tema om forbundet skulle være med. Foreningene så muligens ikke konsekvensene dette medførte. Det ble en tung jobb å forankre prosessen og skaffe seg forhandlingsfullmakt internt. Det var snakk om at vi måtte realitetsorientere dem om hva markedet faktisk ville. Det var uenighet mellom foreningene om hvor langt man skulle gå. Relativt kort tid før enigheten var Viken ute og sa at det ikke var så farlig om vi ble enige. Det var ikke spesielt hyggelig, men når Viken ble nedstemt og til slutt aksepterte tydet det kanskje på at de ikke var så uenig likevel.

Innvendinger om hvordan Levende Skog ble håndtert internt i andre organisasjoner?

Sett fra næringsgruppa sitt perspektiv skapte Norges Naturvernforbund noe usikkerhet om hvor de egentlig stod. Utover det var det ikke noe problem, bare noe Norges Naturvernforbund selv måtte finne utav. Sett fra næringsgruppa sitt hold var det var "mer misunnelsesverdig" at Norges Naturvernforbund hadde slikt et enkelt beslutningsapparat bak seg til forskjell fra for eksempel Skogeierforbundet som hadde referansegrupper, styre og foreninger. For forbundet var og er Levende Skog en større sak rent organisatorisk enn hos noen av de andre organisasjonene som var involvert.

Det var en fløy i Naturvernforbundet som var mer kritisk til Levende Skog enn den andre og som derfor uttalte seg kritisk til enigheten i pressen. Det kunne være litt kinkig – men alle parter visste før forhandlingene at de var stemt ned.

Næringsgruppa hadde mot slutten fraksjoneringsmøter slik også miljøside hadde det. Men dette var kun helt mot slutten at vi hadde formøter. Det var enighet om ikke å kjøre det i utredningsfasen.

Det var ikke direkte snakk om forhandlinger og rutiner for denne før forhandlingsperioden. Fram til da var det snakk om å bli enige om formuleringer. Uenighet ble da løst med ny runde med utredninger. Ved uenighet ble det bare formulert nye alternativ. Dersom kun en hadde innvendinger og ønsket ny utredning så skulle det utredes. Forhandling var allikevel noe som "lå i konseptet" når arbeidet med standardutredningene startet.

5.2.2.3 Om praktiseringen av standardene

Næringsgruppa mente at Sertifiseringsutvalget⁶⁶ og DP2 må ses i sammenheng. Sertifiseringsutvalget hadde vist veien videre i forhold til forskjellige systemer for sertifisering. Videre hadde Sertifiseringsutvalget vært klare på at det var opp til aktørene om de ville sertifisere seg og hvilket system de ville sertifisere seg etter.

⁶⁶ Kap. 1.2.9 Sertifiseringsutvalget side 14

Dette første til at det rent operative ble overført til de enkelte distriktskogforeningene eller Statskog eller Norskog osv. Arbeidet med å sette seg inn i sertifisering startet for alvor da. Aktørene på næringsida fikk snart den forståelse av at dette måtte bli en bedriftsintern jobb fordi det skal tilpasses den enkelte virksomhets kultur. Det gjorde at det ble en mer lukka prosess enn det miljøside hadde tenkt seg. De ble ikke involvert i prosessen, men ble stående på sidelinja. Det ble jobbet mye på organisasjonsnivå for å lage sertifiseringssystemet, og denne prosessen forløp i et vakum ifht å involvere omverden. Andre parter ble ikke bevisst holdt utenfor, men slik som systemet er, er det ikke naturlig å ha dem inne i opplegget.

Noe av grunnen til at vi ble enig, var vel at miljøside såg enigheten i LS-standardene¹⁹⁹⁸ som en forutsetning for også å kunne få til FSC-sertifisering i Norge. Det ble en kamp om sertifiseringssystem som var en del av en internasjonal kamp. Det som da også viste seg var at innenfor næringa var det ingen som snakket om FSC-sertifisering, men om ISO. Viken var sertifisert før nyttår det året.

Næringa sitt poeng her er at det lå i selve enigheten fra sertifiseringsutvalget at det nå skulle være opp til aktørene selv å vurdere sertifiseringen.

Viken-saken⁶⁷ førte til en skjerping i hele systemet. Det skjedde to ting etter Viken;

- Utredningen med Norsk akkreditering – hvordan skulle selve sertifiseringen skje (se også fotnote 58).
- Presiseringsutvalget⁶⁸ gjorde et arbeide (som Naturvernforbundet trakk seg fra) – det skulle bidra til å presisere standardene og tolkningene av dem. Dette skulle også dempe tolkningsrommet.

Det ligger også i dette at næringsgruppering mente at **LS-standardene**¹⁹⁹⁸ ikke uten videre var sertifiserbare, men at det var behov for presisering. Også et viktig poeng at sertifisering ikke skal gjøres konkurransevridende. Hvis standardene blir tolket så forskjellig at de blir konkurransevridende så er det feil – det var altså behov for både presisering og utvikling.

Ble **LS-prosjektet**¹⁹⁹⁵⁻¹⁹⁹⁸ "kuppa" av nærings etter at enigheten om LS-standardene¹⁹⁹⁸ forelå? En sertifiseringsprosess er bedriftsintern og desentralisert og da er det ikke naturlig at miljøbevegelsen er representert. Det er de som har skoene på hver dag som skal ha et eierforhold til sertifiseringa. Dette var muligens ikke miljøbevegelsen ikke var

⁶⁷ For Viken ble sertifikatet suspendert i 3 måneder etter at foreningen ikke effektuerte pålegg om utbedringer.

⁶⁸ Se avsnitt 1.2.12, side 16

klar over. Næringsida har skjønt at miljøside har følt seg holdt utenfor, men ser ikke noen annen løsning på det enn den som ble valgt fordi det jo er et rent organisatorisk spørsmål å implementere denne typen styringssystem i en organisasjon.

Dessuten har miljøside faktisk skrevet under på sertifiseringsutvalget. I utvalgets enstemmige innstilling står det at det er bare å kjøre ifht til det å gå videre med ISO eller FSC eller andre ordninger. Når aktører fra miljøside i ettertid hevder at det ikke ment til sertifisering kan gruppering ikke akseptere det som en dekkende beskrivelse av prosessen – alle satt med FSC-standardene, alle visst at sertifiseringsutvalget skulle bidra til det ville bli brukt til sertifisering.

5.2.2.4 Om revisjon av LS

Etter enigheten om **LS-prosjektet**¹⁹⁹⁵⁻¹⁹⁹⁸ i 1998 ble det ingen kontakt mellom partene. Fra næringa sin side gis det uttrykk for at man kan gi miljøside rett i at en kan stille spørsmål ved hvor viktig og riktig det var å legge samarbeidet helt dødt i 98⁶⁹. Det burde vært etablert et organ som kunne hatt ansvaret videre og kunne håndtere spesielle problemer som dukket opp og dermed hatt mulighet til å håndtere konfliktene hvis de oppstod. Konflikter kunne vært om noe av følelsen av å bli holdt utenfor hadde vært eliminert. En kontinuitet og et forum til å ta seg av de uenigheter som dukket opp, hadde vært verdifullt.

Sett i forhold til en revisjon, er næringsaktører opptatt av at verneproblematikken må avklares slik at en ny Levende Skog-prosess kan arbeide i visshet om at verneproblematikken er håndtert i egnede prosesser. Næringa kan ikke akseptere at skogeierne skal verne på egen regning det som staten ikke vil kompensere. Det er kanskje det næringa føler at naturvernorganisasjonen mener. Dette spørsmålet må løses, og vernedebatten må være død som et hinder i en Levende Skog-prosess.

For næringa sin del er det problematisk om prosessen nå kommer inn på sporet valg av sertifiseringssystem. Det er en kostbar affære å konvertere. Sterk fokus på det vil bidra til å gjøre det problematisk. Men næringa må være åpen for å rette på mangler fra første runde, med et fellesforum, tilstrekkelig innsyn – få høl på den byllen der – en fordel om noen forvalter en slags eierskap til produktet.

Det er altså en holdning i næringsgruppa at man ikke kan revidere LS-standarder uten at alle som har et eierskap er med. Da er det ikke Levende Skog lenger. I forrige runde

⁶⁹ Ref. avsnitt 3.2.3 Format, side 26.

lyktes prosessen å nå enighet, fordi det var viktig både for skog- og miljøside var viktig å bli enig. Det er ikke like sikkert at det er like viktig for noen av sidene nå.

For næringa var det usikkerhet hvordan markedet ville reagere på Levende Skog. Levende Skog har fungert i markedet. Det er usikkert hva som hadde skjedd om det ikke hadde blitt en enighet. I dag er ikke enighet så viktig – men fremdels ønskelig og en styrke. Ingen andre land som har en sånn enighet, på den annen side selger også produktene sine. Det er selvsagt å foretrekke å ha en slik enighet, men næringa er ikke avhengig av det på samme måte.

Flere aktører på næringsida ser det slik at miljøside tenker at de kan oppnå vel så mye gjennom å jobbe politisk. De synes det er bedre å stå fritt i forhold til næringa.

Næringa mener at miljøsertifiseringa har vært en suksess. Det har ført til større miljøkompetanse og bevissthet i alle ledd. Suksesshistoria vil rulle og gå uavhengig av en revisjonsprosess, fordi drivkreftene og utfordringer knytta til miljøsertifisering er like mye knytta opp mot rutiner og måloppfyllelse som til skogstandardene.

5.2.3 Departementene

Departementene deltok i Levende Skog både i finansiering, i Styringsutvalget (se avsnitt 1.2.1 Hovedprosjektet og styringsutvalget, side 9) og som fullverdige medlemmer i DP2. Departementene deltok også i Presiseringsutvalget. Departementene ble – etter eget ønske – intervjuet hver for seg.

5.2.3.1 Miljøverndepartementet

MD's representasjon (MD-rep) var dels direkte fra departementet (MD-ans) og dels via sin ytre etat, Direktoratet for naturforvaltning (DN-ans). DN sto for representasjonen inn i DP2. Det har vært en viss utskifting av representanter i MD's representasjon, noe vi i referatet kun kommenterer i den grad det eventuelt oppfattes som sentralt for MD eller de øvrige i LS-prosjektet¹⁹⁹⁵⁻¹⁹⁹⁸.

Begge parter er intervjuet, men av praktiske hensyn ikke som gruppe. Dette referatet behandler representasjon for MD samlet – og bare i de tilfeller hvor forskjeller i oppfatning er sentral for evalueringen, er MD- og DN-representanter behandlet separat.

Forforståelse og opplevelse av prosessen

På 90- tallet hadde MD en satsing på skogbruk. MD syntes en fikk for lite ut av dette, og det kokte ned til tekster i forskrifter, mens praksis var som før. I lys av det mente en at det var en sjanse for å få utrettet noe i Levende Skog – type prosess, så her en prosess som kom til å forme skogbruket.

MD som departement var nok mer uttalt positive enn LD til hele Levende Skog – prosessen. I ettertid kan vi da også si at det har skjedd en god del innen skogbruket, men MD's representant inn i DP2 tror Levende Skog i liten grad er skyld i dette.

Mht sertifisering og deltakelse i Sertifiseringsutvalget, mener MD-rep at det er et markedsinstrument og egentlig ikke var noen myndighetsoppgave. MD var positive til sertifisering ganske tidlig. Hadde en grunnleggende positiv holdning til sertifisering.

MD fungerte mer som observatør, en rolle ble etablert tidlig og som fungerte ganske greit. MD gav økonomisk støtte til et WWF prosjekt knyttet til FSE sertifisering.

Slik MD opplevde det, hadde man innledningsvis i LS-prosjektet¹⁹⁹⁵⁻¹⁹⁹⁸ ikke klare formeninger om hvor en skulle. MD-rep forventet at det skulle være greit å ta en rolle, men ble overrasket fordi det var posisjonering. Partene oppførte seg mer ekstremt enn det MD-rep hadde trodd på forhånd, hvor en hadde forventet at dette skulle være en faglig rolle.

Miljøorganisasjonene forventet nok også at MD-rep skulle spille på lag med dem, men slik fungerte det ikke gjennom hele perioden for LS-prosjektet¹⁹⁹⁵⁻¹⁹⁹⁸.

Eierskapet til prosjektet lå helt klart i skogeierforbundet og det skapte nok en del irritasjon. Rammene var satt av skogsiden.

De andre partenes motivasjon var slik MD-rep ser det, veldig forskjellig. Miljøsidene mente nok helt og fullt at Levende Skog var en god mulighet til å påvirke en omlegging i skogbruket. Man hadde vært fortvilet over skogbruket lenge, og nå følte en at en fikk en sjanse. Industrien så på dette som en prosess for å skape legitimitet i markedet. I prosessen viste det seg at industrien kunne strekke seg mye lengre i miljøretning enn skogeierforbundet. Etter MD-reps oppfatning hadde industrien "proffe skogeiere", og industrien kom mindre på kant med miljøsidene enn skogeierforbundet.

Samarbeidet innad i LS-prosjektet¹⁹⁹⁵⁻¹⁹⁹⁸ og i egne rekker:

Departementene fikk ikke pålegg om å mene det ene eller det andre; var ikke noe munnkurv overhode. Det skjedde en viss samordning rundt veispørsmålet departementene i mellom. Fra MD-rep sin side ble det gjort forsøk på å invitere LD til samsnalking, men det ble ikke noe særlig ut av. Prosessen framsto som noe frustrerende fordi MD-rep ikke hadde noen part det var naturlig å diskutere og fraksjonere med. MD-rep opplevde en todelt konflikt, hvor miljøsidens forventet at MD-ans og DN-ans sto deres side og LD forventet at de sto på skogsiden. LD på sin side kjørte sitt eget løp hele veien.

Allikevel, samarbeidet mellom partene i prosessen var bra, men også spisset seg til mot slutten.

Natur og miljøvernensiden var heller ikke helt ensartet. Første skillet var mellom naturvernensiden og friluftslivssiden. Friluftsrådernes Fellesforbund spilte en type megler- eller formidlerrolle. Norges Naturvernforbund "var forbannet hele tiden". WWF var kunnskapsprodusert for biologiperspektivet framfor noen i gruppa. Som det spilte WWF en konstruktiv rolle, og dro på mange måter lasset på miljøsidens. Det var frustrasjon i WWF over at Norge Naturvernforbund var frustrert og indignerte, men lite konstruktive.

MD-rep opplevde at det ikke var noen felles forståelse i DP2. Den felles forståelsen var "at en skal ha et bærekraftig skogbruk", men så la man veldig ulike ting inn i dette.

Innad i DN (som altså representerte MD i DP2) sikret MD-rep støtte ved å sjekket ut posisjoner med direktøren, og hadde på den måten ryggdekning.

I ettertid er det sagt fra miljøsidens at i Levende Skog hadde miljøforvaltningen oppført seg som om de hadde munnkurv. Det er ikke tilfelle.

Uenighet under prosessen mellom parter ble taklet gjennom stadige "time out" hvor partene gikk ut på gangen. MD-rep noen ganger med miljø sidens ut på gangen – i hovedsak for å opplyse hva som lå i forskjellige forskrifter og lover. MD-rep tror mye av det som var feil var at en kom frem til formuleringer /ord som en kunne være enig i- men ikke hvordan disse skulle fortolkes i praksis. Noe av dette er grunner til at man har blitt uenige i ettertid. WWF spilte den mest konstruktive rollen som hele tiden påpekte dette. Et viktig poeng var at særlig WWF ønsket at standarder skulle være mer stedsspesifikke. Det ville ikke skogsiden. Dette medførte at standardene ble mer runde og kunne tolkes mer ulikt etter som. Dette går både på ulike oppfatninger av fag og økologi i selve prosessen, og på en taktisk vurdering. Det er enklere å selge generelle og mer diffuse standarder.

Dersom en tar fatt på en ny runde så må en ta fatt i de naturgitte forholda. Standardene må være målbare. Hadde tatt lengre tid å bli enige om målbare standarder, men samtidig hadde det kanskje gått bedre i ettertid.

Tiden var et problem hele veien, markedet hadde satt en frist. Følte tidspresset – at uten standarder ikke markedstilgang. Når forhandlingene startet kom Alvoret inn – både i tapte inntekter og i forhold til miljøgevinst.

Det var lite dialog mellom Styringsutvalget og DP2, men det skjedde en koordinering gjennom skogeiersiden.

Samlet sett ble DP2-prosessen en "riv og slitt prosess". Miljø burde egentlig hatt en prosess på forhånd hvor de tok inn over seg skogpolitiske ting. Burde videre vært en prosess på forhånd om hva Levende Skog skulle være. Også dette som gjør det vanskelig for oss som myndigheter å delta. Det er en offisiell politikk at man skal ha et regningsssvarende skogbruk.

Partene har nok fått et større innblikk i hverandres virkelighet, men samtidig har mange fordommer blitt bekreftet – spesielt i forhold til skogeiersiden. Dvs. at de driver et spill for at mest mulig skal kunne fortsette som før, slik MD-rep ser det. Det var helt nødvendig at vern ble ryddet bort.

Etter MD-rep sin oppfatning skulle myndighetene skulle holdt seg ennå mer utenfor. Myndighetene er en part som trenger å hegne om legitimitet og autonomi i sin andre roller. Bli feil når myndighetene skulle garantere bærekraftighet spesielt når næringen frem til nå hadde overholdt eksisterende forskrifter og lover (drevet lovlig).

Revisjonsprosessen:

Revisjonsarbeidet ble egentlig startet for seint gitt enigheten i LS-prosjektet¹⁹⁹⁵⁻¹⁹⁹⁸.

MD sin innstilling til en revisjon er at departementet stiller vi opp. Har også hatt kontakt med LD som er av samme oppfatning. En revisjon uten Naturvernforbundet blir mindre verdifull. Kan også tvile på motivasjonen fra næringen for en revisjon. Skogeierene er vel fornøyd med de standardene en har, de er muligens

- komfortable med situasjonen
- og utsetter gjerne en standardheving

Om det er en konsekvens av situasjonen eller taktikk er MD usikre på.

MD mener det bør gjøres en utredning om naturskog innenfor Levende Skog – revisjon. For å komme videre er det nødvendig å gå mange skritt tilbake, slik MD-rep ser det, for:

- få felles målsettinger
- komme frem til standarder som ikke er så tolkbare
- et sertifiseringssystem som setter krav til hvordan ting skal være nå

Opprinnelig var det liten likeverdighet i prosessen. Skogsiden som hadde pengene og satt i styringsgruppen Tror at om miljøsidens hadde blitt løftet oppover ville det virket mer ansvarliggjørende også.

Hvis en skal videre må en også avklare hvilken rolle myndighetene skal ha og så få en forståelse for denne rollen, slik MD-rep ser det.

5.2.3.2 Landbruksdepartementet

Om starten av LS

Der var en del forprosjektarbeid og samsnapping mellom næring og departement som la grunnlag for Levende Skog. Det ble tidlig skissert et opplegget i en flere trinn.

LD-rep mener at det er feil at Levende Skog var ment som et informasjonsprosjekt. Det lå i kortene helt fra starten slik LD-rep så det, at en siktet på reelle endringer. Det var klare forventninger til ting skulle gjøres annerledes og bedre, at det skulle skapes en arena for samarbeid – en møteplass.

Miljøinteressene fikk ikke sitte i styringsutvalget, det var bevisst. Det hadde med den kritiske debatten som var på den tiden. LD-rep på sin side pekte i denne fasen på at man var usikker på om det var lurt at miljø ikke var med.

Om selve LS prosessen

Det var en stor prestasjon å bli enige, bare synd at enigheten ikke er pleid etterpå. Det var en bred og involverende prosess. Imponerende at man ble enige, selv om det ikke var imponerende alt man ble enige om. LD er meget fornøyd. Levende Skog har vært et vendepunkt i forhold til miljø i skog.

Alle som satt i DP2 hadde selvsagt egen organisasjon å forholde seg til, men det ble ikke styrt for stramt fra bakmenn i rekkene for noen av aktørene.

Selve sluttproduktet hadde man ikke forutsetninger for å ane i begynnelsen, slik sett var dette et eksplorativt prosjekt. Det var ingen som hadde overskuet at prosessen skulle ende i en sertifiseringsproblematikk.

Rammene var gitt i den forstand at målsettingen for DP2 var fastlagt. Men var jo åpent hva en skulle bli enige om og om en i det hele skulle bli enige til slutt. LD-rep hadde en rolle for å presse til enighet.

DP2 startet som et rent faglig prosjekt – skaffe seg kunnskap. Så begynte man å diskutere hva det skulle bruke dette til. Var snakk om flere ting - først retningslinjer så standarder og så avslutningsvis sertifisering. Så på tross av at rammen var lagt, var det betydelig prosess i DP2 slik at naturvernorganisasjonene var del av en prosess.

Vern ble ryddet bort veldig tidlig. Var en forståelse helt fra begynnelsen, men var diskusjon av skogbrukets hensyn (den standarden man ikke støttet).

Styringsutvalget styrte gjennom hvor midler de ulike delutvalgene fikk, men styringsutvalget kunne ikke overstyre hva DP2 kom frem til.

LD var med som observatør, og skulle passe på at man lå innen lov og regler. LD var nok den institusjonen som var sterkest representert i LS prosessene, men var ikke en toneangivende aktør På slutten av prosessen – i forhandlingsfasen - satt LD-representanten "på gjerdet" og gjorde ikke noe for å delta aktivt i drøftingene.

Om man ser i ettertid så kan man lure på hvor sterk den (klare) enigheten i prosessen egentlig var.

Det var ingen aktiv samordning mellom LD og MD, selv om det var løpende kontakt. Departementene hadde en felles forståelse om å formidle offentlig politikk og regler til partene. Det er nok riktig at LD og MD gikk inn med ulik bakgrunn, noe som medfører at det virker ulikt og ikke samsnakka. Om LD og MD hadde oppført seg veldig ulikt så hadde vi nok forsøkt å samordne oss. Departementene jobbet sammen og snakket sammen, men det var ingen politiske styringsinngrep. Departementene har retningslinjer om at de ikke skulle krangle, men begge kom med synspunkter

Det var to av standardene som LD og MD ikke valgte å ta stilling til. Det var bestemmelser der politikerne hadde egne meninger om og som vi ikke kunne gå imot.

- Første går på hva staten kunne ta ansvar for når det gjelder nøkkelbiotoper. En kunne ikke underskrive en standard som binder staten i forhold til vern og bruk av midler.

- Vegstandardene – ”Der har man smartere løsninger selv”.

Selv om en reserverte seg i forhold til 2 ulike standarder, så flagget man ikke dette høyt eller gjorde noe stort nummer av dette.

At MD var representert gjennom DN skapte ikke noe problem.

Når forhandlingsdokumentet forelå var det vel helle ikke helt klart hva det skulle brukes til.

Når enighet forelå? Hva så?

Stemningen var litt utmatta. Det gikk hardt for seg – alle var litt lei, og man hadde ikke kraft mer. Det var en feil holdning, egentlig skulle man tenkt at det var fantastisk at en klarte å bli enig og at det ville være viktig å vedlikeholde denne enigheten. Isteden ble det at det var så langt det rakk.

Revisjon

For LD er dette et høyt prioritert, som forventer at partene blir enige en gang til. Men det er partenes ansvar å se til at dette skjer.

En del av konflikten har noe med barskogsvernet å gjøre. En av konsesjonene som må gies er nok at det vernes mer, at man finner en løsning. Men miljø og skog kan ikke forhandle om barskogsvernet (om statens penger). Det må også inn en romslighet slik at man aksepterer at man ikke blir helt enig, og partene må heve seg over de aller minste detaljene.

Det er svært ønskelig at Norges Naturvernforbund deltar, men av overordnet viktighet er det at standardene blir revidert.

5.3 Om konfrontasjoner i utsagn

Som omtalt innledningsvis⁷⁰ var det en del av oppdraget å konfrontere og sammenholde utsagn fra en gruppering med utsagn fra de øvrige. I det følgende presenteres noen slike utsagnskonfrontasjoner. Vi har valgt et knippe utsagn som etter vår oppfatning:

⁷⁰ Avsnitt 2.3 Sammenholde utsagn – se side 21.

- enten viser skillelinjer mellom grupperingene,
- eller som særlig karakteriserer grupperingens posisjoner men hvor det ikke er sikkert at avstanden er stor grupperingene i mellom.

Utvalget er utsagn er gjort med henblikk på hva som fra et evalueringssynspunkt framstår som viktig.

Mens det foregående avsnittet (avsnitt 5.2) konsentrerte seg om oppfatninger innen de forskjellige grupperingene, deres oppfatninger av "de andre" inklusive, kan denne gjennomgangen forstås som en kommentar fra "de andre" på noen oppfatninger i natur-, miljø og friluftsgrupperingen.

Vi har valgt å konfrontere "de andre" med natur-, miljø og friluftsgrupperingens utsagn av to grunner:

- Natur-, miljø og friluftsgrupperingen har vel utviklet kritikk av LS-prosjektet¹⁹⁹⁵⁻¹⁹⁹⁸ og den etterfølgende prosessen, en kritikk som setter dagsorden for debatten om Levende Skog. Det er også aktører i denne grupperingen som så langt har vedtak om ikke å delta i en videreføring, og som et minimum må ha svar på de innvendinger som er fremmet. De svar som gis må ikke gis status som annet enn det er figurert som, nemlig et tilsvarende som så i neste omgang kan bli gjenstand for ytterligere debatt. Av praktiske grunner har vi stoppet denne utvekslingen av synspunkter ved første runde.
- Natur-, miljø og friluftsgrupperingen representerer altruistiske prinsipper og verdier i prosessen, og det er derfor ikke urimelig at denne grupperingen kan sette dagsorden og uteske partikulær og kommersielle interesser svar på sine anliggender.

5.3.1 Skognæringen konfronteres med miljøsidens oppfatninger.

5.3.1.1 Utsagn 1

I følge miljø- og naturorganisasjonene var mandatet for hele Levende Skog-prosjektet utarbeidet før de kom inn i bildet : *"Når (vi) kom inn i prosjektet var rammene og mandatet allerede fastlagt."* Vurderte dere på noe tidspunkt hvordan/om dette kunne påvirke natur- og miljøsidens eierforhold til prosjektet?

Svar:

Næringsgrupperingen bekrefter at det var tilfelle. Rammene var lagt. Samtidig var det et betydelig behov for å definere delmål, arbeidsmåte og i det hele tatt retning på arbeidet. Samlet sett er det riktig å si at, ja, rammene var lagt, men mye av det sentrale arbeidet med å definere hva LS-prosjektet¹⁹⁹⁵⁻¹⁹⁹⁸ faktisk skulle bli var alle med på. Sett i ettertid hadde det kanskje vært en fordel om alle partene i DP2 hadde vært med å legge

rammene fra dag null. Det kunne i alle fall ryddet av veien diskusjoner om eierforhold og lignende.

5.3.1.2 Utsagn 2

Følgende sitat er hentet fra intervjuet med natur- og miljøorganisasjonene: - *"Det åpenbarte seg underveis en mistanke om at skogsiden mente at norsk skogbruk er bærekraftig – det gjelder bare å vise det".* Hvilke kommentarer har dere til påstanden om at det her er snakk om å dokumentere noe man allerede vet?

Svar:

Det er nok en riktig oppfatning at næringa så det som den fremste oppgaven å vise at de arbeidet på en fullt ut tilfredstillende måte fra et miljøperspektiv. Denne holdningen endret seg imidlertid raskt, og etter hvert innså man at det måtte gjøres et utviklingsarbeide. Dette var en modningsprosess som måtte omfatte mange aktører innenfor skogbruket, og det tok tid.

5.3.1.3 Utsagn 3

Hvordan vil dere kommentere følgende uttalelse: *"Målet var nokså løst formulert og i retning av at det skulle utarbeides retningslinjer for et bærekraftig skogbruk. Vi var klare på at vi ønsket både bruk og vern inn som en del av målsetningen. Dette fikk vi ikke gjennomslag for. Det var en sterk konflikt omkring målsetningen med vern. Skogindustrien⁷¹ ville ikke ha med naturskogen."*

Svar:

Det er en riktig beskrivelse at vern ble holdt utenfor fordi næringa ville det slik. Næringa mente da at dette var et tema mellom myndigheter som hadde kompetanse etter lovverket og næringa som har krav på kompensasjon ved vern. Standardiserings- og senere sertifiseringsarbeidet vedrører skog i drift, og måten den skal drives på. Ved en revisjon må allivel dette spørsmålet igjen adresseres og finnes en løsning på.

5.3.1.4 Utsagn 4

Ifølge informantene fra miljø- og natursida utviklet samarbeidet seg i retning av et økt konfliktnivå. Det blir sagt at dette skyldes en grunnleggende mistillit – ikke mellom personer, men mellom sektorer – som hadde ligget dere hele tiden, og som i slutfasen resulterte i et sterkt press mot enkeltpersoner på miljøside. Hvordan stemmer denne beskrivelsen med deres opplevelse av situasjonen?

⁷¹ Spørsmålet / utsagnet ble formulert slik under intervjuet. I ettertid burde evaluator heller ha lagt vekt på at det er skogeiersiden som var mest opptatt av vernedebatten slik det her er formulert.

Svar:

Samarbeidet i LS-prosjektet¹⁹⁹⁵⁻¹⁹⁹⁸ var slik næringsgrupperingen ser det, en suksess totalt sett. Enig i at det i forhandlingsfasen var tilspissing, og at denne ikke minst kom mellom natur- og miljøvernet og næring på noen punkter. Enkelt personer kan nok ha blitt presset som representanter for organisasjoner og synspunkter. Beklagelig om dette oppleves som et personlig press.

Det var en tydelig grupperingsdannelse mellom næring og særlig miljø, mens friluftrepresentantene var i en formidlings- og kanskje meglerrolle mellom disse gruppene. Slik sett kan man kanskje si at det var en mistillit på sektornivå, mens det på personnivå fungerte godt.

5.3.1.5 Utsagn 5

Ifølge representantene fra miljø- og naturorganisasjonene som vi har intervjuet, gikk Levende Skog prosjektet gradvis over fra å være et drøftingsprosjekt til å bli et forhandlingsprosjekt. Hvordan vil dere vurdere en slik beskrivelse av prosessen?

Svar:

Det er for så vidt riktig. Det var ikke klart innledningsvis hvordan arbeidet skulle legges opp eller hva det skulle munne ut i. På den annen side var alle parter inneforstått med at det måtte en slik glidning til for å nå et resultat.

5.3.1.6 Utsagn 6

Levende Skog-prosjektets styringsutvalg bestod av representanter fra skognæringen og departementet, som alle var med på å finansiere prosjektet. Ble det på noe tidspunkt vurdert om også representanter fra naturorganisasjonene burde være representert i dette styret?

Svar:

Det ble ikke vurdert. I en videreføring er det behov for å bygge dette opp annerledes.

5.3.1.7 Utsagn 7

Hva var bakgrunnen for at sekretariatet for Levende Skog prosjektet var fysisk plassert hos Norges Skogeierforbund? Tror dere dette kunne ha virket inn på naturorganisasjonenes opplevelse av tilhørighet til prosjektet?

Svar:

Denne løsningen ble ansett som den eneste reelle mulighet når Levende Skog ble dannet. Slik sett var det en rent pragmatisk vurdering. Når det er sagt kan man forstå at det påvirker aktørenes forhold til prosjektet. Har også registrert at det har vært forskjellige synspunkter på hvor godt det har fungert, også innad i miljøgrupperinga (ØF: se omtale av dette i forrige avsnitt).

5.3.1.8 Utsagn 8

Naturorganisasjonene har etterlyst mer biologikompetanse på skogfeltet. De ønsket blant annet at biologer fra Norges Skogeierforbund skulle være representert i prosjektgruppa. Hva var bakgrunnen for at ikke dere ikke etterkom dette ønsket med å få en biolog inn i prosjektgruppa?

Svar:

Sekretariatet var bemannet med i første rekke forst-kandidater, og isolert sett kunne man nok hatt fordel av å ha inn biologer. Men det betyr ikke at det var for lite biologisk kompetanse i prosessen. Flere av representantene i DP2 satt på betydelig kompetanse og innsikt i biofaglige problemstillinger. I tillegg ble det biofaglige også vurdert i Vitenskapskomiteen og i høringene i Det Rådgivende Utvalg.

5.3.1.9 Utsagn 9

Forholdet mellom de enkelte standardenes og det samlede bildet ble ikke drøftet. Alt ble løst standard for standard, men en samlet diskusjon og vurdering uteble.

Svar:

Riktig at problemene ble løst standard for standard, og med de letteste problemene først. På den måten ble enigheten bygget stein for stein. Men ikke enig i at dette er en svakhet ved prosessen, og heller ikke i at aktørene ikke hadde mulighet til å intervensere på vegne av en helhetsanalyse om det var ønskelig.

5.3.1.10 Utsagn 10

27. mars 1998 ble standardene for et bærekraftig skogbruk vedtatt og underskrevet av alle involverte parter. Etter underskriving ble det stille, og alt samarbeid opphørte.

Svar:

Det er ikke en uriktig beskrivelse. Kan være gode grunner til at det ble slik, fra utmattelse til at neste trinn var en bedriftsintern sak uansett, men allikevel uheldig. Burde hatt et kontaktutvalg med et avklart mandat. En svakhet ved resultatet i LS-prosjektet¹⁹⁹⁵⁻¹⁹⁹⁸.

5.3.1.11 Utsagn 11

Slik miljø- og naturorganisasjonene ser det, skulle aldri standardene fungere som grunnlag for sertifisering. Til det er de ikke spesifiserbar nok. De opplevde at standardene ble "kuppet" av skogsiden og brukt til inntekt for den sertifiseringa skognæringa sjøl praktiserte. På kort tid ble svært mange skogbruk sertifisert, noe som kunne se ut til å bekrefte mistanken om at LS skulle brukes for å markedsføre norsk skogbruks bærekraftighet. Hvordan vil dere kommentere denne påstanden?

Svar:

For så vidt enighet om at det er et stykke arbeid mellom standarder og sertifiseringskriterier. Det viste og Sertifiseringsutvalget. Forstår også at miljøsidene kunne oppleve prosessen etter etableringen av standardene i 1998 som overraskende. Men etter vår oppfatning var altså neste skritt en rent bedriftsintern implementering. Allikevel ville det vært bedre om det i resultatet av LS-prosjektet¹⁹⁹⁵⁻¹⁹⁹⁸ var fastlagt en videre samarbeidsprosess som kunne ha forholdt seg til og kommentert og diskutert prosessen etter enigheten.

5.3.2 Forholdet forvaltning til skognæring og miljøsidene

Forvaltningsgrupperingene ble konfrontert med de samme utsagn om prosess og resultat som næringsgrupperingene i forrige avsnitt (avsnitt 5.3.1). Deres svar sammenfaller i all hovedsak med næringsgrupperingenes sitt svar. Det finnes noen nyanser, men vi velger å la disse ligge fordi det ikke på interessante måter endrer helhetsbildet. Her skal vi bare behandle utsagn som direkte adresserer departementenes rolle.

5.3.2.1 Utsagn 12

I følge representantene fra så vel næringen som natursida ble det underveis åpenbart at de to departementene ikke var samordnet mhp synspunkter på LS – prosess og - utfall. Det ble opplevd slik at MD's representanter fikk beskjed (fra politikerhold) om å underordne seg LD's synspunkter, som var uttrykk for regjeringens syn.

Svar:

Det foregikk ingen slik politisk prosess for å avstemme de to departementenes oppfatninger eller oppførsel. Det var en viss kontakt underveis. Departementenes rolle i forhandlingsfasen ble mer observerende og å gi bidrag for å avklare lover og forskrifter som måtte berøre arbeidet. Det var da heller ikke behov for noen form for "underkastelse".

5.3.2.2 Utsagn 13

Det var videre en oppfatning at LD etter hvert utviklet en heller avventende og noe negativ holdning til Levende Skog og særlig til sertifiseringssporet som etter hvert åpnet seg.

Svar:

Det er ikke riktig. LD mener at LS-prosjektet¹⁹⁹⁵⁻¹⁹⁹⁸ var en suksess, og et viktig trinn i utviklingen av skogforvaltningen. Sertifisering er et markedsinstrument som for så vidt myndighetene ikke skal direkte involvere seg i. Myndighetens rolle er å gi lover og forskrifter, og disse kan være både strengere og mindre strenge enn sertifiseringskrav. I så fall må kravene justeres etter lovverket.

5.4 Om natursyn

Levende skog prosessen var en konsensusprosess. Forhold som natursyn og virkelighets-oppfatninger influerer veien mot konsensus fordi den påvirker hvilke forestillinger en har om hvordan sluttproduktet skal være og hvordan veien til dette sluttproduktet bør være lagt opp. Isolert sett ble det i våre intervjuer i liten grad fokusert på natursyn. Fokuset i intervjuene var på hvordan prosessen i delprosjekt hadde blitt opplevd av partene. Dette er naturlig da vårt mandat var rettet mot å evaluere selve prosessen og gi råd om hvordan en kan bringe prosessen i gang igjen. I Levende skog prosessen var natursyn en bakenforliggende variabel / faktor som påvirker hvordan partene handler og hvordan de fortolker hva som skjer under prosessen. Ut fra vår metodiske tilnærming får vi først å fremst informasjon av hvordan prosessen var og de vurderinger man gjør av denne prosessen. Informantenes natursyn kommer bare indirekte til syne. Det som sies om natursyn blir derfor en form for "backwards mapping". I kapittel 4 gis en redegjørelse for våre perspektiv på natursyn. Dette utgjør et referansegrunnlag for å si noe om natursyn. Samtidig vil det være større usikkerhet om hva som på et mer helhetlig og overordnet nivå er informantenes natursyn. Vår tilnærming er derfor ut fra hva partene har sagt å lage noen typologier om mulige oppfatninger om selve Levende Skog prosessen. Typologier basert på dels empiri og dels vurderinger ut fra hva som ligger i begrepet aktørparadigme og hvordan dette kom til uttrykk blant offentlige naturforvaltere i Norge .

5.4.1 "Economic man" betraktninger på aktørene:

I forhold til natursyn og virkelighetsoppfatning er det også et annet aspekt som er av betydning. I en diskusjon som Levende skog har partene ulike interesser. Skogsiden kan sees å ha en motivasjon ut fra hvordan få til en mest mulig ordening for skogbruket. Man

vet om kritikken fra miljøsidene, og vet at for å unngå denne kritikken i fremtiden må en komme til en eller annen ordning. Dette har vært hovedmotivet hele tiden selv om hvordan denne forståelsen skulle oppnås forandret seg under hele prosessen. Fra en slik rasjonalistisk instrumentelt perspektiv ville oppgaven for skogbruket være å oppnå en ordning til lavest mulig kostnad.

Motsatt så ville oppgaven for miljøsidene være å forhandle frem best mulig miljøhensyn i skogbruket. Altså hvordan gjennom samtaleprosessen få til at skogbruket for fremtiden tar mest mulig miljøhensyn. Fra et slikt instrumentalistisk perspektiv er det noe kompliserende at miljøsidene er delt mellom naturverninteresser og friluftslivsinteresser. Hva som er viktige miljøhensyn vil ikke nødvendigvis være det samme for disse to gruppene. Fra et slikt instrumentelt perspektiv blir det offentlige rolle vanskeligere å tolke.

En måte å forstå det offentlige posisjon er å ta utgangspunktet fra forestillingene om den sektoriserte stat å anta at miljøverndepartementet ville ta samme utgangspunkt som miljøinteressene, dvs. å søke å få til mest mulig miljøhensyn i skogbruket. Likens vil Landbruksdepartementet ha tilsvarende posisjon i forhold til skogbruket. Mot dette vil mange hevde at begge sektordepartementene har forpliktelser ovenfor norsk politikk totalt sett. I et slikt perspektiv ville en kunne anta at departementene ville jobbe for å få til en mest mulig konstruktiv løsning som søkte en "optimal" balansering mellom miljø og naturinteressene. Et annet perspektiv er å anta at departementene ønsker å bevare egen posisjon. Fra et slikt perspektiv ville det offentlige kunne forventes å motarbeide løsninger som ikke omfatter offentlige involvering.

Ut fra et slikt instrumentalistisk perspektiv vil aktørene kunne ha lik kunnskap og virkelighetsoppfatning. Man kan tenke seg et spill knyttet til hvem som skal få mest gjennomslag for sine interesser. I en slik modell vil det kunne være vanskeligst å anta hva som var statens interesser, men totalt sett vil en kunne anta at en har rasjonelle aktører som søker å oppnå best sluttresultat ut fra sine interesser. En slik rasjonell spillmodell vil bli komplisert vis en antar at partene også har ulik kunnskap. I kunnskap ligger ikke bare kunnskap i tradisjonell forstand, men også slikt som natursyn og handlingsstrategier. Hvis partene legger ulike forestillinger til grunn for sine handlinger vil det kunne føre til at man snakker forbi hverandre. Noe som kan komplisere prosessen, og gjøre det vanskeligere å komme frem til løsninger som alle partene finner formålstjenlig. En forhandling basert på en slik tilnærming kan kalles en **kjøpslåingsmodell** hvor aktører med ulike verdier forhandler om mest mulig gjennomslag.

5.4.2 Aktørene og natursyn:

Hvilke forskjeller mellom aktørene i virkelighetsoppfatning og natursyn kan en finne? En viktig dimensjon er oppfatningen om hvordan finne frem til en optimal, eller i det minste akseptabel løsning. I teorikapittelet har vi en gjennomgang av paradigmet i norsk naturforvaltning. Et viktig kjennetegn ved dette paradigmet er en ekspertorientert og rasjonalistisk tilnærming til forvaltning. En forestiller seg at det finnes faglig riktige løsninger og at disse bør søkes identifisert gjennom en faglig orientert prosess hvor ulike argumenter veies opp mot hverandre og man ut fra faglige vurderinger finner en løsning som bygger på viktige naturvitenskapelige (og andre) fakta. En slik løsning vil ikke bare være noe som er akseptabelt for alle, men vil også måtte være faglig konsistent. I forhold til opprettholdelse av biodiversitet og økosystem må de hensyn som tas ha en økologisk funksjon. En slik tradisjon vil være mer opptatt av faglige detaljspørsmål og ikke så orientert mot kompromiss.

I gruppeintervjuet med skogbruksinteressene fremkom en beskrivelse av prosessen som rettet mot først å bli enige om de enkle tingene for så senere å jobbe mot kompromisser på de mer vanskelige spørsmålene. En slik prosess kan en tenke seg som en forhandling hvor en tenker litt som "du får det og det ønsket oppfylt, mens vi får de og de ønskene oppfylt". Dette vil være en politisk prosess hvor partene utveksler krav og tilbud ut fra en predefinert preferanseliste. En kan betrakte en slik prosess som en kjøpslåingsprosess hvor en blir enig om en pris. Mot dette kan en sette opp en faglig prosess som er rettet mot å finne en faglig modell som virker samtidig rettet mot både kompromiss og mot en vitenskapelig modell som beskriver hvordan skogen kan "forvaltes" på en akseptabel bærekraftig måte. En slik tilnærming kan kalles en **faglig orientert** tilnærming.

Om en setter en **kjøpslåingsmodell** opp mot en **faglig orientert** prosess så finner en antageligvis at alle partene har litt av begge tenkesetta. Likevel oppfatter vi at den faglige tilnærmingen kanskje var sterkest representert blant enkelte av aktørene på miljør siden og blant enkelte av representantene fra MD. Dette passer godt med en ekspert og rasjonalistisk tankesett som også synes å være utbredt innen naturforvalterbyråkratiet⁷². I en prosess som Levende Skog hvor man skal finne frem til kompromisser mellom ulike aktører vil det kunne være hensiktsmessig at en finner måter å jobbe på som klarer å bygge bro over slike ulike perspektiv.

I forhold til natursyn i mer tradisjonelt forstand skiller en ofte mellom antroposentrisme kontra økosentrisme, samt mellom urørt natur kontra kultur. Ut fra en mer teoretisk

⁷² Aasetre 2000

vurdering ville en kunne anta at disse dimensjonene ville være sterkere representert på miljøsidene og da spesielt i naturvernorganisasjonene. En kunne kanskje anta at også representantene fra miljøverndepartementet delte slike holdninger. Vi får ikke annet enn indirekte indiser på dette. Bruddet fra en revisjon av Levende skog er begrunnet med at en ønsker å fokusere mer på vern. Under LS-prosjektet¹⁹⁹⁵⁻¹⁹⁹⁸ var alle parter åpne på at skogvern måtte holdes utenfor. Likevel oppfattet representanter fra skoginteressene at man gjennom tema som naturskog og gammelskog forsøkte å trekke verneaspektet inn igjen og forsøke å få "gratis vern". I dette ligger vel også at sonering, en måte å bevare noen områder som noe mindre påvirket enn andre var problematisk i Levende skog. Levende skog var per definisjon rettet å få til et mer bærekraftig skogbruk. Altså retter en seg mot den berørte skogen. Dette skulle jo indikere at man aksepterte et mer antroposentrisk syn ved å gå inn i Levende skog prosessen, men det behøver ikke være slik. På samme måte en fokusering på biologifaglige spørsmål kunne fortolkes i retning av at det er best når naturen bestemmer, altså at en lar mest mulig følge biologiske prosesser.

Samtidig er det viktig å poengtere at vår empirien har fokusert på oppfatningen av selve prosessen. Natursyn og virkelighetsforståelse ellers kommer bare inn i den forstand at slike element er med på å forme hvordan partene har gått inn i prosessen. Det kan være farlig å benytte dette som en for sterk forklaringsvariabel. Samtidig er vektlegging av uberørt natur og at man i størst mulig grad følger naturens egne lover settes i sammenheng med en rasjonell eksperttradisjon som ikke er uvanlig i natur- og miljøforvaltningen. Innen naturforvaltningen oppfattes en slik vektlegging av det urørte nærmest som objektive fakta.

På motsatt side kan en kanskje anta at skogsiden har problemer med å forstå miljøsidens økosentriske holdninger. Fra denne siden oppfattet man i begynnelsen at man hadde en økologisk forsvarlig skogsdrift. Flere ga uttrykk for at deler av skogsiden i begynnelsen av prosessen at en så for seg levende skog som et "informasjonsprosjekt". I det så ligger implisitt at en anså skogbruket som tilstrekkelig miljøvennlig, og en trang bare å informere om dette så ville kritikerne se at det ikke var så ille. Selv om man raskt i prosessen innså at dette ikke var gangbart – at en måtte gjøre substansielle endringer ligger det nok også en annen type fortolkning av bruk av natur i denne oppfatningen enn den miljøsidene hadde.

Som en **konklusjon** kan en si at oppfatningene partene har lagt til grunn for sine handlinger har variert langs to dimensjoner. Disse er:

- En kjøpslåingsmodell kontra en faglig orientert modell
- En økosentrisk vektlegging av urørt natur kontra en antroposentrisk tilnærming

Ingen av partene er her helt på ene eller andre siden av spektret. Likevel er nok en mer økosentrisk, men samtidig faglig orientert tilnærming er sterkest representert på miljør siden og i miljøforvaltningen. På andre siden er nok en forhandlingsorientert og antroposentrisk tilnærming er mer representert på skogsiden.

6 Konklusjoner

Vi skal trekke konklusjoner både med henblikk på LS-prosjektet¹⁹⁹⁵⁻¹⁹⁹⁸, med henblikk på prosessen bak og i etterkant av prosjektet og på en videreføring av Levende Skog i en ny revisjonsrunde.

Konklusjonene er evaluators konklusjoner basert på det arbeidet som er rapportert her. Våre konklusjoner og premisser er ikke vurdert opp mot andre parters konklusjoner.

Konklusjonene organiseres i forhold til kapittel 3 "Om evalueringsoppdraget og valg av perspektiv" (side 23) som beskriver mandatet for evalueringen, og introduserer begreper og distinksjoner som er benyttet i analysen.

6.1 Bemerkelsesverdig

Hva er Levende Skog? LS-prosjektet¹⁹⁹⁵⁻¹⁹⁹⁸ var utvilsomt et bemerkelsesverdig prosjekt⁷³, dvs både bemerkelsesverdig og et prosjekt.

Det bemerkelsesverdige i betydningen unike og spesielle ved LS-prosjektet¹⁹⁹⁵⁻¹⁹⁹⁸ er åpenbart partene selv klar over, og vi kan summere det opp i noen punkter:

- At prosessen var svært godt "timet" – den traff akkurat i forhold til motivasjonen for både å gjøre noe og måten å gjøre det på.
- At så forskjellige sektorer og organisasjoner⁷⁴ setter seg sammen om et institusjonelt utviklingsarbeide i en prosess som krever kreativitet og innovasjon for å løse komplekse problemstillinger.
- At prosessen evner å utvikle både resultatambisjoner og arbeidsmåter parallelt med å utvikle det faktiske innholdet i en – for en slik prosess – stram tidsplan.
- At resultatet faktisk gjør en operativ forskjell⁷⁵ – noe som dels vises i næringens bestrebelser på å implementere i etterkant, dels i konfliktnivået dette skapte.

⁷³ Ref avsnitt 1.1.1 Et bemerkelsesverdig prosjekt – side 7

⁷⁴ Ref. avsnitt 3.2.6, side 29

⁷⁵ Dette er det sentrale tema i den andre evalueringen – se avsnitt 1.3 Evaluering av prosessen før eventuell revisjon, side 17

6.2 LS-prosjektet¹⁹⁹⁵⁻¹⁹⁹⁸ bør vurderes som en suksess

LS-prosjektet¹⁹⁹⁵⁻¹⁹⁹⁸ var på ingen måte feilfri, og de forskjellige aktørene har da også gitt uttrykk for flere kritiske momenter knyttet til gjennomføringen. Vi skal komme tilbake til noen av disse, fordi de representerer lærestykker ved en eventuell videreføring. Etter vår oppfatning er allikevel den overordnede konklusjonen at LS-prosjektet¹⁹⁹⁵⁻¹⁹⁹⁸ var et vellykket prosjekt som partene må kunne karakterisere som et godt stykke samarbeid.

I et forsøk på å skru tiden tilbake: Vi kan ikke se at det er grunnlag for å være skuffet over utfallet av LS-prosjektet¹⁹⁹⁵⁻¹⁹⁹⁸ på bakgrunn av de forventningene som partene faktisk hadde. Det framtidsbildet eller forventningene (den fortidige framtid – se avsnitt 3.2.2 Tid side 26) som det er rimelig å tillegge partene ved starten av LS-prosjektet¹⁹⁹⁵⁻¹⁹⁹⁸ må kunne sies å være innfridd med LS-standardene¹⁹⁹⁸.

6.3 Problemene: hva er egentlig skapt i LS-prosjektet?

Når det er sagt, så betyr det ikke at partene i dag er eller har grunn til å være fornøyd med Levende Skog i dag. Vi vet at Når den nåtidige vurderingen av fortiden fra midten av 90-tallet og til i dag kan falle ut med en negativ konklusjon mht hva som faktisk ble oppnådd i etterkant av LS-prosjektet¹⁹⁹⁵⁻¹⁹⁹⁸ og etableringen av LS-standardene¹⁹⁹⁸, mener vi at årsaken til det er å finne i helt andre forhold enn selve LS-prosjektet¹⁹⁹⁵⁻¹⁹⁹⁸. Det riktige spørsmålet mener vi er: hva er egentlig produktet av LS-prosjektet¹⁹⁹⁵⁻¹⁹⁹⁸, nemlig LS-standardene¹⁹⁹⁸? Vi mener det er korrekt å si at LS-standardene¹⁹⁹⁸ definerer mer enn et sett normer, de definerer en institusjon. Det LS-prosjektet¹⁹⁹⁵⁻¹⁹⁹⁸ skapte var egentlig en institusjon. Samtidig var det i arbeidet med å skape de organisatoriske sidene ved institusjonen LS-prosjektet¹⁹⁹⁵⁻¹⁹⁹⁸ kom til kort. De er brukt, men måten dette har skjedd på har skapt problemer som kan forsåes om vi tar et institusjonelt perspektiv. Vet å karakterisere produktet av LS-prosjektet¹⁹⁹⁵⁻¹⁹⁹⁸ som en institusjon, mener vi at et normsett som det standardene er uttrykk for må ha en organisatorisk ramme å virke innenfor. Normer skal styre atferd, og atferd krever overvåking og løpende dobbeltsløyfe læringsprosesser: dvs. fra erfaring skal ikke bare de som skal innfri normene lære å følge dem, men systemet må også ha en behandling av erfaringer for å endre normene selv⁷⁶. Denne behandlingen av erfaringer som krever revidering av normene går jo direkte på

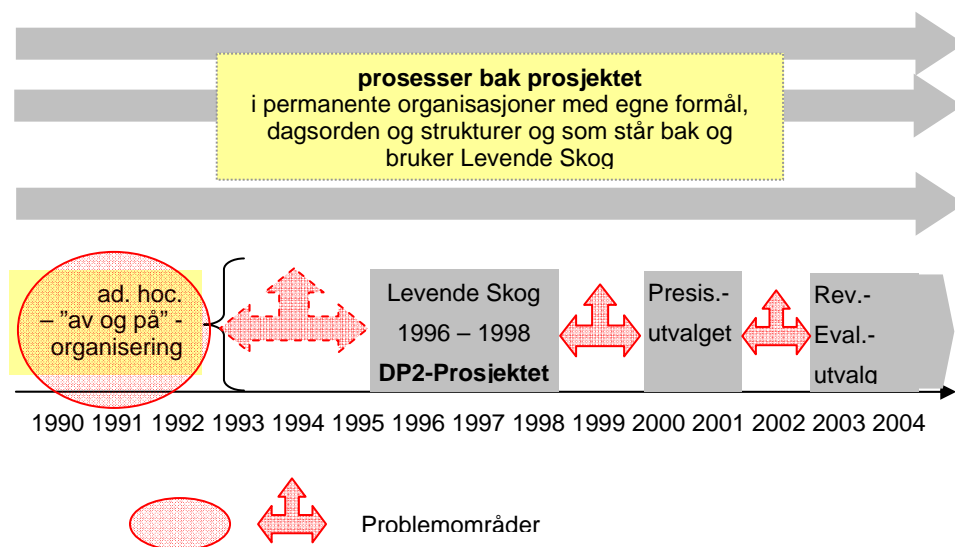
⁷⁶ Ref. avsnitt 1.1.2 Skog og usikkerhet side 8 – og alle partene er på det rene med behovet for å videreutvikle normene på basis av erfaringer og ny kunnskap, og andre faktorer som påvirker en vurdering av risiko.

konsensus-kravet. I tillegg kommer det forhold at LS-standardene¹⁹⁹⁸ krever tolking ved anvendelse, uavhengig av hvordan denne skjer. Man skal altså ikke kun lære av erfaring og ettersom kunnskap mv tilsier det, men også knytte forbindelser mellom normer og praksis (tolking) forut for erfaring. Dette er selvfølgelig en oppgave som langt overskrider formatet for et prosjekt.

Videre da: Siden et helt sentralt element i LS-prosjektet¹⁹⁹⁵⁻¹⁹⁹⁸ var konsensus om normer, (og altså deres tolking og revisjon) krever egentlig LS-standardene¹⁹⁹⁸ at partene på permanent basis samarbeider om disse oppgavene. Problemet etter LS-prosjektet¹⁹⁹⁵⁻¹⁹⁹⁸ var – slik sett – ikke LS-prosjektet¹⁹⁹⁵⁻¹⁹⁹⁸ for så vidt, men at en institusjonell oppgave ble søkt løst gjennom en noe tilfeldig og underspesifisert "av-på"-organisering. Det er et problem fordi det gir for stort spillerom til å utvikle uenighet i perioden mellom "slagene".

Vår neste konklusjon er dermed at det produktet som LS-prosjektet¹⁹⁹⁵⁻¹⁹⁹⁸ skapte – LS-standardene¹⁹⁹⁸ - overskredet det formatet⁷⁷ som standardene var skapt innenfor uten at dette var adressert på en skikkelig måte i resultatet.

Dette har vi forsøkt å illustrere i neste figur.

⁷⁷ Ref. avsnitt 3.2.3 Format, side 26.

6.4 Prosjektet og prosessen bak prosjektet

Figuren illustrerer lokalisering av de problematiske forholdene ved Levende Skog. Problemene er lokalisert til det forhold at mens produktet av LS-prosjektet¹⁹⁹⁵⁻¹⁹⁹⁸ etter vår oppfatning var institusjonelt (et normsett hvis praktisering skulle monitoreres og videreutvikles), så ble det ikke laget noe organisatorisk rammeverk for å løse denne oppgaven fullt ut. Problemet er dermed at et ad hoc eller av/på-organisatorisk virkemiddel som prosjektformatet ikke er egnet til å akkumulere erfaring og hendelser og assimilere dette i en vedlikeholdt enighet. I disse viktige mellomperiodene ble plattformen for partene i sin helhet henvisst til å forløpe prosessene bak prosjektet som alle de forskjellige partene hadde på forskjellig måte i sin organisasjoner. Dette gav grobunn for både misforståelser og for at partenes kontekststrategier⁷⁸ kunne utvikles uten den type (potensielt) samlende prosess som LS-prosjektet¹⁹⁹⁵⁻¹⁹⁹⁸ var uttrykk for. Når prosjektapparatet så senere ble "slått på" – som i Presiseringsutvalget og senere i forbindelse med revisjonsarbeidet – kom partene sammen med stadig mer sprikende synspunkter og lengre vei å gå til enighet eller at enigheten ble om stadig mindre saker i forhold til den brede enigheten som ble oppnådd i LS-prosjektet¹⁹⁹⁵⁻¹⁹⁹⁸. Resultatet lot da heller ikke vente på seg, det skjedde en glideflukt vekk fra enigheten i en ikke-organisert dynamikk. Allerede i Presiseringsutvalget falt Norges Naturvernforbund fra. Allikevel ble det blant de resterende partene enighet om noen presiseringer. Ved revisjonsarbeidet var spriken mellom partene ennå større, og grunnlaget for enhver enighet sydd over samme type lest som LS-prosjektet¹⁹⁹⁵⁻¹⁹⁹⁸ var tilsynelatende erodert.

Vi mener ikke med denne kritikken å si at det burde vært opprettet en permanent Levende Skog institusjon som skulle ha ambisjoner om å være for eksempel et sertifiseringsorgan. Snarere ville det vært behov for et fast samarbeidsorgan som kunne løpende behandle hvordan LS-standardene¹⁹⁹⁸ ble innarbeidet i forskjellige sertifiseringssystemer, og monitorere ytelsene og ta stilling til behovet for substansielle endringer i standardene.

6.5 Sertifisering og Levende Skog

Sertifisering er ikke en del av tematikken i denne evalueringen. Spørsmålet om hvilket sertifiseringssystem som hvilke parter skal velge, er så langt vi kan bedømme av en annen art. Alle parter må kunne skille "barter og snørr" her og henvise den debatten til andre fora og prosesser. Verdien av å ha en Levende Skog prosess er ikke betinget av

⁷⁸ Se avsnitt 3.2.4 Prosessen bak prosjektet og kontekststrategi, side 27

sertifiseringsystemet som sådan. Snarere har disse behov for og nytte av at det substansielle input til deres virksomhet har en nasjonal plattform slik Levende Skog er gir. Etter vår oppfatning bør alle parter se seg tjent med det.

6.6 Problematisk og ikke-adressert glideflukt i kontekststrategier

Noe av forklaring til den avtakende enigheten etter LS-prosjektet¹⁹⁹⁵⁻¹⁹⁹⁸ ligger også i at forholdene rundt hele Levende Skog prosessen og fenomenet endrer seg. For det første skapte Levende Skog sin egen realitet, sitt eget "klima". Med sin blotte eksistens som LS-standardene¹⁹⁹⁸ og senere LS-standardene^{1998 – revisjon 2002} tok det noe av presset som næringen hadde for sin markedskommunikasjon. Med import av LS-standardene^{1998 – revisjon 2002} inn i et sertifiseringssystem ble presset ytterligere redusert. Uten å tillegge næringa slike overlegninger, kan man vel merke seg at enhver revisjon av LS-standardene^{1998 – revisjon 2002} med all rimelighet ikke betyr slakkere krav. Slik sett kan motivasjonen for å gå på en revidering godt tenkes å svikte i forhold til LS-prosjektet¹⁹⁹⁵⁻¹⁹⁹⁸.

Splittende prosesser foregikk i de andre leirene også. På naturvernssiden blir oppmerksomheten omkring skogvern økt hos noen aktører. Det skjer en omlegging i den tilhørende kontekststrategien vs Levende Skog, slik at av en eller annen grunn oppfattes videreutvikling her som inkompatibelt med å engasjere seg mer produksjonsskog.

Dette gjør at retningen i de forskjellige partenes kontekststrategier i forhold til Levende Skog type institusjoner er endret. Den er endret i perioder hvor interaksjonen mellom partene eller leirene ikke var organisert godt nok, og på måter som splitter heller enn samler.

6.7 Lærestykker fra 1995 til eventuell videreføring

Det ligger i vår analyse at vi mener de problemene som LS-prosjektet¹⁹⁹⁵⁻¹⁹⁹⁸ hadde som prosjekt ikke var av en slik art at det påkaller særlig oppmerksomhet ut over det som er vanlig i prosjektgjennomføring. Allikevel er det lærestykker en kan ta med seg i en eventuell videreføring.

For å summere opp, vi har konkludert med at:
LS-prosjektet¹⁹⁹⁵⁻¹⁹⁹⁸ var en vellykket prosess:

- ikke fordi den var spesielt godt konstruert
- ikke fordi den var spesielt godt intendert
- ikke fordi den var spesielt effektiv og rasjonell (men mer famlende og eksplorativ i både form og innhold)
- ikke fordi den var spesielt godt organisert (uklart hva som var fastlagt, mål, hva som så skulle skje)
- men fordi den var godt motivert (hos aktører og mht retning)
- og fordi den underveis maktet å gjør avklaringer for å komme videre
- men fremfor alt fordi den var dyktig "timet"

I markedet gikk flere etter hvert "tog" som het sertifisering - og Levende Skog ble "perrongen" som man steg på fra – og det selv om Levende Skog for så vidt var ment som et alternativ til den "tog-turen".

Enigheten etter 1998 er mye mer tve-tydig og truende i forhold til fortsatt samarbeid i en Levende Skog type konfigurasjon - og lider av åpenbare mangler på fortsatt dialog og fora etter 1998. Vi har lokalisert det grunnleggende problemet i utviklingen etter 1998 til manglende organisering av det institusjonelle produktet LS-standardene¹⁹⁹⁸ etter avslutning av LS-prosjektet¹⁹⁹⁵⁻¹⁹⁹⁸. Deretter:

- presiseringsutvalget kom for sent, og var feil innrettet
- revisjonsutvalget hadde i utgangspunktet en feil oppgave - måtte agere "som-om" alle ville videre og som om tiden hadde stått stille med hensyn til prosessen bak prosjektene. Men stående foran en revisjon er ikke minst motivene og strategiene endret hos alle aktører i forhold til Levende Skog -prosessen.

Dersom partene vil ta opp igjen tråden fra 1998, og i en ny runde videreutvikle institusjonen LS-standardene^{1998 – revisjon 2002}, hvilke lærestykker kan en trekke med seg fra erfaringene så langt? Vi vil avslutte denne analysen med å peke ut noen punkter som adresserer både erfaringer fra prosjektet og tiden etterpå.

Det bør vurderes opprettet et permanent kontakt og monitoreringsorgan for Levende Skog standardarbeide som er uavhengig i forhold til sertifiseringsorganene. Formannskapet i dette organet kan gå på omgang mellom næringsgrupperinga og natur- miljø- og frilivslivgrupperinga. Organet bør finansieres av markedet, men bør få status som part i forbindelse med FoU-programmer i NFR og andre FU-finansierer. Dette organet bør få ansvar for den forestående revisjonen av LS-standardene^{1998 – revisjon 2002} og for en monitorering og kvalitetssikring av det substansielle ytelsen til de forskjellige sertifiseringsordningene som benyttes. Et slikt organ vil ikke ha noen myndighet over sertifiseringsorgan eller andre parter, men må utøve sin autoritet gjennom uavhengige

kritiske analyser og vurderinger. Dette organet må ha tilgang til et uavhengig sekretariat, og må selv kunne engasjere ekspertise innen de fagområder som organet finner påkrevet.

7 Referanser

- Aasetre, J. 2000. *Holdninger og kultur i norsk naturforvaltning*. Dr.Polit.avhandling. Geografisk institutt, NTNU, Trondheim.
- Ariansen, P. 1990. Miljøproblemene – et filosofisk perspektiv. Universitetsforlaget. Oslo.
- Bjerke, T. & Kaltenborn, B.P. 2000. Holdninger til ulv : en undersøkelse i Hedmark, Østfold, Oslo og Akershus. NINA oppdragsmelding 671. Norsk institutt for naturforskning, Trondheim
- Coggins, G.C. 1996 "Devolution in federal law: Abdiction by any other name ..." *Hastings West-Northwest J. of Environmental Law Policy* 3(2):211-218
- Coggins, G.C. 2001 "Of Californicators, quislings and crazies: Some perils of developed collaboration." In "Across the great divide: Explorations in collaborative conservation and the American West" ed. Brunner, R.D.; Colburn, C.H.; Cromley, C.M.; Clein, R.A.; Olson, E.A. pp 159-200. Yale Univ. Press, New Haven.
- Dunlap, R.E. & Van Liere, K.D. 1978. The "new environmental paradigm". A proposed measuring instrument and preliminary results. *Journal of environmental education*. 9(4):10-19.
- Dunlap, R.E.; Van Liere, K.D.; Mertig, A.G.; Catton jr. W.R.; Howell, R.E. 1992. Measuring Endorsement of an ecological worldview: A revised NEP scale (Very preliminary draft). Presented at the annual meeting of the rural sociological society, The Pennsylvania State University, State College, Pa. August 1992, and the sixth meeting of society for human ecology at Snowbird, Utah, October 1992.
- Eckersley, R. 1992. *Environmentalism and political theory. Toward an ecocentric approach*. UCL Press. New York.
- Hegge, H. 1993. *Mennesket og Naturen: Naturforståelsen gjennom Tidene, med Særlig Henblikk på Vår Tids Miljøkrise*. - 2.utgave. Antropos. Oslo.
- Hoен, H.F. & Veiset, K. 1994. En undersøkelse blant brukere av Oslomarka : synspunkter på skogtilstand og skogbehandling. Rapport fra Skogforsk ; 6/94. Ås : Skogforsk.
- Inglehart, R. 1977. *The Silent Revolution – Changing Values and Political Styles among Western publics*. Princeton University Press. Princeton
- Johannisson, K. 1984. *Det Sköna i Det Vilda: En Aspekt på Naturen Mänsklig Resurs. I: Frängsmyr, T. Paradiset och Vildmarken*. Liber Förlag. Stockholm.
- Jones, M. 1997. *Kulturlandskapsdebatten i Norge 1987-1996. Seksjon for landskap*. Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskolen, DK-Fredriksberg C, og Geografisk Institutt, NTNU, N-7055 Dragvoll.
- Kellert, S.R. 1983. *Affective, cognitive, and evaluative perceptions of animals. I: Altman, I. & Wohlwill, J.F. (red) Behavior and the natural environment*. Plenum Press, New York.
- Kellert, S.R. 1991. Public views of wolf restoration in Michigan. *Transactions of the North American wildlife and natural resources conference*. 56:152-161.
- Mäntyranta, H. 2002 *Forest certification. The ideal that became absolute.*; Metsälehti Kustannus
- Næss, A. 1976. *Økologi, Samfunn og Livsstil*. Universitetsforlaget. Oslo
- Sanness, B. 2003 *Fokus på skog og miljø. Markedsaktørenes innflytelse på forvaltningen av skogressursene på 90-tallet*. Norges skogeierforbund, Oslo
- Strumse, E. 1996. *The dimensionality of the new ecological paradigm scale and the prediction of landscape preferences. I: Strumse, E. The psychology of aesthetics: Explaining visual preferences for agrarian landscapes in Western Norway*. Thesis submitted in partial fulfillment of the requirements for the degree of Doctor Philosophiae. University of Bergen.
- Sæther, B.-E., Solbraa, K., Sødal, D.P. & Hjeljord, O. 1992. *Sluttrapport Elg - Skog -Samfunn*. (The final report from the project "Moose-forest-society"). - NINA Forskningsrapport 028: 1-153.

- Thompson, S.C.G. & Barton, M.A. 1994. Ecocentric and anthropocentric attitudes toward the environment. *Journal of environmental psychology*. 14:149-157.
- Törnebohm, H. 1977. *Paradigm i Vetenskapsteorien. Del I*. Rapport nr 91. Institut för Vetenskapsteori, Göteborg.
- Törnebohm, H. 1978. *Paradigm i Vetenskapsteorien. Del II*. Rapport nr 100. Institut för Vetenskapsteori, Göteborg.
- Wondolleck, J.M. og Yaffee, S.L. 2000 "Making collaboration work: Lessons from innovations in resource management" Island Press, Washington DC

8 Vedlegg 1: Møter i LS-prosjektet¹⁹⁹⁵⁻¹⁹⁹⁸

<p>Tabellen baserer seg på en gjennomgang av møteinnkallinger og –referater så langt disse har vært tilgjengelige fra arkivene. Alle referater er fra møtereferatene.</p> <p>Momenter som berører prosessen er trukket fram og vektlagt.</p>	
Dato	Momenter fra innkallinger og referater:
29.08 1996	<p>Utdrag fra sakliste:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Status for arbeidet med tallfesting av indikatorer (generell og konkrete diskusjoner)
26.09 1996	<p>Utdrag fra sakliste:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Status for indikatorarbeidet - Videre arbeid med utarbeiding av standarder for et bærekraftig skogbruk - Orientering om ISO 14001 <p>"Vårt forhold til og bruk av Vitenskapskomiteen ble drøftet"</p>
22.10 1996	<p>Utdrag fra sakliste:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Generelle prinsipper for utvelgelse av områder for standarder / retningslinjer
17.12 1996	<p>Utdrag fra sakliste:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Evaluering av forsøksområder - Aktuelle områder for standarder - Skoghistorisk betenkning - Standardområdene myr og treslagsfordeling/valg og sprøyting <p>"Fjellheim var bekymret for norsk skogindustri ... Han mente at vi snarlig bør klargjøre vårt valg med plan om sertifisering ... Sekretariatet i Levende Skog har planlagt et miniseminar om sertifisering"</p>
13.02 1997	<p>Om framdriftsplan: "Bøhn gav uttrykk for at det var vanskelig å sette opp endelig plan"</p> <p>Diskusjon av standardområdet "Beskyttelse av skogarealet" som forelå i første utredning</p> <p>"Ulike former for sertifisering ble debattert"</p>
17.04 1997	<p>"Arbeidet med standardarbeidet blir stadig med intensivt, og møtene framover blir viktige for framdriften"</p>
15.05 1997	<p>Utdrag fra sakliste:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Behandling av Vitenskapskomiteens vurderinger - Om standarder – generelt om framdrift, og drøfting av konkrete

	<p>standarder</p> <p>"Arbeidet i DP2 skal være avsluttet innen utgangen av 1997"</p> <p>"DP2 framhevet viktigheten av ikke å redusere ambisjonsnivået ... Det er ikke aktuelt å utvide den planlagte tidsplanen..."</p> <p>"DP2 tar VK's uttalelse til etterretning og lar det gå inn i en startende prosess for å lage et endelig kriterium- og indikatorsett"</p> <p>"29 standardområder skal utredes ... Sluttbehandlingen skjer i "forhandlingsmøte" i november"</p> <p>"Thoresen refererte fra det pågående arbeidet med å etablere en egen sertifiseringsgruppe i regi av Levende Skog.</p>
19./20.06 1997	Utferd til Vestlandet med tema skogreising
14.08 1997	<p>Utdrag fra sakliste:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Omorganisering av standardarbeidet - Konkret om standardområdet skogreising <p>"Endringen i arbeidsform var skissert i tidligere utdelt notat, og innebar at standardgruppa som behandlingsenhet for standardarbeidet faller bort."</p>
01.09 1997	<p>Utdrag fra sakliste:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Godkjenning av referater - Arbeidsmåten i DP2 - Skogen betydning i klimasammenheng - Konkret drøfting av 9 standardområder <p>"Bøhn gikk gjennom et notat i saken (ØF: om arbeidsmåten i DP2) ... Notat et legger opp til en metodeomlegging ved behandling av standardområder i DP2 grunnet særlig stramt tidsskjema.</p> <p>DP2s medlemmer stilte seg skeptisk til et slikt opplegg og mente det kunne svekke prosessen. En er redd for "knebling" av gruppen grunnet stort saksomfang og redusert behandlingstid. Samtidig så alle medlemmene behovet for en stram tidsplan dersom en skal komme i mål innen gitte frister.</p> <p>Håpnos kommenterte at siden standardene fra DP2 må betraktes som endelige før de går videre til sertifiseringsutvalget, er det viktig at de er gjennomtenkte også i forhold til en sertifiseringsbruk.</p> <p>...</p> <p>Etter en viss diskusjon konkluderte DP2 med at det er sterkt ønskelig</p>

	<p>med en forlenging av prosessen, men at det i tilfellet er behov for en klar tidsdimensjonering av resterende standardarbeid. Dette innebærer at en ikke ber om en generell forskyvning, men at tidsbehovet for resterende arbeidsoppgaver klarlegges som grunnlag for endelig tidsfrist. Det ble også poengtert at en tidsutvidelse for standardarbeidet ikke ville forsinke sertifiseringsarbeidet, da disse prosessene vil kunne gå parallelt.”</p> <p>”Ekstern bruk av Vitenskapskomiteen. Bakgrunn for saken var en henvendelse fra representanter i WWF og NNV stilt direkte til Vitenskapskomiteen angående vern som del av bærekraftig skogbruk ... Bøhn opplyste at det prinsipielt ikke er mulighet for å rette eksterne problemstillinger direkte til Vitenskapskomiteen da disse skal komme fra DP2. Sekretariatet vil allikevel se om spørsmålene som er reist kan være relevante for standardarbeidet og slik sett få Vitenskapskomiteen vurdering ved en senere anledning”</p>
23.09 1997	<p>Utdrag fra sakliste:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Arbeidsmåten i DP2 - Publisering av arbeidet i DP2 - Konkret drøfting av 7 standardområder <p>”Sak 2. Arbeidsmåten i DP2 <u>Behandling av brev fra NNV, FL og WWF</u></p> <p>1 Vern som en del av et bærekraftig skogbruk ”Håpnos ... etterlys(t) en overgripende prinsippdiskusjon i Levende Skog. ... Det er faglig for vanskelig å ikke trekke inn vern. Midteng fulgte opp med at det er behov for Levende Skog å ta stilling til vern ... Både Myhrer og Bøhn uttrykte at DP2 hverken hadde mandat eller var det rette forum for å diskutere vern etter naturvernloven. Dette ble tatt til etterretning.</p> <p>2 Vitenskapskomiteen Eter en mer generell diskusjon oppsummerte Bøhn med at sekretariatet skal sørge for noe mer detaljerte referater fra Vitenskapskomiteen.</p> <p>3. Arbeidsmåten i Levende Skog DP2 tar innspillet om en mer enhetlig og sammenhengende presentasjon av standardene til orientering. Bøhn presiserte at det hele tiden hadde vært meningen å lage et samledokument til slutt ...</p> <p>4. Standardutredninger</p>

	<p>Generelt mente NNV, FL og WWF ... at utredningene i for stor grad var skogfaglig / -økonomisk vinklet, og at det er behov for en bedre redegjøring av de biologiske forhold. ... Bøhn presiserte at DP2 skal være enige om situasjonsbeskrivelsen. UTrederene vil ta kritikken til etterretning og fremdels legge vekt på å få en objektiv og faktabasert beskrivelse. ... Bøhn opplyste også at biologisk rådgiver i Norges Skogeierforbund, Rune Anderaa, er innleid for å kvalitetssikre det biologiske innholdet i standardutredningene i tillegg til det arbeidet Vitenskapskomiteen gjør”</p> <p><u>Forlenget tidsfrist for gjennomføring av standardarbeidet</u> ... Styringsutvalget i Levende Skog hadde gitt DP2 utvidet tidsfrist ... til senest 1. april</p>
10.10 1997	
30.10 1997	<p>Utdrag fra sakliste:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Konkret drøfting av 12 standarder
05.01 1998	<p>Utdrag fra sakliste:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Konkret drøfting av 8 standarder
14.01 1998	<p>Utdrag fra sakliste:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Konkret drøfting av 2 standardområder - Arbeidet framover <p>”Generelt mente DP2 en burde komme i gang med posisjonering og forhandlinger tidligere enn det notater (ØF: et notat framlagt til møtet av Bøhn), samtidsig som det ikke burde være nødvendig med så mye tid som angitt for oppretting av standardutredningene ... Bøhn pekte imidlertid på at alle organisasjonene ... vil ha behov for intern forankring i forkant av forhandlingsrundene ... DP2 hadde forståelse for dette ... men framholdt ... at en burde komme noe tidligere i gang med forhandlingene.</p> <p>Det ble også noe diskusjon angående selve forhandlingsmåten og tilnærmingen til dette, Det ble presisert at målet er konsensusløsninger, og at det således er viktig at medlemmene av DP2 ikke forhandler i møter med brudne mandater. Hvordan hver enkelt medlem organiserer forhandlingene i forhold til egen organisasjon blir opp til den enkelte. De involverte organisasjonene har til del svært ulik struktur, og individuelle opplegg vil således være påkrevd.</p> <p>I forhold til tidsplanen mente DP2 det var nødvendig å ha avklart arbeidsmåten i forhandlingene før 11. mars ...”</p>

01.02 1998	<p>Utdrag fra sakliste:</p> <ul style="list-style-type: none"> - DP2-arbeidet med standarisering hadde vært i Rådgivende Organ for drøfting – resultatet av dette ble drøftet i to punkter på møtet. - Behandling av "Policy-dokument" (som også hadde vært drøftet i Rådgivende Organ) - Arbeidet framover, diskusjon av opplegget for forhandlinger <p>Mht "policy-dokumentet" var det i DP2 "enighet om at dokumentet hadde fått en hensiktsmessig form", samtidig som det var en del uenigheter som fulgte interessegrupperingene. Vedtaket ble at "Dokumentet behandles på nytt neste møte".</p> <p>Mht arbeidet framover:</p> <p>"... Det ble diskutert hvorvidt Bøhn's rolle som møteleder i forhold til å være representant for Norges Skogeierforbund var heldig. ...DP2 var enig om ... å overlate rollen til en teknisk ordstyrer under forhandlingene til sekretariatet. ... Til selve forhandlingene mente DP2 at det var viktig med en tidelig posisjonsavklaring.</p> <p>...</p> <p>Vedtaket: Sekretariatet lager et utkast til forhandlingsopplegg som legges til grunn for diskusjon i neste møte ..."</p>
27.-28.01 1998	<p>De foreløpige resultatene av utredningsarbeidet ble lagt fram for Rådgivende Organ i form av en åpen høring. I alt 60 representanter for skogeierorganisasjonene, industrien, miljø- og friluftsansjonene, arbeidstakersiden, forvaltningsorgan og forskningen innenfor skog og miljø deltok.</p>
16.02 1998	<p>Utdrag fra sakliste:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Lokal tilpasning av standardene - Redegjøring for arealfordelingsmodell - Diskusjon av forhandlingsopplegg - Behandling av policydokument <p>Om arealfordelingsmodellen:</p> <p>"Modellen deler skogarealet inn i tre ulike klasser avhengig av hvordan de skal drives. ... Det ble noe diskusjon rundt modellen, men de fleste i DP2 så vanskelig hvilke verdi modellen hadde i den konkrete forhandlingen om nasjonale standarder.</p> <p>Vedtaket: Arealfordelingsmodellen legges ikke til grunn ved forhandlingene av nasjonale standarder."</p>

	<p>Om forhandlingsopplegget:</p> <p>”Dahle innledet med å stille spørsmål om myndighetenes rolle. Bøhn presiserte at myndighetene ... satt som ordinære representanter, og ville fortsette med dette også inn i forhandlingene.</p> <p>I forhold til møteledelse ønsket Bøhn og fortsette med dette også inn i forhandlingene.</p> <p>Vedtak: Forhandlingsopplegget som var skissert ble godtatt av DP2. ...”</p> <p>Om Policydokumentet:</p> <p>”Det ble på ny en diskusjon om dokumentets omtale av mulighetene for å øke avvirkingen. ... Etter ... diskusjon konstaterte DP2 at det heller ikke ved denne behandlingen var mulig å komme til enighet om et policy-dokument.</p> <p>Vedtak: Policy-dokumentet tas opp til ... behandling etter at standardene er ferdig forhandlet”</p>
<p>11.03 1998</p> <p>Første forhandlingsmøte</p>	<p>Saksliste:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Sak 1: Gjennomgang av opplegget for møtet – godkjenning av referat - Sak 2: Første forhandlingsrunde. Gjennomgang av samtlige standardområder med presentasjon av partenes forhandlingsposisjon <p>Forhandlingene ble gjennomført av:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Nils Bøhn, Norges Skogeierforbund (leder), - Erling Bergsaker, Norsk Skogbruksforening, - Kjell Myhrer, Treforedlingsindustriens Bransjeforening, - Rolf Hatlinghus, Trelastindustriens Landsforening, - Torkel Vindegg, Statskog SF, - Kjell Martinsen, Fellesforbundet, - Steinar Bø, Landbruksdepartementet, - Knut Simenstad, Miljøverndepartementet, - Arnodd Håpnes, WWF Verdens Naturfond, - Thor Midteng, Norges Naturvernforbund, - Morten Dåsnes, Friluftsrådernes Landsforbund, - Øystein Dahle, Friluftslivets Fellesorganisasjon - Stiftelsen Miljømerking i Norge v/ Hilde Jervan, Forbrukerrådet. <p>Olav Veum var sekretær for DP2.</p>

<p>17.03 1998</p> <p>Andre forhandlingsmøte</p>	<p>Saksliste:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Sak 1: Opplegg for møtet - Sak 2 til Sak 15: forhandlinger for de enkelte standardene - Sak 16: Nest møte --- hvor det i referatet heter: "Det ble for øvrig uttrykt tilfredshet med progresjon i forhandlingene"
<p>24.03 1998</p> <p>Tredje forhandlingsmøte</p>	<p>Saksliste:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Sak 1: Referat – opplegg for møtet - Sak 2 til Sak 6: forhandlinger for de enkelte standardene
<p>27.03 1998</p> <p>Fjerde forhandlingsmøte. Den formelle dato for når enighet ble oppnådd.</p>	<p>Saksliste:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Sak 1: Referat fra forrige møte - Sak 2: Generell informasjon - Sak 3: Gjennomgang av oppdatert oversikt over standardene - Sak 4 til 7: forhandlinger for enkelte standarder - Sak 8: Oppsummering <p>Om Sak 3: "Bø etterlyste en totalgjennomgang av et endelig standardsett der en bla vurderte de totale økonomiske konsekvensene. Det ble likevel ikke vedtatt at noen slik analyse skulle gjennomføres.</p> <p>I forhold til veilederen som skulle lages etter at standardene var fastsatt ønsket Håpnnes en avklaring av DP2 sin rolle i forhold til dette (ØF: dette ble da også vedtatt at DP2 skulle forelegges veilederen for utale)</p> <p>Om Sak 3: De fleste standardene ble gjennomgått. Det ble flere ordlysendringer.</p> <p>Om Sak 8: "DP2 konstaterte med tilfredshet at konsensus om standarder for et bærekraftig skogbruk var nådd"</p>
<p>12.05 1998</p> <p>Femte forhandlingsmøte</p>	<p>Utdrag fra Saksliste:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Sak 2: Behandling av nytt utkast til Policy-dokument - Sak 3: Behandling av nytt forslag til kriterier og indikatorer <p>Vedtak i Sak 2 ble: "Med de endringer det var enighet om på møtet ble policydokumentet foreløpig vedtatt. Endelig godkjenning ... på neste møte ..."</p> <p>Vedtak i Sak 2:"Nytt forslag for kriterier og indikatorer legges foreløpig til grunn for videre behandling. Endelig vedtak ... gjøres i DP2s siste møte. ..."</p>

02.06 1998 Sjette forhandlingsmøde	Siste refererte møte vedtok policydokumentet og indikator- dokumentet.
10.-12.12 1998	DP2 vedtok her at det ikke skulle skrives referat fra dette møtet

9 Vedlegg 2: Intervjuguider

9.1 Intervjuguide - Natur- og friluftslivgrupperingen

Mandat:

"Klarlegge hvordan hver av partene som står bak Levende Skog vurderer resultatet av innarbeiding av standarder i norsk skogbruk i forhold til egne forventninger."

Temaer for gruppeintervju med natur-organisasjonene

1. For(for)ståelse av mål og innhold bak Levende Skog-prosjektet

1a) Forforståelse av "problemet"

- Sett fra eget ståsted:
 - Hva er viktig med skog?
- Før oppstarten av Levende Skog-samarbeidet:
 - Hvilke forventninger hadde dere til LS, og hva skulle det bidra til?
 - Hvordan forstod dere på dette tidspunktet målet med LS-prosjektet?
 - Hvem "eide" prosjektet, slik dere ser det?

1b) Forforståelsen av prosessen

- Hvilke taktiske vurderinger hadde man med å gå inn i et samarbeid? [Ulike tap/vinn-vurderinger som ble gjort.]
- Hva var deres intensjoner med LS-samarbeidet? Hva ønsket dere å oppnå?
- Hvilken motivasjon oppfattet dere (du) at de andre hadde for samarbeidet? Hva var de andres intensjoner?
- Opplevde dere at det var en felles forståelse av målet med Levende Skog prosjektet blant partene i samarbeidsgruppa?
- Var det på noe tidspunkt åpen uenighet om dette målet?
 - i egen organisasjon?
 - internt i LS-gruppa?
- Har forståelsen av målet endret seg underveis i prosessen, slik dere ser det?

2. Samarbeidet i prosjektgruppa

- Erfaringer med samarbeidet i prosjektgruppa:
 - hvordan fungerte samarbeidet?
- Opplevde alle at deres syn ble ivaretatt/forstått av de andre i gruppa?
- Hvordan løste dere uenigheter i gruppa?
- Hvordan løste dere uenigheter om LS internt i egen organisasjon?
- Forestillinger om de andre:
 - Hvilke forestillinger hadde dere om samarbeidet med skognæringa?
 - Hva så dere som utfordringene/vanskelighetene i dette samarbeidet?
 - Hvilke forestillinger hadde dere om betingelsene for samarbeidet?
 - Hva ville idealtilstanden for et slikt samarbeid være?
- På hvilken måte kan en klare å bygge broer over konflikter? Hvordan kan en skape dialog mellom grupper med
 - ulike verdier?
 - ulikt virkelighetssyn?

3. Forståelsen av resultatet av LS -prosessen

- Hva forstås med en "standard"?
 - Hvor omfattende er en standard ment å være?
 - Hvor konkret skal de oppfattes?
- Hvilke verdier i forhold til skog er viktig å få inn i forhold til et standardiseringssystem?
 - Har man lykket med det, slik dere ser det?
- Har de ulike partene hatt likt / rimelig gjennomslag under prosessen?
 - Er dette synlig i resultatet?
- I LS-prosjektet ble "en god prosess" i seg selv, vurdert som en del av det ønskede resultatet:
 - Har prosjektet bidratt til større forståelse mellom de involverte partene, slik dere ser det?
- Ut fra de erfaringene dere har nå – burde LS prosessen vært gjennomført på noen annen måte?

4. Praktiseringen av standardene

4a) Om standardene

- Hvordan vurderes resultatet av innarbeidelsen av standardene i norsk skogbruk?
- Er standardene målbare?
- Er standardene definert på en faglig forsvarlig måte?

4b) Om sertifiseringssystemet

- Betydning av faglighet i sertifiseringsarbeidet.
 - Hvilken betydning har "fagligheten" i sertifiseringen? (biologi, økonomi, næringsutvikling, vern)
 - Går det an å si at noe bør veie tyngre enn noe annet?
- Dersom dere skulle prøve å være så konkret som mulig: hva vil dere si ligger bak dagens uenighet om sertifiseringssystemet?

5. Revisjon av LS

- For å få til en fremtidig revisjon av LS:
 - Hva må til for å få til en vellykket revisjon av LS?
- Hvilke forhold bør være annerledes i LS prosessen, og hvilke forhold bør beholdes i slik de var?
- Er det elementer i hvordan selve prosessen ble kjørt som bør endres?
- Er det elementer i standardene og sertifiseringsordningene som bør forandres?

6. Annet?

- Ønsker dere å legge til noe? Er det noe som ikke er kommet fram som burde tas med inn i evalueringen?

9.2 Intervjuguide gruppeintervju med skog-organisasjonene

Mandat:

"Klarlegge hvordan hver av partene som står bak Levende Skog vurderer resultatet av innarbeiding av standarder i norsk skogbruk i forhold til egne forventninger."

Introduksjon

Om evalueringen og ØFs rolle

Om gruppeintervjuer som metode

Presentasjon av deltakerne – og kort om deres rolle i LS

Intervjuguide gruppeintervju med skog-organisasjonene 25.08.04

1. For(for)ståelse av mål og innhold bak Levende Skog-prosjektet

1a) Forforståelse av "problemet"

- Hvilke forventninger hadde dere til LS, og hva skulle det bidra til?
- Hvordan forstod dere på dette tidspunktet målet med LS-prosjektet?
- Hvem "eide" prosjektet, slik dere ser det?
- Hvem formulerte rammene for prosjektet (mandat, ressursinnsats, funksjoner – sekretariatet, møteform)?
- I følge miljø- og naturorganisasjonene var mandatet for hele Levende Skog-prosjektet utarbeidet før de kom inn i bildet. - *"Når (vi) kom inn i prosjektet var rammene og mandatet allerede fastlagt."*
 - Vurderte dere på noe tidspunkt hvordan/om dette kunne påvirke natur- og miljøsidas eierforhold til prosjektet?

1b) Forforståelsen av prosessen

- Hvilke taktiske vurderinger hadde man med å invitere til et samarbeid? [Ulike tap/vinn-vurderinger som ble gjort.]
- Hva var deres intensjoner med LS-samarbeidet? Hva ønsket dere å oppnå?
- Hvilken motivasjon oppfattet dere (du) at de andre hadde for samarbeidet? Hva var de andres intensjoner?
- Følgende sitat er hentet fra intervjuet med natur- og miljøorganisasjonene: - *"Det åpenbarte seg underveis en mistanke om at skogsiden mente at norsk skogbruk er bærekraftig – det gjelder bare å vise det".* Hvilke kommentarer har dere til påstanden om at det her er snakk om å dokumentere noe man allerede vet?
- Opplevde dere at det var en felles forståelse av målet med Levende Skog prosjektet blant partene i samarbeidsgruppa?
- Var det på noe tidspunkt åpen uenighet om dette målet?
 - i egen organisasjon?
 - internt i LS-gruppa?
- Har forståelsen av målet endret seg underveis i prosessen, slik dere ser det?
- Hvordan vil dere kommentere følgende uttalelse: *"Målet var nokså løst formulert og i retning av at det skulle utarbeides retningslinjer for et bærekraftig skogbruk. Vi var klare på at vi ønsket både bruk og vern inn som en del av målsetningen. Dette fikk vi ikke gjennomslag for. Det var en sterk konflikt omkring målsetningen med vern. Skogindustrien ville ikke ha med naturskogen."*

2. Samarbeidet i prosjektgruppa

2a) Samarbeidet i prosjektgruppa

- Hvordan vil dere beskrive samarbeidet i prosjektgruppa:
 - Opplevde alle at deres syn ble ivaretatt/forstått av de andre i gruppa?
 - Hvordan løste dere uenigheter i gruppa?
- Forestillinger om de andre:
 - Hvilke forestillinger hadde dere om samarbeidet med natur- og miljøorganisasjonene?
 - Hva så dere som utfordringene/vanskelighetene i dette samarbeidet?
 - Hvilke forestillinger hadde dere om betingelsene for samarbeidet?
 - Hva ville idealtilstanden for et slikt samarbeid være?
- Ifølge informantene fra miljø- og natursida utviklet samarbeidet seg i retning av et økt konfliktnivå. Det blir sagt at dette skyldes en grunnleggende mistillit – ikke mellom personer, men mellom sektorer – som hadde ligget dere hele tiden, og som i slutfasen resulterte i et sterkt press mot enkeltpersoner på miljørådet. Hvordan stemmer denne beskrivelsen med deres opplevelse av situasjonen?
- Ifølge representantene fra miljø- og naturorganisasjonene som vi har intervjuet, gikk Levende Skog prosjektet gradvis over fra å være et drøftingsprosjekt til å bli et forhandlingsprosjekt. Hvordan vil dere vurdere en slik beskrivelse av prosessen?

2b) Samarbeidet internt i egen organisasjon

- Hvordan vil dere beskrive samarbeidet om LS internt i egen organisasjon?
 - Hvordan løste dere uenigheter om LS internt i egen organisasjon?
- Har dere noen synspunkter på hvordan samarbeidet om LS fungerte i de andres organisasjoner?

3. Organisering, representasjon og legitimitet

- Levende Skog-prosjektets styringsutvalg bestod av representanter fra skognæringen og departementet, som alle var med på å finansiere prosjektet. Ble det på noe tidspunkt vurdert om også representanter fra naturorganisasjonene burde være representert i dette styret? Hvorfor/hvorfor ikke?
- Hva var bakgrunnen for at sekretariatet for Levende Skog prosjektet var fysisk plassert hos Norges Skogeierforbund? Tror dere dette kunne ha virket inn på naturorganisasjonenes opplevelse av tilhørighet til prosjektet?
- Naturorganisasjonene har etterlyst mer biologisk kompetanse på skogfeltet. De ønsket blant annet at biologer fra Norges Skogeierforbund skulle være representert i prosjektgruppa. Hva var bakgrunnen for at ikke dere ikke etterkom dette ønsket med å få en biolog inn i prosjektgruppa?

4. For forståelsen av resultatet av LS -prosessen

- Hvilke verdier i forhold til skog er viktig å få inn i forhold til et standardiseringssystem?
- Hva forstås med en "standard"? Hvor entydig er begrepet?
 - Hvor omfattende er en standard ment å være ifht detaljeringsgrad (dybde) og omfang (bredde)?
 - Hvor konkret skal de oppfattes?
 - Har man lykket med det, slik dere ser det?
- Hvordan ble spørsmålet om de enkelte standardenes innpass i det samlede bildet håndtert? Var det avslutningsvis noen diskusjon om helheten?

- Har de ulike partene hatt likt / rimelig gjennomslag under prosessen?
 - Er dette synlig i resultatet?
- I LS-prosjektet ble "en god prosess" i seg selv, vurdert som en del av det ønskede resultatet:
 - Har prosjektet bidratt til større forståelse mellom de involverte partene, slik dere ser det?
- Ut fra de erfaringene dere har nå – burde LS prosessen vært gjennomført på noen annen måte?

5. **Praktiseringen av standardene**

5a) Om standardene

- 27. mars 1998 ble standardene for et bærekraftig skogbruk vedtatt og underskrevet av alle involverte parter. Hva skjer så etter underskrivingen av dette dokumentet?
 - Hvordan ble standardene innarbeidet i norsk skogbruk?
- Var det enighet i utvalget om at det skulle jobbes videre mot en sertifisering? Ble det i tilfelle diskutert hvilket sertifiseringssystem som skulle velges?

5b) Om sertifiseringssystemet

- Slik miljø- og naturorganisasjonene ser det, skulle aldri standardene fungere som grunnlag for sertifisering. Til det er de ikke spesifiserbar nok. De opplevde at standardene ble "kuppet" av skogsiden og brukt til inntekt for den sertifiseringa skognæringa sjøl praktiserte. På kort tid ble svært mange skogbruk sertifisert, noe som kunne se ut til å bekrefte mistanken om at LS skulle brukes for å markedsføre norsk skogbruks bærekraftighet. Hvordan vil dere kommentere denne påstanden?
- Betydning av faglighet i sertifiseringsarbeidet.
 - Hvilken betydning har "fagligheten" i sertifiseringen? (biologi, økonomi, næringsutvikling, vern)
 - Går det an å si at noe bør veie tyngre enn noe annet?
- Dersom dere skulle prøve å være så konkret som mulig: hva vil dere si ligger bak dagens uenighet om sertifiseringssystemet?

6. **Revisjon av LS**

- For å få til en fremtidig revisjon av LS:
 - Hva må til for å få til en vellykket revisjon av LS?
- Hvilke forhold bør være annerledes i LS prosessen, og hvilke forhold bør beholdes slik de var?
- Er det elementer i hvordan selve prosessen ble kjørt som bør endres?
- Er det elementer i standardene og sertifiseringsordningene som bør forandres?

7. **Annet?**

- Ønsker dere å legge til noe? Er det noe som ikke er kommet fram som burde tas med inn i evalueringen?

9.3 Intervjuguide gruppeintervju med forvaltningsaktørene

Mandat:

"Klarlegge hvordan hver av partene som står bak Levende Skog vurderer resultatet av innarbeiding av standarder i norsk skogbruk i forhold til egne forventninger."

Introduksjon

Om evalueringen og ØFs rolle

Om gruppeintervjuer som metode

Presentasjon av deltakerne – og kort om deres rolle i LS

Intervjuguide gruppeintervju med forvaltningsaktørene 31.08.04

1. For(for)ståelse av mål og innhold bak Levende Skog-prosjektet

1a) Forforståelse av "problemet"

- Hvilke forventninger hadde dere til LS, og hva skulle det bidra til?
- Hvordan forstod dere på dette tidspunktet målet med LS-prosjektet?
- Hvem "eide" prosjektet, slik dere ser det?
- Hvem formulerte rammene for prosjektet (mandat, ressursinnsats, funksjoner – sekretariatet, møteform)?
- I følge miljø- og naturorganisasjonene var mandatet for hele Levende Skog-prosjektet utarbeidet før de kom inn i bildet. - *"Når (vi) kom inn i prosjektet var rammene og mandatet allerede fastlagt."*
 - Vurderte dere på noe tidspunkt hvordan/om dette kunne påvirke natur- og miljøsidas eierforhold til prosjektet?

1b) Forforståelsen av prosessen

- Hvilke taktiske vurderinger hadde man ved inngangen et samarbeid? [Ulike tap/vinn-vurderinger som ble gjort.]
- Hva var myndighetenes intensjoner med LS-samarbeidet? Hva ønsket dere å oppnå?
- Hvilken motivasjon oppfattet dere (du) at de andre hadde for samarbeidet? Hva var de andres intensjoner?
- Følgende sitat er hentet fra intervjuet med natur- og miljøorganisasjonene: - *"Det åpenbarte seg underveis en mistanke om at skogsiden mente at norsk skogbruk er bærekraftig – det gjelder bare å vise det".* Hvilke kommentarer har dere til påstanden om at det her er snakk om å dokumentere noe man allerede vet?
- Opplevde dere at det var en felles forståelse av målet med Levende Skog-prosjektet blant partene i samarbeidsgruppa?
- Var det på noe tidspunkt åpen uenighet om dette målet?
 - i eget departement eller ytre forvaltningsorgan?
 - internt i LS-gruppa?
- Har forståelsen av målet endret seg underveis i prosessen, slik dere ser det?
- Hvordan vil dere kommentere følgende uttalelse: *"Målet var nokså løst formulert og i retning av at det skulle utarbeides retningslinjer for et bærekraftig skogbruk. Vi var klare på at vi ønsket både bruk og vern inn som en del av målsetningen. Dette fikk vi ikke gjennomslag for. Det var en sterk konflikt omkring målsetningen med vern. Skogindustrien ville ikke ha med naturskogen."*

2. Samarbeidet i prosjektgruppa

2a) Samarbeidet i prosjektgruppa

- Hvordan vil dere beskrive samarbeidet i prosjektgruppa:
 - Opplevde alle at deres syn ble ivaretatt/forstått av de andre i gruppa?
 - Hvordan løste dere uenigheter i gruppa?
- Forestillinger om de andre:
 - Hvilke forestillinger hadde dere om samarbeidet med natur- og miljøorganisasjonene?
 - Hva så dere som utfordringene/vanskelighetene i dette samarbeidet?
 - Hvilke forestillinger hadde dere om betingelsene for samarbeidet?
 - Hva ville idealtilstanden for et slikt samarbeid være?
- Ifølge informantene fra miljø- og natursida utviklet samarbeidet seg i retning av et økt konfliktnivå. Det blir sagt at dette skyldes en grunnleggende mistillit – ikke mellom personer, men mellom sektorer – som hadde ligget dere hele tiden, og som i sluttfasen resulterte i et sterkt press mot enkeltpersoner på miljøside. Hvordan stemmer denne beskrivelsen med deres opplevelse av situasjonen?
- Ifølge representantene fra miljø- og naturorganisasjonene som vi har intervjuet, gikk Levende Skog prosjektet gradvis over fra å være et drøftingsprosjekt til å bli et forhandlingsprosjekt. Hvordan vil dere vurdere en slik beskrivelse av prosessen?

2b) Samarbeidet internt i egen organisasjon- både innen departementet og mellom dem

- Hvordan vil dere beskrive samarbeidet om LS internt i egen organisasjon?
 - Hvordan løste dere uenigheter om LS departementene i mellom, og mellom departementene og ytre etater som ble involvert i prosessen?
- I følge representantene fra så vel næringen som natursida ble det underveis åpenbart at de to departementene ikke var samordnet mhp synspunkter på LS – prosess og - utfall. Det ble opplevd slik at MD's representanter fikk beskjed om å underordne seg LD's synspunkter, som var uttrykk for regjeringen syn. Det var videre en oppfatning at LD etter hvert utviklet en heller avventende og noe negativ holdning til LS og særlig til sertifiseringssporet som etter hvert åpnet seg.
- Har dere noen synspunkter på hvordan samarbeidet om LS fungerte i de andres organisasjoner?

3. Organisering, representasjon og legitimitet

- Levende Skog-prosjektets styringsutvalg bestod av representanter fra skognæringen og departementet, som alle var med på å finansiere prosjektet. Ble det på noe tidspunkt vurdert om også representanter fra naturorganisasjonene burde være representert i dette styret? Hvorfor/hvorfor ikke?
- Hva var bakgrunnen for at sekretariatet for Levende Skog prosjektet var fysisk plassert hos Norske Skog? Tror dere dette kunne ha virket inn på naturorganisasjonenes opplevelse av tilhørighet til prosjektet?
- Naturorganisasjonene har etterlyst mer biologikompetanse på skogfeltet. De ønsket blant annet at biologer fra Norske Skog skulle være representert i prosjektgruppa. Hva var departementets syn på kompetanseprofilen i utredningene og i sekretariatet?

4. Forforståelsen av resultatet av LS -prosessen

- Hvilke verdier i forhold til skog er viktig å få inn i forhold til et standardiseringssystem?
- Hva forstås med en "standard"? Hvor entydig er begrepet?
 - Hvor omfattende er en standard ment å være ifht detaljeringsgrad (dybde) og omfang (bredde)?
 - Hvor konkret skal de oppfattes?
 - Har man lykkes med det, slik dere ser det?
- Hvordan ble spørsmålet om de enkelte standardenes innpass i det samlede bildet håndtert? Var det avslutningsvis noen diskusjon om helheten?
- Har de ulike partene hatt likt / rimelig gjennomslag under prosessen?
 - Er dette synlig i resultatet?
- I LS-prosjektet ble "en god prosess" i seg selv, vurdert som en del av det ønskede resultatet:
 - Har prosjektet bidratt til større forståelse mellom de involverte partene, slik dere ser det?
- Ut fra de erfaringene dere har nå – burde LS prosessen vært gjennomført på noen annen måte?

5. Praktiseringen av standardene

5a) Om standardene

- 27. mars 1998 ble standardene for et bærekraftig skogbruk vedtatt og underskrevet av alle involverte parter. Hva skjer så etter underskrivingen av dette dokumentet?
 - Hvordan ble standardene innarbeidet i norsk skogbruk?
- Var det enighet i utvalget om at det skulle jobbes videre mot en sertifisering? Ble det i tilfelle diskutert hvilket sertifiseringssystem som skulle velges, og har myndighetene her noen preferanser?

5b) Om sertifiseringssystemet

- Slik miljø- og naturorganisasjonene ser det, skulle aldri standardene fungere som grunnlag for sertifisering. Til det er de ikke spesifiserbar nok. De opplevde at standardene ble "kuppet" av skogsiden og brukt til inntekt for den sertifiseringa skognæringa sjøl praktiserte. På kort tid ble svært mange skogbruk sertifisert, noe som kunne se ut til å bekrefte mistanken om at LS skulle brukes for å markedsføre norsk skogbruks bærekraftighet. Hvordan vil dere kommentere denne påstanden?
- Betydning av faglighet i sertifiseringsarbeidet.
 - Hvilken betydning har "fagligheten" i sertifiseringen? (biologi, økonomi, næringsutvikling, vern)
 - Går det an å si at noe bør veie tyngre enn noe annet?
- Dersom dere skulle prøve å være så konkret som mulig: hva vil dere si ligger bak dagens uenighet om sertifiseringssystemet?

6. Revisjon av LS

- For å få til en fremtidig revisjon av LS:
 - Hva må til for å få til en vellykket revisjon av LS?
- Hvilke forhold bør være annerledes i LS prosessen, og hvilke forhold bør beholdes slik de var?
- Er det elementer i hvordan selve prosessen ble kjørt som bør endres?
- Er det elementer i standardene og sertifiseringsordningene som bør forandres?

7. Annet?

- Ønsker dere å legge til noe? Er det noe som ikke er kommet fram som burde tas med inn i evalueringen?

**Levende Skog prosessen – fortid, nåtid og framtid.
En evaluering.**

Levende Skog ble etablert i 1995 som. Bakgrunnen for etableringen av prosjektet var økt internasjonal fokus på skog- og miljøspørsmål også i omsetningsleddene og markedet. Norsk skogbruk ble i økende grad konfrontert med krav om å drive langsiktig og ansvarlig skogforvaltning. Levende Skog ble et initiativ hvor skognæringa møtte friluftsliv, natur og miljøorganisasjoner, forbrukerorganisasjoner og myndigheter for å håndtere denne utfordringen. Partene hadde delt ansvar for konsensus og med delt beslutningsmyndighet i en frivillig prosess som i en egen arbeidsgruppe (DP2) i 1998 ledet fram til avtale om et sett standarder for norsk skogbruk. Etter etablering av standardene har det ikke vært konsensus mellom partene om implementering av standardene. Avtalen fra 1998 fastlegger at standardene skal revideres etter fem år. Denne evalueringen inngår som et ledd i en prosess hvor partene – alle eller noen - skal legge rammer for en revidering av standardene. Evalueringen peker på at Levende Skog representerer et bemerkelsesverdig nybrottsarbeide som samarbeidsform. Evalueringen konkluderer med at Levende Skog prosjektet fra 1995 til 1998 var vellykket. Etter enighet om standardene var det ingen systematisk kontakt mellom partene, og uenighet om implementering utviklet seg. Evalueringen peker på at standardene bør oppfattes som en institusjon som bør videreutvikles, og at det etableres et fast kontaktforum.

**ØF-rapport nr. 16/2004
ISBN nr. 82-7356-551-3**